

वसीयान्स्यादित्युत्तरलक्षमाणं तस्योपे दध्याद्वसीयानेव भवति यं कामयेते
 पापीयान्स्यादित्यधरलक्षमाणं तस्योपे दध्यादसुरयोनिमेव नमनु परा भाव-
 यति पापीयान् भवति द्यालिखिता भवतीमे वै लोकारूपालिखितैभ्य एव
 लोकेभ्यो धातव्यमन्तरेत्यङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यतः पुरोदाशः कूर्मो भत्वा-
 ऽनु प्राप्तर्पत् (४) यत्कूर्ममुप दधाति यथा क्षेत्रविदञ्जसा नयत्येवमेवेन कूर्मः
 सुवर्गं लोकमञ्जसा नयति मेधो वा एष पशूनां यत्कूर्मो यत्कूर्ममुपदधाति
 स्वमेव मेधं पश्यन्तः पशव उपे तिष्ठन्ते श्मशानं वा एतत् क्रियते यन्मृतानां
 पशूनां शीर्षाण्युपधीयन्ते यज्जीवन्तं कूर्ममुपदधाति तेनाश्मशानचिद्वास्तव्यो
 वा एष यत् (५) कूर्मो मधु बाता क्रतायुत इति वृक्षा मधुमिश्रेणाभ्य-
 नक्ति स्वदयत्येवैनं ग्राम्यं वा एतदन्नं यदध्यारण्यं मधु यशुभा मधुमिश्रे-

णाभ्युनक्तुभयस्यावर्द्धये मही द्यौः पृथिवी च न इत्याहा भ्यामेवैनमुभयतः
 परि गृह्णाति प्राश्नुमुप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्टये पुरस्तात् प्रत्य-
 श्नुमुप दधाति तस्मात् (६) पुरस्तात् प्रत्यश्चः पृथगो मेघमुप तिष्ठन्ते यो
 वा अपनाभिमग्निं चिनुते यजमानस्य नाभिमनु प्र विधाति स एनमीश्वरो
 हि २ सितोरुलूखलमुप दधात्येषा वा अग्नेर्नाभिः सनीभिमेवाग्निं चिनुतेहि २
 साया औदुम्बरं भवत्यूर्ग्व उदुम्बर ऊर्जमेवाव रुन्धे मध्यत उप दधाति
 मध्यत एवास्मा ऊर्जं दधाति तस्मात् (७) मध्यत ऊर्जा भुञ्जत इय-
 द्रवति प्रजार्पतिना यज्ञमुखेन सम्मितमव हन्यज्ञमेवाकर्वेष्णव्यर्चोप दधाति
 विष्णुर्बै यज्ञो वैष्णवा वनस्पतयो यज्ञ एव यज्ञं प्रति षापयति—२७)
 [वैपशुर्बमसर्पथच स्मानस्मात् सप्तविंशतिश्च] ॥ ८ ॥ एषां वा एत-

छोकानां ज्योतिः सम्भृतं यदुखा यदुखामपदधात्येभ्य एव लोकेभ्यो ज्योतिरव-
 रुन्धे मध्यत उप दधाति मध्यत एवास्मै ज्योतिर्दधाति तस्मात्सम्यक्तो ज्योति-
 रूपस्महे सिकताभिः पूरयत्येतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य रूपरूपेणैव वैश्वानर-
 मव रुन्धे यं कामयेत क्षोधुकः स्यादित्युनां तस्योप (१) दध्यात् क्षोधुक
 एव भवति यं कामयेतानुपदस्यदन्नमद्यादिति पूर्णां तस्योप दध्यादनुपद-
 स्येदेवान्नमत्तिसहस्रं वै प्रति पुरुषः पशूनां यच्छति सहस्रमन्ये पशवो मध्ये
 पुरुषशीर्षमुप दधाति सर्वयित्वायोखायामपि दधाति प्रतिष्ठामेवैनद्रमयति व्यूहं
 वा एतत्प्राणैरमेध्यं यत्पुरुषशीर्षममृतं खलु वै प्राणाः (२) अमृतं हिरण्यं
 प्राणेषु हिरण्यमुल्कान् प्रत्यस्यति प्रतिष्ठामेवैनद्रमयित्वा प्राणः समर्धयति द्वा
 मधुमिश्रेण पूरयति मध्व्योऽसानीति गृतातं क्येन मेध्यत्वावभास्यं वा एतदन्नं

यदध्यारण्यं मधु यदुध्रा मधुमिश्रेण पर्यत्युभयस्यावर्ह्यै पशुशीर्षण्वुप
 दधाति पशवो वै पशुशीर्षाणि पशून्वाव रुन्धे यं कामयेतापशुः स्यादिति
 (३) विपृचीनानि तस्योप दध्याद्विषूच एवास्मात् पशून् दधत्यपशुरेव
 भवति यं कामयेत् पशुमान्त्स्यादिति समीचीनानि तस्योप दध्यात् समीच
 एवास्मै पशून् दधाति पशुमानेव भवति पुरस्तात् प्रतीचीनमश्वस्योप दधाति
 पश्चात्प्राचीनमृषभस्यापशवो वा अन्ये गोअश्वेभ्यः पशवो गोअश्वानेवास्मै
 समीचो दधात्येतावन्तो वै पशवः (४) द्विपादश्च चतुष्पादश्च तान् वा
 एतद्वद्वौ प्र दधाति यत्पशुशीर्षण्युप दधात्यमुमरण्यमनु ते दिशामीत्याह
 ग्राम्येभ्य एव पशुभ्य आरण्यान्यशूच्छुचमनरसृजति तस्मात्समावत्पशूनां
 प्रजायमानानामारण्याः पशवः कर्नीयाः सः शुचा दृताः सर्पशीर्षमुप

धाति यैव सर्पे त्विषिस्तामेवाव रुन्धे (५) यत्समीचीनं पशुशीर्षैरुपदृश्या-
 द्ग्राम्यान् पशून् द० शुकाः सूर्यद्विषूचीनमारण्यान् यजुरेव वदेव तां त्विषि-
 रुन्धे या सर्पे न ग्राम्यान् पशून् हि नस्ति नारण्यानथो खलूपेधेयमेव यदु-
 पदधाति तेन तां त्विषिमव रुन्धे या सर्पे यद्यजुर्वदेति तेन शान्तम्—४४)
 [उपे प्राणा इति पशवो रुन्धे चतुश्चत्वारि० शब्द] ॥ १ ॥ पशुर्वा
 एष यदग्निर्योनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते यत्प्राचीनमैष्टकाद्यजुः क्रियते
 रेतोऽपस्या अपस्या उपे दधाति योनावेव रेतो दधाति पञ्चोपे दधाति पाङ्काः
 पशवः पशूनेवास्मै प्र जनयति पञ्च दक्षिणतो वज्रो वा अपस्या वज्रैर्णैव
 यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षा० स्यप हन्ति पञ्च पश्चात् (१) प्राचीरुपे दधाति
 पश्चाद् प्राचीन् रेतो धीयते पश्चादेवास्मै प्राचीन् रेतो दधाति पञ्च पुरस्तात्

प्रतीचीरुपं दधाति पञ्च पश्चात् प्राचीस्तस्मात् प्राचीनं रेतो धीयते प्रतीचीः
 प्रजा जायन्ते पञ्चोत्तरतश्छन्दस्याः पशवो वै छन्दस्याः पशून्नेव प्रजातान्स्वमा-
 यर्तनमभि पर्यूहन् इयं वा अग्रेरितिवाहादविभेत्सैताः (२) अपस्या अपश्यत्
 ता उपाधत्त ततो वा इमान्नात्यंदह्यदपस्या उपदधात्यस्या अनतिदाहायो-
 वाचं हेयमददित्स ब्रह्मणा ज्ञं यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना वेददिति प्राणभूत
 उपं दधाति रेतस्येव प्राणान् दधाति तस्माद्वदन्प्राणन्ययञ्छृण्वन् पशुर्जाय-
 तेऽयं पुरः (३) भुव इति पुरस्तादुपं दधाति प्राणमैवताभिर्दधारायं दक्षिणा
 विश्वकूर्मेति दक्षिणतो मन एवैताभिर्दधारायं पश्चाद्विश्वव्यं चा इति पश्चाच्च-
 क्षुरैवैताभिर्दधारदमुत्तरात्सुवरित्युत्तरतः श्रोत्रमैवताभिर्दधारयमुपरिमतिरि-
 त्युपरिष्ठादाचमैवताभिर्दधार दशं दशोपं दधाति स वीर्यत्वायाक्ष्णया (४)

उपे दधाति तस्मादक्षया पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति प्रतिष्ठित्ये याः प्राचीस्ता-
 भिर्वसिष्ठ आध्नाद्या दक्षिणा ताभिर्भरद्वाजो याः प्रतीचीस्ताभिर्विश्वामित्रो
 या उदीचीस्ताभिर्जमदग्निर्या ऊर्ध्वास्ताभिर्विश्वकर्मा य एवमेतासामृद्धि-
 वेदध्नोत्येव य आसामेवं बन्धुतां वेद बन्धुमान् भवति य आसामेवं कृतिं य
 वेद कल्पते (५) अस्मै य आसामेवमायतनं वेदायतनवान् भवति य
 आसामेवं प्रतीष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति प्राणभृत उपधार्य संयत उपे दधाति
 प्राणानेवास्मिन्धत्वा संयद्धिः सं यच्छति तत्संयतो संयत्त्वमथो प्राण एवा-
 पानं दधाति तस्मात्प्राणापानौ सं चरतो विष्वीरूपं दधाति तस्माद्विष्वचौ
 प्राणापानौ यद्वा अग्नेरसंयतम् (६) असुवर्ग्यमस्य तत्सुवर्ग्योऽमिर्ग्य-
 त्संयत उपे दधाति समैवेनं यच्छति सुवर्ग्यमेवाकुरुयविव्यः कृतम-

यानामित्याह वयोभिर्वायानवं रुन्धे धैर्वयां२ सि सर्वतो वायुमती-
 र्भवन्ति तस्मादयं२ सर्वतः पवते—३५) [पश्चादेताः पुरोक्षयाकल्प-
 तेऽसंयतं पञ्चत्रिंशच्च] ॥ १० ॥ गायत्री त्रिष्टुप् जगत्यनुष्टुक् पंक्त्या
 सह । बृहत्युष्णिहां ककुत्सुचीभिः शिष्यन्तु त्वा । द्विपदा या चतु-
 ष्पदा त्रिपदा या च षट्पदा । सछन्दा या च विच्छन्दाः सूचीभिः शिष्यन्तु
 त्वा । महानांघ्री रेवतयो विश्वा आशाः प्रसूवरीः । मेघयो विद्युतो वाचः
 सूचीभिः शिष्यन्तु त्वा । रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।
 अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सूचीभिः शिष्यन्तु त्वा । नारीः (१) ते पत्नयो
 लोम वि चिन्वन्तु मनीषया । देवानां पत्नीर्दिशः सूचिभिः शिष्यन्तु त्वा ।
 कुविबुधं यवमन्तो यवंचिद्यथा दान्तर्यनुपूर्वं विरूयं । इहे हेषां कणुत भोज-

नानि ये बहिषो नमो वृक्षे न जग्मुः—३०) [नारीलिङ्गशब्द] ॥ ११ ॥

कस्त्वो छयति कस्त्वा वि क्षास्ति कस्ते गात्राणि क्षिम्यति । क उं
ते क्षमिता कविः । ऋतवस्त ऋतुवा परुः क्षमितारो वि क्षासतु । संवत्स-
रस्य धार्यसा क्षिमीभिः क्षिम्यन्तु त्वा । दैव्या अर्ध्वर्यवस्त्वा छयन्तु वि चं
क्षासतु । गात्राणि पर्वशस्ते क्षिमाः कृण्वन्तु क्षिम्यन्तः । अर्धमासाः परु-
क्षि ते मासोऽध्यन्तु क्षिम्यन्तः । अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टम् (१)
सूदयन्तु ते । पृथिवी तेऽन्तरिक्षेण वायुश्छिद्रं भिषज्यतु । द्यौस्ते नक्षत्रैः सह
रूपं कृणोतु साधया । क्षं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः क्षमस्त्ववरेभ्यः । क्षमस्थभ्यो
सज्जभ्यः क्षम ते तनुवै भुवत—३० [विलिष्टं त्रिङ्शब्द] ॥ १२ ॥
विष्णुमुखा (३४१) अन्नपते (२१२) यावन्ती (३४७) वि

(१९८) पुरुषमात्रेण (३२५) मे (२७०) ब्रह्म (२५५) स्वय (३७७)
मिषां (२९४) पशु (३३५) गायत्री (८०) को (८०) द्वादश
(३१९५) ॥ १२ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां पंचमकाण्डे द्वितीयः प्रपाठकः ॥

ॐ उत्सन्नयज्ञो वा एष यदग्निः किं वा हैतस्य क्रियते किं वा न यद्द्वै
यज्ञस्य क्रियमाणस्यान्तर्यन्ति पूर्यति वा अस्य तदोऽभिनीरुपं दधात्यश्विनौ
वै देवानां भिषजौ ताभ्यामिवास्मै भेषजं करोति पञ्चोपं दधाति पाङ्क्तो
यज्ञो यावानेव यज्ञस्तस्मै भेषजं करोत्यृतव्या उपं दधात्यृतनां हृदयै (१)
पञ्चोपं दधाति पञ्च वा ऋतवो यावन्त एवर्तवस्तान्कल्पयति समानप्रभृतयो
भवन्ति समानोर्ध्वास्तस्मात् समाना ऋतव एकेन पदेन व्यावर्तन्ते तस्मा-
द्भृतवो व्यावर्तन्ते प्राणभृत उपं दधात्यृतुष्वेव प्राणान् दधाति तस्मात् समानाः

सन्तः ऋतवो न जीर्यन्त्यथो प्र जनयत्येवैनानेव वै वायुर्यत् प्राणो यदृतव्या
 उपचार्य प्राणभृतः (२) उपदधाति तस्मात्सर्वानृतननु वायुरा वरीवति
 वृष्टिसनीरूपं दधाति वृष्टिमेवाव रुन्धे यदेकघोषं दध्यदिकमृतुं वषेदनुपारहा-
 १५ सादयति तस्मात्सर्वानृतन्वर्बति यत्प्राणभृतं उपधाय वृष्टिसनीरूपदधाति
 तस्माद्वायुमव्युता दिवो वृष्टिरीते पशवो वै वयस्यां नानामनसः खलु वै
 पशवो नानात्रतास्तेऽप एवाभि समनसः (३) यङ्कामयेतापगुः स्यादिति
 वयस्यांस्तस्योपवाचापस्यां उपं दध्यावसेज्ज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोत्यपगुरेव
 भवति यङ्कामयेत पशुमानस्त्यादित्यपस्यांस्तस्योपवायं वयस्यां उपं दध्यात्सं-
 ज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोति पशुमानेव भवति चतस्रः पुरस्तादुपं दधाति
 तस्माच्चत्वारि चर्धुषो रूपणि दे शुक्ले दे कृष्णे (४) मूर्धन्वतीर्भवन्ति तस्मान्

पुरस्तान्मूर्धो पञ्च दक्षिणायाश्चोण्यामुप दधाति पञ्चोत्तरस्यां तस्मात्पञ्चाह-
वीयान् पुरस्तात् प्रवणः पशुर्बुस्तो वयइति दक्षिणेऽसु उप दधाति वृष्णिर्वय
इत्युत्तरेऽसविव प्रति दधाति व्याघ्रोवय इति दक्षिणे पक्ष उप दधाति सिः होवय
इत्युत्तरे पक्षयोरेव वीर्यं दधाति पुरुषोवयइति (५) मध्ये तस्मात् पुरुषः
पशूनामधिपतिः—५) [कृत्थै प्राणभूतः तस्मिन्सः कृष्णेइतिपञ्च] ॥ १ ॥

इन्द्राग्नी अन्धथमानामिति स्वयमातण्णामुप दधातीन्द्राग्निभ्यां वा
इमौलोकौ विवृतावनयौलोकयोर्विवृत्या अर्धतेव वा एषा यन्मध्यमा चिति
रन्तरिक्षमिव वा एषेन्द्राग्नी इत्याहेन्द्राग्नी वै देवानामो जोभतावोजसैवेना-
मन्तरिक्षे चिनुते धृत्यै स्वयमातण्णामुप दधात्यन्तरिक्षं वै स्वयमातण्णाऽन्त-
रिक्षमेवोप धत्तेऽष्टमुप (१) घ्रापयति प्राणमेवास्या दधात्यथो प्राजाप-

स्योवा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातण्णा भवति प्राणानामुत्सृष्ट्या
 अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै देवानां वै सुवर्ग लोकं यतां विशः समे-
 क्लीयन्त त एता दिव्या अपश्यन्ता उपादधत ताभिर्वैते विशोऽष्टः हन् यदिश्या
 उपवधाति दिशां विधृत्यै दश प्राणभूतः पुरस्तादुप (२) दधाति नव वै
 पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात् पुरस्तात् प्राणा
 ज्योतिष्मतीमुत्तमामुप दधाति तस्मात् प्राणानां वाज्योतिरुत्तमा दशोप
 दधाति दशक्षरा विराड्विराट् छन्दसां ज्योतिर्ज्योतिरेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात्
 पुरस्ताज्योतिरुपास्महे छन्दोऽसि पशुष्वजिमयुस्तान् बृहत्युदजयत्तस्मा-
 द्वाहीताः (३) पशव उच्यन्ते मा छन्द् इति दक्षिणत उप दधाति तस्माद्
 क्षिणान्वृनोमासाः पृथिवी छन्द् इति पृथ्वात् प्रतंष्टित्या अभिवृतेत्युच्यते

ओजोवा अग्नौज एवोत्तरतोधंत्ते तस्मादुत्तरतो अभिप्रयायी जयति षट्त्रिंश-
 शतं सम्पद्यन्ते षट्त्रिंशं शदक्षरा बृहतीबार्हताः पशवोबृहत्सैवासमै पञ्चानवे-
 रुन्वे बृहती छन्दसां स्वाराज्यं परीयाय यस्यैताः (३) उपवीयन्ते गच्छति
 स्वराज्यं सप्त वालखिल्याः पुरस्तादुप वधाति सप्त पश्चात् सप्त वै शीर्षिण्याः
 प्राणा द्वाववांचौ प्राणानोऽसवीर्यत्वाय मूर्धासि राडिति पुरस्तादुप वधाति
 यन्त्रिंशति पश्चात् प्राणानेवासमै समीचोवधाति--३४) [उपोपबार्हता
 एताश्चतुस्त्रिंशच्च] ॥ २ ॥ देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वन्त तदसुरा अकुर्वन्त ते
 देवा एता अक्षण्यास्तोमीया अपश्यन् ता अन्यथाऽनूच्यान्यथोपावन्त तद-
 सुरा नान्ववायन् ततोदेवा अभवन् पराऽसुरा यवक्षण्यास्तोमीया अन्यथा-
 ऽनूच्यान्यथोपवधाति घ्रातंव्याभिभूयै भवंत्यात्मना पराऽस्य घ्रातंव्योभव-

त्याशुखिवृद्धिं पुरस्तादुपदधाति यज्ञमुखं वै त्रिवृत (१) यज्ञमुखमेव
 पुरस्ताद्वियातयति व्योमसप्तदश इति दक्षिणतोऽन्नं वै व्योमाक्षं सप्तदशोऽक्ष-
 मेव दक्षिणतो धंचेतस्माद्वक्षिणेनान्नमद्यते धरुणएकविंश इति पश्चात् प्रतिष्ठा
 वा एकविंशः प्रतिष्ठित्यै भान्तः पञ्चदश इत्युत्तरत ओजो वै भान्त ओजः
 पञ्चदश ओज एवोत्तरतोर्धत्ते तस्मादुत्तरतोऽभिप्रयायी जयति प्रतूर्तिरष्टादश
 इति पुरस्तात् (२) उपं दधाति द्वौ त्रिवृतांवाभिपूर्वं यज्ञमुखे वि यातयत्य-
 भिवृतः सविंश इति दक्षिणतोऽन्नं वा अभिवृतोऽन्नं सविंशोन्नमेव दक्षि-
 णतो धंचे तस्माद्वक्षिणेनान्नमद्यते वचो द्वाविंश इति पश्चाद्यद्विंशतिर्द्वेतेन
 विराजौ यद्वे प्रतिष्ठा तेन विराजोरेवाभिपूर्वमन्नाद्ये प्रति तिष्ठति तपोनवदश
 इत्युत्तरतस्तस्मात् सव्यः (३) हस्तं योस्तपस्वितं गेयोनिश्चतुर्विंश इति पुर-

स्तादुपे वधाति चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्री यज्ञमुखं यज्ञमुखमेव
 पुरस्ताद्वि यातयति गर्भाः पञ्चविंश इति वक्षिणतोऽन्नं वै गर्भा अन्नं पञ्चविं-
 शोऽन्नमेव वक्षिणतो धत्ते तस्माद्वक्षिणेनान्नमद्यत् ओजस्विणव इति पञ्चादिमे वै
 लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति सम्भरणस्त्रयोविंश इति (४)
 उचरतस्तस्मात् सव्योहस्तयोः सम्भार्यतरः क्रतुरेकत्रिंश इति पुरस्तादुपे
 वधाति वाग्वै क्रतुर्यज्ञमुखं वाग्यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वियातयति ब्रह्मस्य विष्टपं
 चतुस्त्रिंश इति वक्षिणतोऽसौ वा आदित्यो ब्रह्मस्य विष्टपं ब्रह्मवर्चसमेव
 वक्षिणतो धत्ते तस्माद्वक्षिणोऽधौ ब्रह्मवर्चोसितरः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंश इति
 पश्चात् प्रतिष्ठित्यै नार्कः षट्स्त्रिंश इत्युत्तरतः सुवर्गो वै (५) लोकोनार्कः
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्टयै—५) [त्रिवृत्पुरस्तात्सव्य इति वै पञ्च] ॥ ३ ॥

अग्नेर्भागोऽसीति पुरस्तादुप दधाति यज्ञमुखं वा अग्निर्यज्ञमुखं दीक्षा
 यज्ञमुखं ब्रह्म यज्ञमुखं त्रिवृद्यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति नृचक्षसां भागो
 ऽसीति वक्षिणतः शुश्रुवा* सो वै नृचक्षसोऽन्नं धाता जातयैवास्मा अन्नमपि
 दधाति तस्माज्जातोऽन्नमिति जुनित्र* स्पृत* सप्तदशस्तोमइत्याहानं वै जुनि-
 त्रस्य (१) अन्न* सप्तदशोऽन्नमेव दक्षिणतोर्धत्ते तस्मादक्षिणेनान्नमयते
 मित्रस्य भागोऽसीति पश्चात् प्राणोवै मित्रोऽपानोवरुणः प्राणापानावेवा-
 स्मिन् दधाति दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृताएकवि* शस्तोमइत्याह प्रतिष्ठा वा
 एकवि* दशः प्रतिष्ठित्याइन्द्रस्य भागोऽसीत्युत्तरत ओजो वा इन्द्र ओजोवि-
 ष्णुरोजः क्षत्रसोर्जः पञ्चदशः (२) ओजोएवोत्तरतोर्धत्ते तस्मादुत्तरतोऽभिप्र-
 यायी जयति वसूनां भागोऽसीति पुरस्तादुप दधाति यज्ञमुखं वै वसवो

यज्ञमुखं रुद्रा यज्ञमुखं चतुर्विंशो यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्धि यातयत्यादित्यानां
भागोऽस्तीति दक्षिणतोऽन्नं वा आदित्या अन्नं मरुतोऽन्नं गर्भा अन्नं पञ्चविं-
शोऽन्नमेव दक्षिणतोर्धत्ते तस्माद्दक्षिणेनाऽन्नमद्यतेऽदित्यै भागः (३) अस्तीति
पश्चात् प्रतिष्ठा वा अदितिः प्रतिष्ठा पूषा प्रतिष्ठा त्रिणवः प्रतिष्ठित्यै देवस्य
सवितुर्भागोऽसीत्युच्यते ब्रह्म वै देवः सविता ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्म चतुष्टोमो
ब्रह्मवर्चसमेवोच्यते धत्ते तस्मादुच्यते ब्रह्मवर्चसितरः सवित्रवती भवति
प्रसूत्यै तस्माद्वाह्यणानामुदीची सनिः प्रसूता धूर्त्रश्चतुष्टोम इति पुरस्तादुप-
वधाति यज्ञमुखं वै धूर्त्रः (४) यज्ञमुखं चतुष्टोमो यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्धि
यातयति यावानां भागोऽस्तीति दक्षिणतोमासा वै यावा अर्धमासा अर्धमा-
स्तस्माद्दक्षिणावृत्तोमासा अन्नं वै यावा अन्नं प्रजा अन्नमेव दक्षिणतोर्धत्ते-

तस्मादक्षिणेनाब्रमद्यत ऋभूणां भागोऽसीति पश्चात् प्रतिष्ठित्यै विवर्तोऽष्टाच-
त्वारि२ शङ्खुचरतोऽनयोर्लोकयोः सवीर्यत्वाय तस्मादिमौ लोकौ समाव-
हीर्यौ (५) यस्य मुख्यवतीः पुरस्तादुपधीयन्ते मुख्य एव भवत्यास्य मुख्यो
जायते यस्याऽलंबवतीर्दक्षिणतोऽत्यन्नमा स्यान्नादोजायते यस्य प्रतिष्ठावतीः
पश्चात् प्रत्येव तिष्ठति यस्यौजस्वतीरुत्तरतर्भोजस्व्येवभवत्या स्यौजस्वी जाय-
तेऽर्कोवा एव यदग्निस्तस्यैतदेव स्तोत्रमेतच्छ्रुत्वं यदेषा विधा (६) विधीयते
ऽर्कएव तदक्यमनु विधीयतेऽस्यन्नमास्यान्नादोजायते यस्यैषा विधा विधी-
यते यउ चैनामेवं वेद सृष्टीरुप दधाति यथासृष्टमेवावं रुन्धे न वा इदं दिवा
न नर्कमासीदव्यावृत्तं ते देवा एता व्युष्टीरपश्यन् ता उपादधत् ततोवा इदम्
(७) व्यौच्छद्यस्यैताउपधीयन्ते व्येवास्मा उच्छृत्यथो तमएवाप हते—१४)

[जनित्रपञ्चदशोभागो धर्त्रः समावर्हीर्यो विधेदचतुर्दशच] ॥ ४ ॥ अग्ने
जातान् प्र णुंदा नः सपत्नानिति पुरस्तादुप दधाति जातानेव भ्रातृव्यान् प्र
णुवते सहसा जातानिति पश्चाज्जनिष्यमाणानेव प्रति नुदते चतुश्चत्वारि
शस्तोमुदति दक्षिणतोब्रह्मवर्चसं वै चतुश्चत्वारि शोब्रह्मवर्चसमेव दक्षिणतो
धत्ते तस्मादक्षिणोऽधो ब्रह्मवर्चसितरः षोडशस्तोमु इत्युत्तरत ओजोवैषोडश
ओजं एवोत्तरतो धत्ते तस्मात् (१) उत्तरतोऽभिप्रयायी जयति वज्रो वै
चतुश्चत्वारि शो ब्रजः षोडशोयदेते इष्टके उपदर्धाति जाताश्चैव जनिष्य-
माणाश्च भ्रातृव्यान् प्र णुयु वज्रमनु प्र हरति स्तृत्ये पुरीषवर्ती मध्य उपे
दधाति पुरीषं वै मध्यमात्मनः सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मानमुष्मिन् लोके
भवति ययुवं वेदैता वा अंसपत्नानामेष्टकायस्यैता उपधीयन्ते (२) नास्ये

सपत्नो भवति पशुर्वा एष यदग्निर्विराज उत्समायां चित्यामुपं दधाति विरा-
 जमेवोचमां पशुषु दधाति तस्मात् पशुमानुत्तमां वार्वं वदति दशवक्षोपं
 दधाति सर्वयुत्वायाक्ष्णयोपं दधाति तस्मादक्ष्णया पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति
 प्रतिष्ठित्यै यानि वै छन्दांसि सुवर्ग्योण्यासन् तैर्देवाः सुवर्गं लोकमायन्
 तेनर्षयः (३) अश्राम्यन् ते तपोऽप्यन्त तानि तर्पसाऽपश्यन् तेभ्य एता
 इष्टका निरमिमतेवच्छन्वो वरिवच्छन्द इति ता उपा दधत् ताभिर्वै ते सुवर्गं
 लोकमायन् यदेता इष्टका उपदधाति यान्येव छन्दांसि सुवर्ग्योणि तैरेव
 वर्जमानः सुवर्गं लोकमेति युक्तेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत् ताः स्तोम-
 भागैरेवासृजत् यत् (४) स्तोमभागा उपदधाति प्रजा एव तद्यजमानः
 सृजते बृहस्पतिर्वा एतद्यज्ञस्य तेजः समभर्द्यत् स्तोमभागा यत् स्तोमभागा

उपवर्धाति सतेजसमेवाग्निं चिनुते बृहस्पतिर्वा एतां यज्ञस्य प्रतिष्ठामपश्य-
यत् स्तोमभागायत्स्तोमभागाउपवर्धाति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै सप्त सप्तोप-
वर्धाति सवीर्यत्वाय तिस्रोमध्ये प्रतिष्ठित्यै—४३) [तस्मादुपवीयन्तुऋच-
योयच्चिचत्वारिंशच्च] ॥ ५ ॥ रश्मिरित्येवावित्यमसृजतप्रेतिरिति धर्म-
मन्वितिरिति दिवं सन्धिरित्यन्तरिक्षं प्रतिधिरिति पृथिवीं विष्टम्भइति बृष्टिं
प्रवेत्यहं रनुवेति रात्रिमृशगिति वसून् प्रकेत इति रुद्रान् सुदीतिरित्यादित्यानो
जुइति पितृ तन्तुरिति प्रजाः पृतनाषाडिति पशून् रेवदित्येषधीरभिजिदसि
युक्तप्रांवा (१) इन्द्राय त्वेन्द्रं जित्वेत्येव वक्षिणतोवज्रं पथौहवभिजित्येताः
प्रजा अर्पप्राणा असृजत तास्वधिपतिरसीत्येष प्राणमं दधाद्यन्तेत्यपान स
सर्पइति चक्षुर्वयोवा इति श्रोत्रं ताः प्रजाः प्राणतीरपानतीः पश्यन्तीः

शृण्वतीर्न मीथुनी अभवन् तासु त्रिवृदसीत्येव मिथुनमवधाताः प्रजा मिथुनी
 (२) भवन्तीर्न प्राजायन्त ताः सं० रोहो० ऽसि नीरोहो० ऽसीत्येव प्राजनयन्ताः
 प्रजाः प्रजाता न प्रत्यतिष्ठन् ता वसुको० ऽसि वेधंशिरसि वस्यष्टिरसीत्येवैषु
 लोकेषु प्रत्यस्थापययवाह वसुको० ऽसि वेधंशिरसि वस्यष्टिरसीति प्रजा एव
 प्रजाता एषु लोकेषु प्रातिष्ठापयति सात्मा ऽन्तरिक्षम् (३) रोहति सप्राणो-
 ऽमुष्मि० छोके प्रति तिष्ठत्यव्यर्धुकः प्राणायानाभ्यां भवति य एवं वेद-- (१२)
 [युक्तमावामिथुनी अन्तरिक्षं द्वादशच] ॥ ६ ॥ नाकसद्विव देवाः
 सुवर्ग० छोकमायन् तन्नाकसर्दोनाकसत्वं यन्नाकसदे उपदधाति नाकसद्वि-
 रेव तद्यजमानः सुवर्ग० छोकमोति सुवर्गो वै लोको नाको यस्यैता उपधीयन्ते
 नास्मा अकं भवति यजमानायतनं वै नाकसदोयन्नाकसदे उपदधात्यायत-

नमेव तद्यजमानः कुरुते पृष्ठानां वा एतत्तेजः संभृतं यज्ञाकसदो यज्ञाकसदः
 (१) उपदधाति पृष्ठानामिव तेजोऽव रुन्धे पञ्चबोद्धा उप दधात्यप्सरस एवै-
 नमेता भूता अमुष्मिन् लोकोक उप शेरेऽथोतनूपानीरिवैता यजमानस्य यं ह्रिष्या-
 त्तमुपवधं दद्यायेदेताभ्यं एवैनं देवताभ्य आधृष्यति ताजगार्तिमाच्छ्रित्युत्तरा नाक-
 सस्य उप दधाति यथा जायामानीयं गृहेषु निषादयति ताहगेव तत् (२)
 पश्चात् प्राचीमुत्तमामुप दधाति तस्मात् पश्चात् प्राची पत्यन्वास्ते स्वयमा-
 तृणाश्च विकर्णीश्चोत्तमे उप दधाति प्राणो वै स्वयमानृणार्युर्विकर्णी प्राण-
 श्चैवायुश्च प्राणानामुत्तमौ धत्ते तस्मात् प्राणधार्युश्च प्राणानामुत्तमौ नान्या-
 मुत्तरामिष्टकामुप दध्याद्यदन्यामुत्तरामिष्टकामुप दध्यात् पञ्चानाम् (३) चय-
 जमानस्य च प्राणं चायुश्चापि दध्यात्तस्मान्नान्योत्तरेष्टकोपधेया स्वयमानृणा-

मुपं दधात्यसौ वै स्वयमातृणाममृवोपधत्ते ऽवमुपग्रायवति प्रह्णमेषाश्वा
 दधात्यथो प्राजापत्योवा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृणा भवति
 प्राणानामत्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुक्यात्या एषा वै (४) देवानां
 विक्रान्तिर्यद्विकर्णी यद्विकर्णीमुपं दधाति देवानामेव विक्रान्तिं मनू वि क्रमत
 उत्तरत उपं दधाति तस्मादुत्तरत उपचारां प्रविर्वायुमती भवति समिधौ—(२२)
 [नाकसदस्तत्पशूनांवैद्वाविः शतिश्च] ॥७॥ छन्वाः स्युपं दधाति पशू-
 नोवै छन्दाः सि पशूनेवाव रुन्धे छन्दाः सि वै देवानां वामं पशवो वाममेव
 पशूनां रुन्ध एताः ह वै यज्ञसेनश्चेन्निषायायणश्चितिं विवांचकार तथा वै स
 पशूनावरुन्ध यदेतामुपं दधाति पशूनेवाव रुन्धे गायत्रीः पुरस्तादुपं दधाति तेजो
 वै गायत्री तेज एव (१) मूखलो धन्ने मूर्धन्वती भवन्ति मूर्धनमेवेन स मन्वा-

नो करोति त्रिषुभ उप दधातीन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियमेव संध्यतोषते जगती-
रुप दधाति जागता वै पशवः पशून्नेवाव रुन्धेऽनुषुभ उप दधाति प्राणा वा
अनुष्टुप् प्राणानामुत्सृष्ट्यै बृहतीरुष्णिहाः पृक्कीरक्षरपङ्क्ति रिति विष्वरूपाणि
छन्दाः स्युप दधाति विष्वरूपा वै पशवः पशवः (२) छन्दाः स्यु विष्वरूपा-
नेव पशून्व रुन्धे विष्वरूपमस्य गृहे दृश्यते यस्यैता उपधीयन्ते य उं वैना-
मेवं वेदति छन्दसमुप दधात्यति छन्दा वै सर्वाणि छन्दाः स्यु सर्वेभिरैवेन
छन्दोभिश्चिनुते वर्मवा एषा छन्दसां यदति छन्दा यदति छन्दसमुप दधाति
वर्मैवैनः समानानो करोति द्विपदा उप दधाति द्विषाद्यवमानः (३) प्रति-
ष्ठित्यै—१) [एवपशवो यजमान एकच] ॥ ८ ॥ सर्वोभ्यो वै देवताभ्यो-
ऽग्निर्ध्यायते यत् सयुजो नोपदध्यादेवता अस्याग्निं दृषीद्व यत् सयुजं

उपदधात्यात्मनैवेन सयुजं चिनुते नाग्निना व्यृध्यते ऽपो यथा पुरुषः क्षमवंभिः
सन्तत एवमेवैताभिर्ऽग्निः सन्ततो ऽग्निना वै देवाः सुवर्गः लोकमायन् ता
अमूः कृत्तिका अभवन् यस्यैता उपधीयन्ते सुवर्गमेव (१) लोकमेति
मच्छति प्रकाशं चित्रमेव भवति मण्डलेष्टका उपं दधातीमे वै लोका मण्ड-
लेष्टका इमे खलु वै लोका देवपुरा देवपुरा एव प्र विशति नार्तिमाच्छे-
न्याग्निं चिकयानोविश्वर्ष्योतिष उपं दधातीमानेवै तार्भिल्लोकान् ज्योतिष्मतः
कुरुते ऽथो प्राणानैवैता यजमानस्य दाघत्येता वै देवताः सुवर्ग्यस्ता एव
(२) अन्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति—४) [एवैवष्टत्वारिष] ॥ १ ॥

वृष्टिसनीरुपदधातिवृष्टिमेवावरुन्धे यदेकधोपं दद्यादेकमुतु वर्षेदनुपरि-
हारः सादयति तस्मात् सर्वानुतून वर्षति पुरोवात्सनिर्ऽसीत्षाष्टितरै वृष्टये इत्ये

रूपेणैववृष्टिर्भव रुन्धे संयानीभिर्भवे देवा इमाँल्लोकान् समंयुस्तत् संयानीनां
 संयानित्वं यत् संयानीरुपदधाति यथाप्सु नावा संयात्येवम् (१) एवैताभिर्यजे-
 मान इमाँल्लोकान्सं याति ह्रवो वा एषोऽग्रेयत् संयानीर्यत् संयानीरुपदधाति
 ह्रवमेवैतमग्र्य उप दधात्युत यस्यैतासर्पहितास्वापोऽग्निः हरन्त्यहंत एवास्या-
 ग्निर्गवित्येष्टका उप दधात्यादित्या वाएतं भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलम्भूत्यै सन्
 भूतिं न प्राप्नोत्यादित्याः (२) एवैनं भूतिं गमयन्त्यसौ वा एतस्यादित्योरुचमा-
 दन्ते योऽग्निं चित्वा न रोचते यदादित्येष्टका उप दधात्यसाववास्मिन्नादित्यो-
 रुचं दधाति यथासौ देवानां रोचत एवमेवैष मनुष्याणां रोचते घृतेष्टका
 उप दधात्येतन्ना अग्नेः प्रियं धाम यद्धृतं प्रियेणैवेनं वाक्का समर्धयति (३)
 अथो तेजसा नुपरिहारः सादयत्यपरिवर्भमेवास्मिन् तेजो दधाति प्रजापति-

दक्षिर्मात्रं विनुत स यदासा व्याधृत स एता यशोदा अपश्यन्ता उपावत्ता ताभिरेव
 स तदा आत्ममन्त्रवत् यद्यशोदा उपवधाति यदा एव ताभिर्यजमान आत्मन्
 वत्ते पञ्चोप वधाति पाङ्क्तुः पुरुषो यावानेव पुरुषस्तस्मिन् यशोवधाति (४१)
 [एवमादित्याअर्बयत्येकान्नपञ्चाशच्च] ॥ १० ॥ देवासुराः संयत्ता आ-
 सन् कर्त्तव्याः सो देवा आसन् भूयाः सोऽसुरास्ते देवा एता इष्टका अपश्यन्
 ता उपावधत् भूयस्कृदसीत्येव भूयाः सोऽभवन् वनस्पतिभिरोषधीभिर्वरिव-
 स्कृदसीतीमामजयन् प्राच्यसीति प्राचीदिशमजयन्नुध्वसीत्यमूमजयन्तरि-
 भ्रसदस्थन्तरिक्षे सीदेत्यन्तरिक्षमजयन्ततो देवा अभवन् (१) पराऽसुरा
 ब्रह्मैवा उपधीयन्ते भूयानेव भवत्यभीमौल्लोकान् जयति भवत्यात्मना परा-
 ऽसु भवन्तो भवत्यप्सुषदंसि श्येनसदसीत्याद्वैतहा अमेरूपरूपेणैवाग्निमव

रुन्धे पृथिव्यास्त्वा इतिने सावयामीत्याहिमानेवैताभिलोकान् इतिणावतः कुरुत
 आयुष्या उपे दधात्यायुरेव (२) अस्मिन् दधात्यग्रे यत्ने परं हन्नामेत्याहितहा
 अग्नेः प्रियं धाम प्रियमेवाह्य धामोपाप्नोति तावेहि स रंभावहा इत्याह व्येवै-
 नेन परिं वत्ने पाञ्चजन्येवप्येध्यम् इत्याहिं वा अग्निः पाञ्चजन्योपः पञ्चचिती-
 कस्तस्मादेवमाहर्तव्या उपे (३) दधात्येतहा ऋतूनां प्रियं धाम यदहतव्या ऋतू-
 नामेवप्रियं धामाव रुन्धे सुमेकु इत्याह संवत्सरो वै सुमेकः संवत्सरस्यैव प्रियं
 धामोपाप्नोति—२६) [अभवन्नेवोपु षड्विंशतिश्च] ॥ ११ ॥ प्रजापतेर-
 द्यप्यभ्युत्पत्त्यरापतत्तद्वर्षोऽभवद्यवर्ष्यत्तद्वर्षस्याश्वत्वं तदेवा अश्वमेधेनेव प्रत्यव-
 द्युरेव वै प्रजापति र्सर्वं करोति योऽश्वमेधेन यजते सर्व एव भवति सर्वस्य वा
 एवा प्रायश्चित्तिः सर्वस्य भेषज र्सर्वं वा एतेन पाप्मानं देवा अंतरक्ष्यन्ति वा

एतेन ब्रह्महत्यामंतरं सर्वं पाप्मानम् (१) नरति नरति ब्रह्महत्यां योऽब्रमे-
वेन यजेते य उ चैनमेवं वेदोत्तरं वै तत् प्रजापतेरक्षयश्चयत्तस्माद्वर्धस्यो-
नरतोऽब्र यन्ति दक्षिणतोऽन्येषां पशूनां वैतसः कटोर्भवत्यप्सु योनिर्वा
अभ्योऽप्सुजोर्वेतसः स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति चतुष्टोमः स्तोमोभवति
सरह वा अर्धस्य सकथ्यावृहत् (२) तदेवार्धतुष्टोमेनैव प्रत्यवबुध्यचतुष्टोमः
स्तोमोभवत्यर्धस्य सर्वत्वार्य—१२ [पाप्मानंमवृहद्वावृहत्] ॥ १२ ॥

उरस्रजयज्ञ (२५५) इन्द्राग्नी (२३४) देवा (२५५) अग्ने (३६४) रमे
(२४३) रुमि (१६२) नौकसद्भि (२२२) श्रुन्वाधसि (१५१) सर्वोभ्यो
(१०४) वृष्टिसनी (१११) देवासुराः (१७६) प्रजापते (११२) द्यौर्वशा
(२४७७) ॥ १२ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां पंचमकाण्डे तृतीयः प्रपाठकः ॥

ॐ देवासुराः संयत्ता आसन् ते न व्यजयन्त स एता इन्द्रस्तनूरपश्यन्ता
उपाधत्ता ताभिर्व स तनुवमिन्द्रियं वीर्यमात्मब्रधत्त ततो देवा अभवन् परा-
सुरा यद्विन्द्रस्तनूरुपदधाति तनुवमेव ताभिरिन्द्रियं वीर्यं यजमान आत्म-
न्वत्ते ऽथो सेन्द्रमेवाग्निः सतनं चिनुते भवत्यात्मना परस्य भ्रातृव्यः (१)
भवति यज्ञो देवेभ्यो ऽपाक्रामत्तमवरुधन्नाशं कुर्वन् त एता यज्ञतनूरपश्यन्
ता उपाधत्त ताभिर्व ते यज्ञमवारुन्धत् यद्यज्ञतनूरुपदधाति यज्ञमेव ताभि-
र्यजमानोऽव रुन्धे त्रयस्त्रिंशत्सुपं दधाति त्रयस्त्रिंशद्वै देवता देवता
एवाव रुन्धे ऽथो सात्मानमेवाग्निः सतनं चिनुते सात्मा ऽमुष्मिँल्लोके (२)
भवति यएवं वेदु ज्योतिष्मतीरुपं दधाति ज्योतिरेवास्मिन् दवाथेताभिर्वा
अग्निभिर्जोष्वलति ताभिरवैनः समिन्ध उभयोरस्मै लोकज्योतिर्भवति

नक्षत्रेषुका उपं दधात्येतानि वै दिवो ज्योतींषि तान्येवाव हन्वे सकृतां
 वा एतानि ज्योतींषि यन्नक्षत्राणि तान्येवाप्रोत्यथो अनूकाशमेवैतानि
 (३) ज्योतींषि कुरुते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै यत्संस्पृष्टा उपद-
 ध्यादृष्ट्यै लोकमपि दध्यादवर्षुकः पर्जन्यः स्यादसंस्पृष्टा उपं दधाति दृष्ट्या
 एव लोकं करोति वर्षुकः पर्जन्यो भवति पुरस्तादभ्याः प्रतीचीरूपं दधाति
 पश्चादभ्याः प्राचीस्तस्मात् प्राचीनानि च प्रतीचीनानि च नक्षत्राण्या
 वर्तन्ते—४१) [भ्रातृव्योलोकएतान्येकंचत्वारिंशच्च] ॥ १ ॥
 ऋतव्या उपं दधात्यृतूनां क्लिप्त्यै द्रुह्ममुपं दधाति तस्माद्द्रुह्ममृतवोऽर्धतेव
 वा एषा यन्मध्यमा चितिरस्तरिक्षमिववा एषा द्रुह्ममन्यासु चितीषु दधाति
 चतस्रो मध्ये घृत्या अन्तः श्लेषजं वा एताश्चितीनां यहतव्यां यहतव्यां

उपवर्धाति चितीनां विधृत्या अवकासमूर्ध्वत्वात् अग्रेर्बोनिः सार्धो-
 निम् (१) एवाग्निं चिनुत उवाच ह विष्वाग्निं प्रोद्विस्त ब्रह्मणाऽहं
 यस्यैता उपधीयान्ते य उ चैना एवं वेदविति संवत्सरोवाएतं प्रतिष्ठाये
 नुवते योऽग्निं चित्वा न प्रतितिष्ठति पञ्च पूर्वाश्रितयोभवन्त्यथर्षही चितिं
 चिनुते पट्टा ऋतवः संवत्सरऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठत्येता वै (२)
 अधिपवीर्नामिष्टका यस्यैता उपधीयन्तेऽधिपतिरेव समानानां भवति यद्वि-
 द्यासमुपवर्ध्व ह्यायेदेताभ्य एवैर्न देवताभ्य आवृभति ताजगातिमाच्छ्रित्य-
 ऋतः सुवर्गलोकां यन्तो या यज्ञस्य निष्कृतिरासीतामृषीभ्यः प्रत्यौहन् तद्विर-
 ण्यमभवाद्यद्विरण्यलोकैः प्रोक्षति यज्ञस्य निष्कृत्याअथो भेषजमेवास्मै करोति
 (३) अथो रूपेणैवैनः समर्धयत्यथो हिरण्ययोतिवैव सुवर्गलोकां करोति तांस्त-
 त्

वेत्ता प्रोक्षति साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतिरास्या इमा मे अग्र इष्टका देवर्षः
 सन्निवृत्त्याह धेनूरेवैनाः कुरुते सा एनं कामदुघा अमुत्रागुधिम्लोक उप
 तिष्ठन्ते—३१) [तयोर्निवै करोत्येकाग्रचत्वारिंशच्च] ॥ २ ॥
 रुद्रोवा एषयदुग्धिः स एतर्हि जातो गर्हं सर्वेभ्यः स यथा वत्सो जातः
 स्तनं प्रेप्सत्येवं वा एष एतर्हि भायवेयं प्रेप्सति तस्मै यदाहुतिं न जुहुयाव-
 ध्यपुं च यजमानं च ध्यायेच्छतर्द्रीयं जुहोति भागवेयेनैवेनश्चामवति-
 नार्तिमाज्ज्यध्वयुन यजमानो यशस्ववर्णा पशूनाम् (१) पयसा जुहुया-
 द्भाम्यान् पशून्क्षुचाप्येयशरणयानामारण्यान् अर्तिलयवाग्वा वा जुहुया-
 द्ब्रीषुकयवाग्वा वा न भ्रास्थान् पशून् द्विनस्ति नारण्यानयो खत्वाद्वर्मा-
 दुतिर्वै अर्तिकांश्च गवीषुकाभेत्यजर्हीरेण जुहोत्याग्नेयी वा एषा यद्वज-

हु॒त्यैव जु॒होति॒ न ग्रा॒म्यान् प॒ञ्चान् हि॒नस्ति॒नार॒ण्यानङ्गि॒रसः सु॒वर्ग॑ल्लो॒क॒-
 यन्तः (२) अ॒जा॒र्यां घ॒र्भं प्रा॒प्तिञ्च॒न्सा शोच॑न्ती पूर्णं प॒राजि॑हीत॒ सोऽ॒र्को-
 भव॑त्त॒र्कस्यार्क॑त्वम॒र्कप॒र्णेन जु॒होति॒ सयो॒नि॒त्वायो॒दङ्गतिष्ठ॑न् जु॒होत्ये॒षा वै
 रु॒द्रस्य॒ विक् स्वा॒र्यामे॒व दि॒शि रु॒द्रं नि॒रव॑दयते च॒रमा॒र्यामिष्ट॑कायां जु॒होत्य
 न्तत॒ एव रु॒द्रं नि॒रव॑दयते त्रेधा॒विभ॑क्तं जु॒होति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का इ॒माने॒व लो॒का-
 न्तस॒माव॑द्दी॒र्यान् करो॑ती॒यत्यग्ने॑ जु॒होति॒ (३) अ॒थेय॒त्यथे॒र्यति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का
 ए॒भ्य ए॒वैर्न॑ल्लो॒केभ्यः॑ श॒मय॑ति॒ तिस्र॒ उत्त॑रा आ॒हुती॑र्जु॒होति॒ षट् स॒म्प॑रयन्ते ष॒ड्वा
 ऋ॒तव॑ऋ॒तुभि॒रे॒वैन॑ श॒मय॑ति॒ यदु॒नुप॑रि॒क्राम॑ जु॒हुया॑द॒न्तर॑व॒धारि॑णं रु॒द्रं क॒र्या-
 दथो॒ छत्वा॑हुः कस्यां वाहं वि॒शि रु॒द्रः कस्यां वे॒त्यनु॑परि॒क्राम॑मे॒व हो॒तव्य॑म॒परि॒-
 वर्ग॑मे॒वेन॑ श॒मय॑ति॒ (४) ए॒तावै॒ देव॑ताः सु॒वर्ग्या॑ या उ॒त्तमा॑स्ता यज॑मानं वाच॒-

यति ताभिरेवेन सुवर्गलोकां गमयति यं द्विष्यात्तस्य सञ्चरे पञ्चानां न्यस्येयः
 प्रथमः पशुरभिषिञ्चति स आर्तिमाच्छति—३०) [पशूनां यन्तो जुहोति शम-
 यति त्रिंशच्च] ॥ ३ ॥ अश्वमवृजमिति परिषिञ्चति मार्जवत्येवैनमपो
 तर्पयत्येव स एनं तप्तोऽशुध्यन्न शौचवृजमुष्मिँल्लोक उपतिष्ठते तृष्यति प्रजया
 पशुभिर्य एवं वेद तां न इषमृजं धत्त मरुतः संहराणा इत्याहासं वा उर्मजं
 मरुतोऽन्नेमेवाव रुन्वेऽश्मं स्ते क्षुदमुन्ते शुक् (१) ऋच्छतु यं द्विष्म इत्याह
 यमेव द्वेष्टि तमस्य क्षुवा चं शुवा चांपयति त्रिः परिषिञ्चन् पर्येति त्रिवृदा
 अग्निर्यावांनेवाभिस्तस्य शुचं शमयति त्रिः पुनः पर्येति षट् सव्ययन्ते षड्वा
 ऋतव ऋतुभिरेवास्य शुचं शमयत्यपां वा एतत्पुष्पं यद्देतसोऽयाम् (२)
 शरोऽवका वेतसशास्त्रया चावकाभिश्च विकर्षत्यापो वै शान्ताः शान्ताभिरे-

वास्य शुचं॥शमयति बोवाअग्निं चितं प्रथमः पशुरधिकामेतीश्वरो वै त
 शुचा प्रदहो मण्डूकेन वि कर्षत्येव वै पशूनामनुपजीवनीयो त वा एष
 ग्राम्येषु पशुषु हितो नारण्येषु तमेव शुचाप्येत्यष्टाभिर्वि कर्षति (३)
 अष्टाक्षरा गायत्री गायत्रौऽग्निर्यावनेवाग्निस्तस्य शुचं॥शमयति पावकवती-
 भिरन्नं वै पावकोऽलैनैवास्य शुचं॥शमयति मृत्युर्वा एष कर्वाभिर्ब्रह्मण एत-
 द्रूपं यत् कुण्डाजिनं काष्ठीं उपानहावुपं मुञ्चते ब्रह्मणैव मृत्योरन्तर्धेऽन्त-
 मृत्योर्धेऽन्तरन्नाद्यादित्याहुरन्यामुपमुञ्चतेऽन्यां नान्तः (४) एव मृत्यो-
 र्धत्तेऽवासाद्य॥रुन्धे नमस्ते हरसे ओचिष इत्याहनमस्कृषुहिवत्सीया॥समुप-
 चरेन्त्यन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतय इत्याह यमेव द्वष्टि तमस्य शुचाऽप्येति
 पावको अस्मभ्यं॥गिर्वाभवेत्याहाक्षं वै पावकोऽलमेवाव रुन्धे हाभ्यामवि

कामति प्रतिष्ठित्वा अपस्यवतीभ्या रक्षान्यै—४१) शुगुपांकर्षति नात्तरे
 कात्तर्पश्चाशब्द] ॥ ४ ॥ नृषे दे वर्षदिति व्याधाययति पृङ्क्त्याहुत्वा
 यज्ञमुखमा रभतेऽक्ष्णया व्याधाययति तस्मादक्ष्णया पशवोऽङ्गानि प्र हरन्ति
 प्रतिष्ठित्यै यद्वषट् कुर्याद्यातयामाऽस्य वषट्कारः स्याद्यन्न वषट्कुर्याद्वक्षा रसि
 यज्ञ र हन्युर्वषडित्याह परोक्षमेष वषट् करोति नास्य यातयांमा वषट्कारो
 भवति न यज्ञ र रक्षा रसि घ्नन्ति हुतादोवा अन्ये देवाः (१) अहुतादोऽन्ये
 तानमिचिदेवोभयानप्रीणाति ये देवा देवानामिति दध्ना मधुमिश्रेणावोक्षति
 हुतावश्चैव देवा नहुतादश्च यजमानः प्रीणाति ते यजमानं प्रीणन्ति दध्नाव
 हुतादः प्रीणाति मधुषाऽहुतावो ग्राम्यं वा एतदन्नं यदध्यारण्यं मधु यद्वा
 मधुमिश्रेणावोक्षन्त्यभयस्यावरुध्ये मधुषिनावोक्षति प्राजापत्यः (२) वै

म्रुमृष्टिः स॒योनि॒त्वाय॒ द्वाभ्यां॑ प्र॒तिष्ठि॒त्या अनु॒परि॒चार॒मवो॒क्ष्यपरि॒वर्गमे॒वे-
 नान् प्री॒णाति॒ वि वा ए॒ष प्रा॒णैः प्र॒जया॑ प॒शुभिर्ऋ॒ध्यते॒ योऽग्निं॑ चि॒न्वन्न-
 धि॒क्राम॑ति प्रा॒णवा अ॒पान॒दा इत्या॒ह प्रा॒णाने॒वात्म॒न्धत्ते॒ वचो॑वा वरि॒वोवा इत्या॒ह
 प्र॒जा वै व॒र्चैः प॒शवो॑ वरि॒वः प्र॒जामे॒व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्त इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन् तं वृ॒त्रः
 (३) ह॒तः षोड॑शाभिर्भोगैर॒सिना॒त् स ए॒ताम॒ग्रेयेऽनी॑कवत् आहु॒तिम॒पर॒यत्ताम॑-
 जुहो॒त्तस्या॒ग्निरनी॑कवान् स्वेन॑ भा॒गधे॒येन॑ प्रीतः षोड॑शा वृ॒त्रस्य॑ भो॒गान॒स्य-
 दह॑है॒श्वक॒र्मणे॑न पा॒प्मनो॑ निर॒मुच्य॑त यद॒ग्रेयेऽनी॑कवत् आहु॒तिं जुहो॒त्यग्नि॑र-
 वा॒स्यानी॑कवान्स्वेन॑ भा॒गधे॒येन॑ प्रीतः पा॒प्मान॒मपि॑दहति वै॒श्वक॒र्मणे॑न
 पा॒प्मनो॑नि॒र्मुच्य॑ते यं का॒मये॑त चि॒रं पा॒प्मनः॑ (४) नि॒र्मुच्य॑तेत्येकैक॒तस्य॑
 जुहु॒याच्चि॒रमे॒व पा॒प्मनो॑नि॒र्मुच्य॑ते यं का॒मये॑त ता॒जस्या॒प्मनो॑नि॒र्मुच्य॑तेति

सर्वाणि तस्यानुदृत्य जुहुयाच्चाजगेव पाप्मनोनिर्मुच्यतेथो खलुनानैव सूक्ताभ्यां
 जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधात्यथो प्रतिष्ठित्यै—४०) [देवाः प्राजा-
 पत्योवृत्रः पाप्मनश्चत्वारि*शब्द] ॥ ५ ॥ उदेनमुत्तराञ्जयेति समिध-
 आर्षधाति यथाजनयतेवसंकरोति तादृगेव तत्तिस्र आर्षधातित्रिवृद्वाअग्निर्या-
 वनेवाग्निस्तस्मै भागधेयं करोत्यौदुबरीर्भवंत्युगर्वाउदुबर्ऊर्जमेवास्माअपिब-
 धात्युदुत्वा विश्वेदेवाइत्याह प्राणावै विश्वेदेवाः प्राणैः (१) एवैनमुद्यच्छतेमे-
 भरन्तु चित्तिभिरित्याह यस्माएवैनं चित्तायोद्यच्छते तेनैवेन*समर्धयति पंच-
 दिशोदैवीर्यज्ञमवंतु देवीरित्याह दिशोह्योगेनुप्रच्यवतेपामर्तिं दुर्मतिं बार्धमाना-
 इत्याहृरक्षसामपंहत्यै रायस्योपैयज्ञपतिमाभजन्तीरित्याह पशवोवै रायस्योपैः
 (२) पशूनेबार्वरुन्धे षडिहरतिषड्वा ऋतवऋतुभिरेवेन*हरति द्वेपरियुष्टपक्षिषड्व-

नोरक्षंसा॒मप॑ह॒त्यै सूर्य॑र॒श्मिर्ह॑रि॒केशः॑ पू॒रस्ता॒दित्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै ततः पा॒वका॑ आ॒शि-
 षो॒नो जु॑ष॒तामि॒त्याहा॑न्नं वै पा॒वको॑न्नमे॒वाव॑रुन्धे दे॒वासुराः संय॑न्ता आ॒सन्ते दे॒वा
 ए॒तद॑प्रति॒रथ॑म॒पश्य॑न्तेन॒ वै ते॒ प्रति॑ (३) अ॒सुरा॑न॒जय॑न्तद॒प्रति॑रथ॒स्याप्र॑ति॒रथ॑त्वं
 यद॒प्रति॑रथं द्विती॒योहो॑ता॒न्वाहा॑ प्र॒त्यैव॑ तेन॒ यज॑मानो॒भ्रात॑र्य॒जय॑त्यथो अ॒न॒भि-
 जित॑मे॒वाभि॑जयति दश॒र्च॑भ॒वति॑ दशा॒क्षरा॑ वि॒राड् वि॒राजे॑मौ लो॒कौ वि॒धृता॑व॒मयो॑-
 लो॒कयो॑र्वि॒धृत्या॑अथो दशा॒क्षरा॑वि॒राड्न॑वि॒राड् वि॒राज्ये॑वा॒न्नाद्ये॑ प्रति॒तिष्ठ॑त्यस॒दिव॑
 वा अ॒न्तरि॑क्ष॒मन्तरि॑क्षमि॒वाग्नी॑ध्रमाग्नी॒ध्रे (४) अ॒श॒मानं॑ नि॒दधा॑ति स॒त्वाय॑द्वा॒भ्यां
 प्रति॑ष्ठित्यै वि॒मान॑प॒षद्वि॒वोम॑र्ध्या॒स्तइ॒त्याह॑ व्ये॒वैत॑या मिमी॒तेम॑ध्ये दि॒वोनि॑-
 हि॒तुः पृ॒श्नि॒र॒श्मे॒त्याहा॑न्नं वै पृ॒श्न्यन्ने॑मे॒वान॑रु॒धेच॑त्त॒मभि॑रा॒पुच्छ॑दिति च॒त्वारि॑ छंदा-
 १॒सि छ॒न्दो॑भि॒रवे॑द्रं वि॒श्वो॑अ॒वीवृ॑न्नि॒त्याह॑ वृ॒द्धि॒मेयो॑पाव॒र्तते॑ वा॒जाना॑श्च॒स॒स॒न्ति॑

पतिम् (५) इत्याहान्नं वै वाजोन्नमेवारुन्धे सुस्रह्यज्ञोदेवाः आर्चवक्षसि-
त्याह प्रजा वै पशवः सुस्रं प्रजामेव पशूनात्मन् धत्ते यक्षवसिर्देवोदेवाः
आर्चवक्षदित्याह स्वर्गाकृत्यै वाजस्य माप्रसवेनोद्गभेणोदग्रभीदित्याहासौवा
आदित्य उद्यन्नुद्गभएषः (६) निम्नोच्चं निम्नाभो ब्रह्मणैवात्मानं मुद्रुहति ब्रह्म-
णा भ्रातृव्यं निगृह्णाति—१०) [प्राणैः पोषो प्रत्याग्रीध्रे पतिमेव दशच] ॥ ६ ॥

प्राचीमनु प्रदिशं प्रीहि विद्वानित्याह देवलोकमेवैतयोपावर्तते क्रमध्व-
मग्निना नाकमित्याहिमानैवैतया लोकानक्रमते पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारु-
हामित्याहिमानैवैतया लोकान्त्समारोहति सुवर्धतोनापेक्षन्त इत्याह सुवर्गमेवैतया
लोकमेत्यग्रे प्रीहि (१) प्रथमो देवयतामित्याहो भयैवैवैतया देवमनूष्येषु चक्षुर्दे-
वाति पञ्चभिरिव क्रामति पांक्तो यज्ञोयावानेव यज्ञस्तेन सह सुवर्गलोकमेति

नक्तोषासेति पुरोनुवाक्यामन्वाह प्रत्या अग्ने सहस्राक्षेत्याह साहस्रः प्रजापतिः
प्रजापतेराष्टौ तस्मैते विधेम वाजाय स्वाहेत्याहान्नं वै वाजोन्नमेवाव (२)
रुन्धे दध्नः पूर्णामौदुबरी स्वयमातृणार्या जुहोत्यग्वेदध्यग्वेदुबरोसौ स्वयमातृ-
णामुष्यामेवोज्जदधाति तस्मादमुतोवाचीमूर्जमुप जीवामस्तिस्मिभिः सादयति
त्रिवृद्धा अग्निर्यावानेवाग्निस्तं प्रतिष्ठां गमयति प्रेक्षो अग्ने कीदृहि पुरोनुहृत्यौ-
दुबरीमादधात्येषा वै सुर्मो कर्णैकावत्येतया हस्म (३) वै देवा असुराणां
शततर्हास्तृहंति यदेतया समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतर्घ्नी यजमा-
नो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अर्धबट्कारं विधेम ते परमे जन्मन्नग्रइति
वैककतीमादधाति भाएवावरुन्धे ताः सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति शमीमयी
शांत्या अग्निर्बाहवा अग्निचितं दुहेऽग्निचिद्वाग्निं दुहेताम् (४) सवितुर्वरे-

ण्यस्य चित्रामित्याहैषवा अग्नेर्दोहस्तमस्य कण्वएव श्रांयसोवेत्तेन हस्मैन२
 सदुहे यदेतया समिधमादधात्यग्निचिदेवतदग्निं दुहे सप्त ते अग्ने समिधः
 सप्त जिह्वाइत्याह सप्तैवास्य साप्तानि प्रीणाति पूर्णया जुहोति पूर्णइवहि
 प्रजापतिः प्रजापतेः (५) आद्यै न्यूनया जुहोतिन्यूनान्छि प्रजापतिः
 प्रजाअसृजतप्रजाना२सृष्टया अग्निर्वैभ्योनिलायतसदिशोनप्राविशजुह्वन्म-
 नसा दिशोऽध्यायेद्दिग्भ्यएवैममवरुन्धे दध्नापुरस्ताज्जुहोत्याज्येनोपरिष्टात्तेजश्चे-
 वास्माद्विद्विचसमीचीं दधाति द्वादशकपालोवैश्वानरोभवति द्वादशमासाः
 संवत्सरस्संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः साक्षात् (६) एववैश्वानरमवरुन्धे यत्प्रयाजा-
 नूयाजान्कुर्याद्विकस्तिः सा यज्ञस्य दर्विहोमं करोति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै
 राष्ट्रं वै वैश्वानरोविण्मरुतोवैश्वानर२इत्वा मारुतान् जुहोति राष्ट्रएव विष्ठा-

मनु बभ्रात्युच्चैवश्वानुरस्याश्रावयत्युपाश्रुमोरुतानजुहोति तस्माद्वाष्ट्रं विश-
मर्तिवदति मारुताभवंति मरुतोवै देवानां विशोदिवविशेनैवास्मै मनुष्य-
विशम् (७) अवरुन्धे सप्त भवंति सप्तगणवै मरुतोगणशएव विशमव-
रुन्धे गणेन गुणमनुब्रुत्य जुहोति विशमेवास्माअनुवर्त्मानं करोति--२१)
[इह्यवस्मतांप्रजापतेःसाक्षान्मनुष्यविशमेकंविशतिश्च] ॥ ७ ॥

वसोर्धारां जुहोति वसोर्मेधारांसदिति वा एषा हूयते धृतस्य वा ऐनमेषा
धारासुष्मिष्ठोके पिन्धमानोपतिष्ठत आप्येन जुहोतितेजोवाआज्यं तेजोव-
सोर्धारा तेजसैवास्मै तेजोवरुन्धेथो कामावै वसोर्धाराकामनिवावरुन्धे यं
कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं वि (१) छिद्यामिति विप्राहं तस्य जुह्यात्प्राणाने-
वास्यान्नाद्यं विच्छिनत्ति यं कामयेत प्राणानस्यान्नाद्यं संतन्यामिति संतनां

तस्य जुहुयात्प्राणानेवास्यान्नाद्य॥ संतनोति द्वादशद्वादशानि जुहोति द्वाद-
 शमासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धेन्नचमेक्षुश्चमइत्याहितहै (२)
 अन्नस्य रूप॥ रूपेणैवान्नमवरुन्धेन्निश्चम आपश्चमइत्याहिषा ना अन्नस्य योनिः
 सयोन्येवान्नमवरुन्धेर्धेद्राणि जुहोति देवताएवावरुन्धे यत्सर्वेषामर्धभिद्रः प्रति
 तस्मादिन्द्रोदेवतानां भूयिष्ठभाक्तेमइद्रमुत्तरमाहेद्रियमेवास्मिन्नपरिष्ठादधाति
 यज्ञायुधानि जुहोति यज्ञः (३) वै यज्ञायुधानि यज्ञमेवावरुन्धेथो एतहै यज्ञस्य
 रूप॥ रूपेणैव यज्ञमवरुन्धेवभयश्चमे स्वगाकारश्चमइत्याहि स्वगाकृत्याअग्निश्चमे
 घर्मश्चमइत्याहितहै ब्रह्मवर्चसस्य रूप॥ रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धेऋक् स मे
 सामं च मइत्याहि (४) एतहै छंदसा॥ रूप॥ रूपेणैव छंदा॥ स्यवरुन्धे गभीश्च मे
 वृत्साश्चमइत्याहितहै पशूना॥ रूप॥ रूपेणैव पशून्वरुन्धे कल्पान् जुहोत्यहृतस्य

कृत्यै युग्मदयुजे जुहोति मिथुनत्वार्योचरावती भवतोभिक्रास्याएका च मे
 तिस्रश्च मइत्याह देवछंदसं वा एका च तिस्रश्च (५) मनुष्यछंदसं चतस्रधाष्टी
 च देवछंदसं चैव मनुष्यछंदसं चारुन्धुआत्रयस्त्रिंशतो जुहोति त्रयस्त्रिंश
 शब्दे देवतदेवताएवावर्तुन्धुआष्टाचत्वारिंशतो जुहोत्यष्टाचत्वारिंशदक्षरा
 जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशून्वर्तुन्धु वाजश्च प्रसवधेति द्वादश
 जुहोति द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सर एव प्रति तिष्ठति—४९) [विवैयङ्ग
 आहचैकान्नर्पचाशच्च] ॥ ८ ॥ अग्निदेवेभ्योपांक्रामद्वाग्वेयमिच्छमानस्तं
 देवाभेबुवन्नृपेन आवर्तस्व हव्यं नोवहेति सोत्रवीह्रं वृणै महामेव वाजप्रसवी
 यं जुहवन्निति तस्मादग्रे वाजप्रसवीयं जुहति यद्वाजप्रसवीयं जुहोत्यग्निमेव
 तद्वाग्वेयेन समर्धयत्यथो अभिषेक एवास्य सचतुर्दशभिर्जुहोति सप्तग्राम्या ओष-

धयः सप्त (१) आरण्याउभयीषामवरुध्याअक्षस्याक्षस्य जुहोत्यक्षस्याक्षस्या-
 वरुध्या औदुंबरेण स्रुवेण जुहोत्यूर्वा उदुंबरऊर्गक्षमूर्जैवारमाऊर्जमन्नमव-
 रुधेमिदं देवानामभिषिक्तोमिचिन्मनुष्याणां तस्मादोमिचिद्वषति न धीवेव-
 वरुद्ध * ह्यस्यान्नमन्मिवखलु वैवर्ष्यद्वावेदस्नायाद्वावेदुपावर्तेतान्नद्यमेवाभि (२)
 उपावर्त्तते नक्तोषामेति कृष्णयिष्वेतवत्सायैपयसा जुहोत्यन्हैवास्मै रात्रिं प्रवा-
 पयति रात्रियाहरहोरात्रे एवास्मै प्रप्ते काममन्नाद्यं दुहाने राष्ट्रभृतो जुहोति
 राष्ट्रमेवावरुन्धे षड्भिर्जुहोति षड्भुक्तवक्त्रुष्वेव प्रतितिष्ठति भुवनस्य पतङ्गतिं
 रथमुखे पंचाहुतीर्जुहोति वज्रौवै रथोवज्रैर्नैवविशः (३) अभिर्जयत्यग्नि-
 चित् * हवा अमुष्मिहोके वातोभिपवतेवातनामानि जुहोत्यभ्यैवेनममु-
 ष्मिहोके वातः पवते त्रीणि जुहोति त्रयङ्गमे लोकाएभ्यएव लोकेभ्योवात-

मर्वरुन्धे समुद्रोसि नभस्वानित्यादितद्वै वार्तस्य रूपं रूपेणैव वातमर्वरुन्धेज्ज-
 छिना जुहोति नहोतेषामन्यथा (४) आहुतिरवकल्पते—२) [सप्ताभिविशो-
 न्यथाद्वेच] ॥ १ ॥ सुवर्गाय वै लोकाय देवर्थोयुज्यते यात्राकूसाय मनु-
 ष्यर्थाय एष खलु वै देव रथोयदग्निग्निं युनजिमशवंसा घृतेनेत्याह युनक्त्येवैन-
 स एनं युक्तः संवर्गं छोकमभिवहति यत्सर्वाभिः पंचभिर्धुज्याद्युक्तौ स्याग्निः
 प्रच्युतस्याक्षप्रतिष्ठिता आहुतयः स्युरप्रतिष्ठिताः स्तोमा अप्रतिष्ठितान्युक्थानि
 तिसृभिः प्रातः सवर्नेभिर्मृशति त्रिवृत् (१) वा अग्निर्यावानेवाग्निस्तं युनक्ति
 यथानसिधुक्त अधीयत एवमेव तत्प्रत्याहुतयस्तद्धतिं प्रतिस्तोमाः प्रत्युक्थानि
 यज्ञायज्ञिर्यस्य स्तोत्रे द्वाभ्यामभिमृशत्येतावान्वै युज्ञोयावानग्निष्टोमोभूमा-
 त्वा अस्यात ऊर्ध्वः क्रियते यावानेव युज्ञस्तमंततो गवरोहति द्वाभ्यां प्रतिष्ठि-

त्याएकया प्रस्तुतं भवत्यर्थ (२) अभिमृशत्युपैनमत्तरोयज्ञोर्नमत्थथो संतत्यै
 प्रवाणोस्माहोकाह्यवते योश्चि चिनुते नवा एतस्यानिष्टकआहुतिर्वकल्पते
 यां वा एषोनिष्टकआहुतिं जुहोतिस्रवतिवैसाता*स्रवन्ती यज्ञोपराभवति
 यज्ञयजमानोयत्पुनश्चितिं चिनुतआहुतीनां प्रतिष्ठित्यै प्रत्याहुतयस्तिष्ठति (३)
 नयज्ञः पराभवति नयजमानोष्टावुपदधात्यष्टाक्षरा गायत्रीगायत्रेणैव नं छन्दसा
 चिनुते यदेकादशत्रैपुभेन यद्वादशजागतेन छंदोभिरेवै नं चिनुते नपात्कोवैना-
 मेषोग्रियत्पुनश्चितिर्यएवं विहान्पुनश्चितिंचिनुतआतृतीयात्पुरुषादन्नमश्च यथा
 चै पुनराधेयएवं पुनश्चितियोऽयाधेयेनन (४) ऋग्नोति सपुनराधेयमार्धते
 योश्चि चित्वानर्धोतिसपुनश्चितिं चिनुते यत्पुनश्चितिंचिनुतऋध्याअथो खल्वा-
 ह्नर्नचेतव्येति रुद्रोवा एषयदग्रियथा व्याघ्र*सप्तं बोधयति तादृगेव तदथो

खल्वाहुश्चेतव्येति यथावसीयाऽसंभागेयं न बोधयति तादृगेव तन्मनुरग्निम-
चिनुत (५) तेन नार्धोसृतां पुनश्चितिमपश्यतामचिनुत तथावैसार्धो-
द्यत्पुनश्चितिचिनुतऋध्वै—१७) [त्रिवृदथतिष्ठतिनाचिनुतसप्तदशच] १० ॥
छंदश्चितं चिन्वीत पशुकांमः पशवोवै छंदोऽसि पशुमानेवभवतिश्येनचितं
चिन्वीत सुवर्गकांमः श्येनोवै वयसां प्रतिष्ठः श्येन एव भत्वा सुवर्गलोकं
पतति कंकुचितं चिन्वीत यः कामयेत शीर्षणवानमुष्मिंल्लोके स्यामिति
शीर्षणवानेवामुष्मिंल्लोके भवत्यलजचितं चिन्वीत चतुःसीतं प्रतिष्ठाकामभ्य-
तस्त्रोदिशोदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठति प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान्प्र (१) एव
भ्रातृव्याब्रुवतउभयतः प्रउगं चिन्वीत यः कामयेत प्रजातान्भ्रातृव्याब्रुवत-
तिजनिष्यमाणा नितिप्रैवजातान्भ्रातृव्याब्रुवते प्रतिजनिष्यमाणां रथचक्र-

चितं चिन्वीत भ्रातृव्यवान्वज्जोवै रथोवज्जमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरति द्रोणचितं
 चिन्वीतान्नकामोद्रोणेया अन्नं भिष्यते सयोन्येवान्नमवरुन्धे समूह्यं चिन्वीत
 पशुकामः पशुमानेव भवति (२) परिचार्यं चिन्वीत ग्रामकामोग्राम्येव
 भवति शमशानचितं चिन्वीत यः कामयेत पितृलोककक्रुधुयामिति पितृलोक
 एवध्नोति विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेताः स एताज्जमदग्निर्विहव्या अप-
 श्यत्ताउपाधत्ताभिर्व सवसिष्ठस्येद्रियं वीर्यमवृत्तयद्विहव्या उपदधातीन्द्रियमेव
 ताभिर्वीर्यं यजमानोभ्रातृव्यस्य वृद्धो होतृधिष्णिय उपदधाति यजमानायतनं
 वै (३) होतास्वएवास्मा आयतनं द्रियं वीर्यमवरुन्धे द्वादशोपदधाति द्वादशा-
 क्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशूनवरुन्धेष्टावन्धेष्टाधिष्णयेषू-
 पदधात्यष्टाशपाः पशवः पशूनेवावरुन्धे षण्माजालीये षड्वा ऋतवः ऋतवः खलु

वै देवाः पितरं ऋतनेव देवान्पितृन्प्रीणाति—४८) [प्रभवति वा अष्टाचत्वारिंशच्च] ॥ ११ ॥ पर्वस्व वाजंसातय इत्यनुष्टुभप्रतिपद्वति तिस्रोऽनुष्टुभश्चतस्रो गायत्री योय तिस्रोऽनुष्टुभस्तस्मादश्वस्त्रिभिस्तिष्ठंस्तिष्ठति यच्चतस्रो गायत्रीयस्तस्मात्सर्वाश्चतुरः पदः प्रतिपद्यत्पलायते परमावाणाल्लंदंसायदंनुष्टुभं परमश्चतुष्टोमस्तोमानां परमस्त्रिरात्रोयज्ञानां परमोश्वः पशूनां परमेणैवैनं परमतौ गमयत्येकविंशमहंभवति (१) यस्मिन्नश्वं आलभ्यते द्वादशमासाः पञ्चतवन्नयं इमे लोका असावा दित्येकविंश एष प्रजापतिः प्राजापत्योश्वः स्तमेव साक्षादभ्योति शक्रयः पृष्ठं भवंत्यन्यदंन्यच्छंदोन्येन्येवाएते पशव आलभ्यंत उतेर्वध्नाभ्या उतेर्वारुणायच्छक्रयः पृष्ठं भवंत्यश्वस्य सर्वत्वार्यपार्थश्रमं ब्रह्मसामं भवति रुदिमन्ना वा अश्वः (२) यत ईश्वरो वा अश्वोयतोऽप्रतिष्ठितः

परां परावतं गंतोर्यत्पार्थुरश्मन्ब्रह्मसामं भवत्यश्वस्य यत्थै धृत्यै संकृत्यच्छावा-
कसामं भवत्युत्सन्नयज्ञोवा एषयदश्वमेधः कस्तेद्वेत्याहुर्वि सर्वोवाक्रियते
नवा सर्वइति यत्संकृत्यच्छावाकसामं भवत्यश्वस्य सर्वत्वायपयोऽस्या अने-
तरायायसर्वस्तोमोतिरात्रउत्तममहर्भवति (३) सर्वस्यास्यै सर्वस्य जित्यै
सर्वमेव तेनाप्नोति सर्वं जयति—१०) [भवत्यश्वोभवतिवशंच] ॥ १२ ॥

देवासुरा (१११) ऋतव्या (१८९) रुद्रो (२३०) शर्म (२४९)
ब्रह्म (२४०) उत् (३१०) प्रार्ची (३७१) वसो (२९९) रुग्निः (२०२)
सुवर्गाय (२६७) छंदश्चितं (१९८) पर्वस्व (१६०) द्वादश (२९०६)
॥ १२ ॥

इति तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रपाठकः ॥
अम् यदेकैकं सःस्थापयति यज्ञस्य संतत्याअविच्छेदायैद्वाः पशवोयेमु-

ष्करायैवैन्द्राः संतोमिभ्यंआलभ्येते देवताभ्यः समदं दधात्याग्नेयीस्त्रिष्टुभोया-
 जानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेयीस्तेनाग्नेयायत्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृद्धे न देवताभ्यः
 समदं दधाति वायवे नियुत्वतेतूपरमालभते तेजोग्नेर्वायुस्तेजसएषआलभ्यते
 तस्माद्यद्वियंङ्वायुः (१) वारि तद्वियंङ्कुमिदं हतिस्वमेव तत्तेजोन्वेति यज्ञ
 नियुत्वतेस्यादुन्मोद्येयजमानोनियुत्वते भवति यजमानस्यानुन्मादायवायुम-
 तीश्वेतवती याज्यानुवाक्यैर्भवतः सतेजस्त्वायं हिरण्यगर्भः समवर्तताम्र-
 इत्याधारमाधारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः प्रजापतेरनुरूत्वायु सर्वाणि
 वा एषरूपाणि पशूनां प्रत्यालभ्यते यच्छृणुणस्तत् (२) पुरुषाणां रूपंय-
 तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्ववां यदव्याद्ववां अफास्तदवीनां यदजस्तद-
 जानां वायुर्वै पशूनां प्रियं घाम यद्वायव्योभवेत्येतमेवैनमभिसंजानानाः

पृ० वउ० पतिष्ठते वायव्यः कार्यो ३ः प्राजापत्या ३ इत्याहुर्न्यद्वायव्यं कुर्यात्प्राजा-
 पतेरियाद्यत्प्राजापत्यं कुर्याद्वायोः (३) इयाद्यद्वायव्यः पशुर्भवति तेन वायो-
 भूति यत्प्राजापत्यः पुरोडाशोभवति तेन प्राजापतेर्नैति यद्वावशकपालस्तेन
 वैश्वानराक्षैत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति दीक्षिष्यमाणोऽग्निः सर्वो-
 देवता विष्णुर्यज्ञोदेवताश्चैव यज्ञचारभेतोग्रिवमोदेवतानां विष्णुः परमोयदा-
 ग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति देवताः (४) एवोभयतः परिगृह्य यज-
 मानोवरुन्धे पुरोडाशेनै देवा अमुष्मिँल्लोक आर्ध्वश्चरुणास्मिन्यः कामयेता-
 मुष्मिँल्लोककृध्रुयामिति सपुरोडाशं कुर्वीतामृष्मिँल्लोककृध्रुयः यः कामयेतास्मिँल्लोककृध्रु-
 लस्तेनाग्नेयोयल्लिकपालस्तेन वैष्णवः समृध्वै यः कामयेतास्मिँल्लोककृध्रु-
 यामिति सबरुंकुर्वीताग्नेर्युतं विष्णोस्तंडुलास्तस्मात् (५) चरुः कार्योस्मि-

जेवलोक्कभोत्यादित्यो भवतीयंवा अदितिरस्यामेव प्रतितिष्ठत्यथो अस्यामेवा-
 धियुजं तनुते योवैसंवत्सरमुख्यमभूत्वाग्निं चिनुते यथा साग्नि गर्भोवपद्यते
 तादृगेव तदार्तिमाच्छेद्वानुरं द्वादशकपालं पुरस्तान्निवैपेसंवत्सरोवाअग्निर्वै-
 श्वानरो यथा संवत्सरमाप्त्वा (६) कालआगते विजायत एवमेव संवत्स-
 रमाप्त्वाकालआगतेऽग्निं चिनुते नार्तिमाच्छेत्त्येषावा अग्नेः प्रिया तनूयैद्वैश्वा-
 नरः प्रियामेवास्यं तनुवमवरुन्धे त्रीण्येतानि हवीः३ पि भवन्ति त्रयइमे लोका
 एषां लोकाना३ रोहाय—३८) [वायुर्यद्वायोदैवतास्तस्मादात्वाष्टात्रि३
 शब्द] ॥ १ ॥ प्रजापतिः प्रजाः सृष्टा प्रेणानु प्राविशन्नाभ्यः पुनः
 संभवितुं नाशक्रोत्सोब्रवीद्वधवदित्सयोमेतः पुनः संचिनवदिति तं देवाः सम-
 चिन्वन्ततोवै तअग्निवन्त्यत्समचिन्वन्तच्चित्यस्य चित्यत्वं यएवं विद्वानग्निं

चिनुतऋधोत्येव कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुर्गग्निवान् (१) असानीति वा
 अग्निश्चीयतेमिवानेव भवति कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुर्देवामवेदञ्जिति वा
 अग्निश्चीयते विदुरेन देवाः कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुर्गृह्यसानीति वा अग्नि-
 श्चीयते गृह्येव भवति कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुः पशुमानसानीति वा
 अग्निः (२) चीयतेपशुमानेव भवति कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुः सप्तमा-
 पुरुषाउपजीवानिति वा अग्निश्चीयते त्रयः प्राञ्चत्वर्यः प्रत्यंचआत्मा सप्तमए-
 तावत एवैनमुष्मिँहोऽकउपजीवंति प्रजापतिरग्निर्मचिकीषत तं पृथिन्यब्रवी-
 त्समयग्निं चैष्यसेति माघक्षयति सात्वातिवह्यमाना विधविष्ये (३) सपा-
 पीयान्भविष्यसीति सौब्रवीत्तथा वा अहं करिष्यामि यथा त्वा नाति घृक्ष्य-
 तीति सइमामभ्यमृशत्प्रजापतिस्त्वासादयतु तथा देवतयागिरस्वद्रुवासीदे-

ती॒मा॒मे॒वेष्ट॑कां कृत्वोपा॒धानं॑ति॒दाहा॒य॒ यत्प्र॒त्यग्निं॑ चिन्वीत तव॒भिर्म॑शु-
 त्प्र॒जाप॑तिस्त्वासादयत॒ तथा॑ दे॒वत॑यांगिरस्व॒ष्टुवासी॑द (४) इती॒मा॒मे॒वे-
 ष्ट॑कां कृत्वोपा॒धत्ते॒नति॒दाहा॒य॒ प्र॒जाप॑तिरकामयत् प्रजा॒येये॒ति स॒एत॑म॒ख्य-
 मप॑श्यत् स॒वत्सर॑म॒बिभृ॑स्ततो॒वै स॒प्राजा॑यत् तस्मात्स॒वत्सरं॑ भा॒र्यैः प्रैव-
 जा॑येते तं वस॒वोब्रुव॑न्प्र॒त्वर्म॑जनिष्ठाव॒यं प्र॒जायाम॑हाइति तं वसु॒भ्यः प्राय-
 च्छु॒त्तं त्री॒ण्यहान्य॑विभ॒रुस्तेन॑ (५) त्रीणि॑ च॒ श्रुता॑न्यसृ॒जंत॑त्रय॒स्त्रि-
 शतं॑ च॒ तस्मा॑ज्यहं भा॒र्यैः प्रैव॑जायेते॒ तान् रु॒द्राअ॑ब्रुवन्प्रय॒यर्म॑जनि॒दुं व॒यं
 प्र॒जायाम॑हाइति॒ त॒रु॒द्रेभ्यः॑ प्रायच्छन्त॒ षड॑हान्यविभ॒रुस्तेन॑ त्रीणि॑ च॒
 श्रुता॑न्यसृ॒जंत॑ त्रय॒स्त्रि॒शतं॑ च॒ तस्मा॑त्षड॒हं भा॒र्यैः प्रैव॑जायेते॒ ताना॑दि॒त्याअ॑-
 ब्रुवन्प्रय॒यर्म॑जनि॒दुं व॒यम् (६) प्र॒जायाम॑हाइति॒ तमा॑दि॒त्येभ्यः॑ प्रायच्छन्त॑

द्वादशाहान्यविभस्तेन त्रीणि च शतान्यसृजंत त्रयस्त्रिंशतं च तस्माद्वा-
 दशाहं भार्यः प्रैव जायते तेन वै ते सहस्रं मसृजंतो वा ॥ सहस्रतमी य एव मुख्य-
 साहस्रं वेद प्रसहस्रं पशूनां प्रोति—४०) [अग्निवानग्निर्विव्येसीदते न वयं च-
 त्वारिंशच्च] ॥ २ ॥ यजुषा वा एषा क्रियते यजुषा पच्यते यजुषा विम-
 च्यते यदुखासा वा एषैतहि यातयांघ्रीसा न पुनः प्रयुज्येत्याहुर्ग्रेयक्ष्वाहि ये
 तव यक्ष्वाहि देवहूतमा इत्युखायां जुहोति तेनैव नां पुनः प्रयुक्ते तेनायां तयाघ्री-
 यो वा अग्निं योग आगते युनक्ति युक्त्युजानेष्वाग्ने (१) यक्ष्वाहि येतव यक्ष्वाहि
 देवहूतमा इत्याहैष वा अग्नेर्योगस्तेनैव न युनक्ति युक्ते युजानेषु ब्रह्मवादिनो
 वदंति न्यहुग्निश्चेत्तव्या ३ उत्ताना ३ इति वयसां वा एष प्रतिमया चीयते
 यदग्नेर्यन्यं च चिन्मया तृप्ति एनमाहुतयच्छेयुर्देत्तानं न पतितुं शक्यं पाव-

सुवर्ग्योस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम् (२) पुरुषशीर्षमुपदधाति मुखत एवैनमा-
 हुतयक्रुच्छति नोत्तानं चिन्ते सुवर्ग्योस्य भवति सौर्याजुहोति चक्षुरेवास्मि-
 न्प्रतिदधाति द्विजुहोति द्वेहि चक्षुषी समान्याजुहोति समान* हि चक्षुः समूथै
 देवासुराः संयन्ता आसन्ते वामं वसु संन्यदधन् तद्देवा वामभृतां वृजन् तद्धाम-
 भृता वामभृत्वं यद्दामभृताम् (३) उपदधाति वाममेव स्या वसु यजमा-
 नो भ्रातृव्यस्य वृक्ते हिरण्यमूर्ध्नि भवति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिर्वामं ज्योति-
 र्वैवास्य ज्योतिर्वामं वृक्ते द्वियजुर्भवति प्रतिष्ठित्यै—२४) [अग्रउत्तानं
 वामभृतंचतुर्विंशतिश्च] ॥ ३ ॥ आपोवरुणस्य परमय आसत्तता अ-
 ग्निरभ्यध्यायताः समभवत्तस्य रेतः परापत्तत्तदियमभवद्यद्वितीयं परापत्त-
 दसावभवदियं वै विराडसौ स्वराड्यद्विराजांबुपदधातीमे एवोपधत्ते यद्वा

असौ रेतःसिंचति तदस्यां प्रतिष्ठति तत्प्रजायते ताओषधयः (१) वीरुषो
 भवन्ति ताअग्निरंति यएवं वेदु प्रैव जायतेन्नादोभवति योरेतस्वीस्यात्प्रथमायां
 तस्य चित्यामुभे उपदध्यादिमे एवासमै समीचीरेतः सिंचतोयः सिंकरेताः
 स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामन्यामुपदध्यादुत्तमायामन्या१ रेतएवास्य सिक्त-
 माभ्यामुभयतः परिगृह्णाति संवत्सरं नकम् (२) चन प्रत्यवरोहेन्नहीमेकं चन
 प्रत्यवरोहंतस्तदेनयोव्रतं योवा अपशीर्षाणमग्निं चिनुते ऽपशीर्षा मुष्मिँल्लोके
 भवति यः सशीर्षाणं चिनुते सशीर्षामुष्मिँल्लोके भवति चिन्ति जुहोमि
 मनसा घृतेन यथा देवाइहागमन्वीतिहोत्राक्रतावृधः समुद्रस्य वयुनस्य पत्न्य-
 जुहोभि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यं२ हविरिति स्वयमातृणामुपधाये जुहोति
 (३) एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्षाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्षामुष्मिँल्लोके भवति

यएवं वेदसुवर्गाय वा एषलोकार्य चीयते यदग्निस्तस्य यदयथापूर्व क्रियते
 मधुर्गमस्य तत्सुवर्ग्योग्निश्चितिमपुधायाभिर्मृगोच्चित्तिमचितिं चिनवद्विविद्वा-
 न्पष्ठेववीतावृजिनाचमताव्राये चनः स्वपत्याय (४) देवदितिं च रास्वादितिमुरु-
 द्येति यथापूर्वमेवैनामुपधत्ते प्रांचमेनं चिनुते सुवर्ग्योस्य भवति—१८ [ओष-
 धयः कंजुहोतिस्यपत्यायाष्टादशच] ॥ ४ ॥ त्रिश्वकर्मो दिशां पतिः सनः
 पशून्पातु सौस्मान्पातु तस्मै नमः प्रजापतीरुद्रोवरुणोग्निर्दिशां पतिः सनः
 पशून्पातु सौस्मान्पातु तस्मै नम एतावै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ता-
 भ्योवा एषआवृश्येते यः पशुशीर्षाण्युपदधातिहिरण्येष्टका उपेदधात्येताभ्यएव
 देवताभ्योनमस्करोति ब्रह्मवादिनः (१) वृदंत्यमौ ग्राम्यान्पशून्प्रवधाति
 शुच्चारण्यनपर्यति किततउच्छिष्टं प्रतीति यद्धिरण्येष्टका उपेदधात्यमृतं वै हिर-

ण्यममर्तेनैव ग्राम्येभ्यः पञ्चभ्योभेषजं करोति नैर्नाह्निनस्ति प्राणोवै प्रथ-
 मास्वयमातृणा व्यानोद्वितीयापानस्तृतीयानप्राण्यत्प्रथमा स्वयमातृणा-
 मुपधाय प्राणेनैव प्राण स्वमर्धयति व्यन्यात् (२) द्वितीयापुपधाय व्यने-
 नैव व्यान स्वमर्धयत्यपान्यात्तृतीयापुपधायानेनैवापान स्वमर्धयत्यथो-
 प्राणैरेवैन स्वमिन्धे भर्भुवः सुवारितं स्वयमातृणा उपदधातीमे वै लोकाः
 स्वयमातृणाएताभिः खलु वै व्याहृतीभिः प्रजापतिः प्राजायतयदेताभि-
 र्व्याहृतीभिः स्वयमातृणा उपदधातीमानेव लोकानुपधायैषु (३) लोकेष्व-
 धिप्रजायते प्राणायव्यानायापानाय वाचे त्वा चक्षुषे त्वा तथा देवतयांगिर-
 स्वद्भुवासीदामिना वै देवाः सुवर्गल्लोकमजिगा संतेनपतितं नाशंक्रुवन्त एता-
 भतस्त्रः स्वयमातृणा अपश्यं तादिक्षपादधत्तेन सर्वतंश्चक्षुषा सुवर्गल्लोकमाय-

न्यञ्चतंस्रः स्वयमातण्णादिक्षूपदधातिसर्वतश्चक्षुषैव तदग्निना यजमानः (४)
सुवर्गलोकमेति—३) [ब्रह्मवादिनोन्यादेयुयजमानस्त्रीणिच] ॥ ५ ॥

अग्न आयाहि वीतयइत्याहह्वैवैनमग्निं दत्तं वृणीमहइत्याह हत्वैवैनं वृणीते-
ग्निनाग्निः समिधयतु इत्याह समिधएवैनमग्निर्वृत्राणि जंघनदित्याह समिद्ध
एवास्मिन्निन्द्रियं दधात्यग्नेः स्तोमं मनामहइत्याह मनतएवैनमेतानि वा
अह्नां रूपाणि (१) अन्वहभूवैनं चिन्तते वाक्कां रूपाणि रुन्वे ब्रह्मवादिनो
वदन्ति कस्मात्सून्यायातयोघ्नीरन्यादृष्टका अयातयाघ्नी लोकंपणेत्यैद्वाग्नी हि
बार्हिस्पत्येति ब्रूयादिद्वाग्नी च हि देवानां बृहस्पतिश्चायातयामानोनुचरवती
भवत्यजामित्वायानुष्ठानुचरत्यात्मा वै लोकंपणाप्राणोनृपुत्तस्मात्प्राणः
सर्वोण्यंगान्यनुचरतितामस्य सूदोहसः (२) इत्याह तस्मात्परुषि परुषि रसः

सोमं२ श्रीणंति पृथ्व्यइत्याहात्रं वैपृथ्व्यन्नमेवावर्त्येकोवा अग्निर्कोन्नमन्नमेवा-
 वरुन्धे जन्मन्देवानां विशंस्त्रिष्वारोचने दिवइत्याहेमानेवासमै लोकान् ज्योति-
 ष्मतःकरोति योवा इष्टकानां प्रतिष्ठां वेदु प्रत्येवतिष्ठति तथा (३) देवते-
 यांगिरस्वद्भ्रुवासीदेत्याहिषा वा इष्टकानां प्रतिष्ठा य एवं वेदु प्रत्येवति-
 ष्ठति--१६) [रूपाणिमददोहसस्तयाषोडशच] ॥ ६ ॥ सुवर्गाय वा
 एषलोकाय चीयते यदग्निर्वज्रंएकादशिनी यदग्निर्वज्रंएकादशिनी मिनूयाद्द्वैजैर्न२
 सुवर्गाल्लोकादंतदध्याद्यन्मिनूयात्स्वरुभिः पशून्वर्धयेदेकयूपं मिनोति नैनं
 वज्रैर्न सुवर्गाल्लोकादंतदधाति न स्वरुभिः पशून्वर्धयति विवा एषद्विद्वयेण
 वीर्येणार्धयेते योभिं चिन्वन्नधिक्रामत्यैद्विया (१) ऋचाक्रमणं प्रतीष्टकामुप-
 दध्यान्नद्विद्वयेण वीर्येण व्यृध्यते रुद्रोवा एषयदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्याः प्रतीची

तिरभ्यनूची ताभ्योवा एषआवृष्यते योमिं चिनुतैमिं चित्वा तिसृष्वन्वमया-
 चितं ब्राह्मणाय दद्यात्ताभ्यएव नमस्करोत्यथो ताभ्यएवात्मानं निष्क्रीणीति यत्ते
 रुद्रपुरः (२) धनूस्तद्वातोअनुवातुते तस्मै ते रुद्रसंवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते
 रुद्र वक्षिणाधनूस्तद्वातोअनुवातुते तस्मै ते रुद्र परिवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते
 रुद्र पश्चाद्धनूस्तद्वातोअनुवातुते तस्मै ते रुद्रदावत्सरेण नमस्करोमिरुद्रोत्तरा-
 ङ्गनुस्तत् (३) वातोअनुवातुते तस्मै ते रुद्रेदुवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते
 रुद्रोपरिधनूस्तद्वातोअनुवातुते तस्मै ते रुद्र वत्सरेण नमस्करोमि रुद्रोवा-
 एषयदग्निः सयथा व्याघ्रः क्रुद्धस्तिष्ठत्येवं वा एषएताहिं संचितमेतैरुपतिष्ठते
 नमस्करोरेवैनं शमयति यैग्रयः (४) पुरीष्याः प्रविष्टाः पृथिवीमनुतेषां
 त्वमस्युचमः प्रणोजीवार्तवे सुव । आपं त्वामे मनसापं त्वामे तपसापं त्वामे

दीक्षयार्पत्वामउपसद्भिरार्पं त्वाम्रे सुत्ययार्पत्वाम्रे दक्षिणाभिरार्पं त्वाम्रे वभधे-
 नार्पं त्वाम्रे वशयार्पं त्वाम्रे स्वगाकारेणेत्याह (५) एषा वा अग्नेराग्निस्तये-
 वैर्नमाप्नोति—) [ऐन्द्रियापुरस्तदग्र्यं आहाष्टौच] ॥ ७ ॥ गाय-
 त्रेण पुरस्तादुपतिष्ठते प्राणमेवास्मिन्वधाति बृहद्रथंतराभ्यां पक्षावोजएवास्मि-
 न्वधात्युतु स्थायंज्ञायज्ञियेन पुच्छमुतुष्वेव प्रतितिष्ठति पूष्टैरुपतिष्ठते तेजोवै-
 पूष्ठानि तेजएवास्मिन्वधाति प्रजापतिरग्निमसृजत सोस्मात्सृष्टः पराङ्मनं वार-
 वंतीयेनावारयतु तद्धारवंतीर्यस्य वारवंतीयत्वश्चैतेन श्येतीअकुरुत तच्छये-
 तस्य श्येतत्वम् (१) यद्धारवंतीर्येनोपतिष्ठते वारयतएवैनश्चैतेन श्येती-
 कुरुते प्रजापतेर्तद्देयेनापिपुं प्रत्युपतिष्ठते प्रमाणमेवास्य गच्छति प्राच्या
 त्वा दिशा सादयामि गायत्रेणछंदसाग्निना देवतयाम्रेः शीष्णाम्रेः शिरउपव-

घामि वक्षिणया त्वा दिशा सादयामि त्रैष्टुभेन छंदसेद्रेण देवतयाग्नेः पक्षे-
 णाग्नेः पक्षमुपदधाति प्रतीच्यां त्वा दिशा सादयामि (२) जागतेन छंदसा-
 सवित्रा देवतयाग्नेः पूच्छेनाग्नेः पूच्छमुपदधाम्युदीच्या त्वा दिशा सादयाम्या-
 नेष्टुभेन छंदसा मित्रावरुणाभ्यां देवतयाग्नेः पक्षेणाग्नेः पक्षमुपदधाम्यध्वर्यां त्वा
 दिशा सादयामि पांक्तैः न छंदसा बृहस्पतिना देवतयाग्नेः पूच्छेनाग्नेः पूच्छमुपद-
 घामि योवा अपात्मानमग्निं चिनुते पात्सामुष्मिँल्लोके भवति यः सात्मानं
 चिनुते (३) सात्सामुष्मिँल्लोके भवत्यात्मेष्टका उपदधात्येषवा अग्नेरात्मा
 सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्सामुष्मिँल्लोके भवति य एवं वेद—२२) [श्वे-
 तत्वः सादयामि चिनुते द्वाविंशतिश्च] ॥ ८ ॥ अग्नौ उदधे यातु इषु-
 र्युवानाम् तथा नोमृडु तस्यांस्ते नमस्तस्यांस्तु उपजीवीतो भूयास्मान्ने दुधग-

ह्याकि॑ शिलव॒न्यया॒तडु॒र्षुवाना॒म॒ तथा॑ नो॒महु॒ तस्या॑स्ते नम॒स्तस्या॑स्तउ॒प-
 जीव॑तो॒भया॑स्म॒ पंच॒ वा ए॒तैग्रयो॑यच्चि॒तय॑उद॒धिरे॒व नाम॑ प्रथ॒मोद॒ध्रः (१)
 द्वि॒तीयो॒गह्य॑स्तृती॒यः कि॑ शि॒लश्च॒तुर्थो॒वन्यः॑ पंच॒मस्तेभ्यो॑यदाहु॒तीर्न जुहु॑याद-
 ध्व॒र्यु च॒ यज॑मानं च॒ प्रदे॑ह्यु॒र्यदे॒ताआ॑हु॒तीर्जुहोति॑ भा॒गधे॑ये॒नैव॑नाञ्छ॒मयति॑
 ना॒र्त्तिमा॑छै॒त्यध्व॑र्युर्न॒ यज॑मानो॒वाङ्म॑आसन्न॒सोः प्रा॒णोक्ष्यो॑श्चक्षुः॒ कर्ण॑योः श्रो॒त्रं
 बा॒हुवो॑र्बलं॒मुखो॑रो॒जोरि॑ष्टावि॒श्वान्य॑गा॒नि तनूः॑ (२) त॒नुवा॑ मे॒ सह॒ नम॑स्ते
 अ॒स्तु मा मा॑हि॒ सी॒रप॒ वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मंति॒ योमि॑ चि॒न्वन्न॑धि॒क्रा-
 म॑ति॒ वाङ्म॑आसन्न॒सोः प्रा॒णइ॒त्याह॑ प्रा॒णाने॑वात्म॒धत्ते॒ योरु॑द्रोअ॒ग्नौ योअ॒प्सु
 यओ॑षधीषू॒ योरु॑द्रोवि॒श्वा भु॑वंना वि॒वेश॒ तस्मै॑ रु॒द्राय॒ नमो॑ अ॒स्त्वाहु॑तिभा॒गावा
 अ॒न्ये रु॒द्राह॑वि॒र्भागाः॑ (३) अ॒न्ये श॑ंत॒रुद्री॑य॒ हृत्वा॑ गा॒वीधू॑कं च॒रुमे॑तेन॒ यजु॑-

वा चरमायाभिष्टकायां निर्वध्याद्वागुधेयेनैवेन शमयति तस्यैवैकतद्ग्रीयं
 हृतमित्याहुयैतदग्नौ क्रियतइति वसंवस्वा रुद्रैः पुरस्तात्पातु पितरस्वायु-
 मराजानः पितृभिर्दक्षिणतः पाँत्वादित्यास्वा विश्वेदेवैः पश्चात्पातु द्युतानस्वा-
 मारुतोमरुद्भिरुत्तरतः पातु (४) देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठावरुणराजानो ऽवस्तांसोपरिष्ठाञ्च
 पातु नवा एतेन पूतो न मेध्यो न प्रोक्षितोयदेनमनः प्राचीनं प्रोक्षति यत्संचि-
 तमाज्येन प्रोक्षति तेन पूतस्तेन मेध्यस्तेन प्रोक्षितः—३२) [दधस्तनूर्हवि-
 भौगाः पातुह्वात्रिंशच्च] ॥ १ ॥ समीचीनामांसि प्राचीं विकस्यास्ते-
 ग्निरधिपतिरसितोरक्षिता यथाधिपतिर्यश्चगोप्ता ताभ्यां नमुस्तौ नोमृडयतां
 तेयं द्विज्मोयर्थनोद्वेष्टि तं वां जंभे वधाम्योजस्विनीनामांसि दक्षिणाविकस्या-
 स्तद्विप्रोधिपतिः पृदाकुः प्राचीनामांसि प्रतीचीदिक् तस्यास्ते (१) सोमो-

धिपतिः स्वर्जोवस्त्रावानामस्युदीचीदिकस्यास्ते वरुणोधिपतिस्तिरभराजि-
 रधिपत्नीनामांसि बृहतीदिकस्यास्ते बृहस्पतिरधिपतिः विश्वोवशिनीनामा-
 सीयं दिकस्यास्ते यमोधिपतिः कलमाषग्रीवारक्षिता यथाधिपतिर्यश्च गोप्ता
 ताभ्यां नमस्तौ नोमृडयतां तेषां द्विष्मोयश्च (२) नो द्वेष्टितं वां जंभे वधा-
 म्येतावै देवताअग्निं चित् रक्षति ताभ्योयदाहुर्तीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं
 च ध्यायेयुर्यदेताआहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनाञ्छमयति नार्तिमाछेत्यध्वर्युने
 यजमानोहेतयोनामस्छ तेषां वः पुरोगृहाअग्निर्वइषवः सलिलोर्निलिपानाम
 (३) स्य तेषां वोदक्षिणागृहाः पितरावइषवः सगरोवज्जिणोनामस्य तेषां
 वः पश्चाद्गृहाः स्वप्नोवइषवो गह्वरोवस्थावांनोनामस्य तेषां वउत्तराद्गृहा आपोव
 इषवः समुद्रोधिपतयोनामस्य तेषां व उपरिगृहावर्ष वइषवोर्वस्वानकः कः यना-

मंस्य पार्थिवास्तेषां वडूह गृहाः (४) अन्नं वडूयवोनिमिषोवातनामं तेभ्यो
 वो नमस्तेनोमृडयतु तेषं द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टि तं वोजंभे दधामिहतावोवा अन्ये
 देवा अहतावन्येतानमिचिदेवोभयान्प्रीणाति दध्ना मधुमिश्रेणैता आहुती जुहोति
 भागधेयेनैवैनान्प्रीणात्यथो खल्वाहृरिष्टकावैदेवा अहतादइति (५) अनूपरि-
 क्रामं जुहोत्यपरिवगमेवैनान्प्रीणातीमस्तनमूर्जैस्वतं धयापां प्रप्यातमग्ने सरि-
 रस्य मध्ये । उत्संजुयस्व मधुमंतमूर्वसमद्विद्यस्तदनुमाविशस्व । योवा अग्निं
 प्रयुज्यन् विमंचति यथाश्वोयुक्तोविमुच्यमानः क्षुध्यन्पराभवंत्येवमस्याग्निः
 पराभवति तं पराभवतं यजमानो नूराभवति सोमि चित्वालक्षः (६) भव-
 तीमस्तनमूर्जैस्वतं धयापामित्याज्यस्य पूर्णास्तु च जुहोत्येव वा अग्नेर्विमो-
 कोविमुच्यैवास्मा अन्नमपि दधाति तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्चन सुधार्य हवै

वा॒जी सु॒हितो॒दधा॒तीत्य॒ग्निर्वा॒व वा॒जी तमे॒व तत्प्री॒णाति॒ स ए॒नं प्री॒तः प्री॒णाति॒
 व॒सीयान्भ॒वति॒ (७) [ते॒च॒नाम॒गृहा॒इति॒लक्ष॒भं॒वति॒] ॥ १० ॥
 इं॒द्रा॒य रा॒ज्ञे स॒करो॒वरु॒णाय॒ रा॒ज्ञे कु॒ष्णा॒य॒माय॒ रा॒ज्ञे ऋ॒शय॒ ऋ॒षभा॒य रा॒ज्ञे ग॒व्यः
 शा॒र्दूला॒य रा॒ज्ञे गौ॒रः पु॒रुष॒रा॒जाय॒ म॒र्कटः॒ क्षिप्र॒शेन॒स्य॒एव॒ति॒का नी॒ल॒गोः
 क्रि॒मिः सोम॑स्य रा॒ज्ञेः कु॒ल॒ङ्गः सि॒ंघोः शि॒शूमा॒रोहि॒मव॑तो॒ह॒स्ती—२८)
 [इं॒द्रो॒या॒ष्टावि॒ंश॒तिः] ॥ ११ ॥ म॒युः प्रा॒जाप॒त्य ऊ॒लोह॒लीक्ष्णो॒वृ॒
 ष॒द॒श् शस्ते॒ धा॒तुः सर॑स्वत्यै शारिः श्ये॒तापु॒रुष॒वा॒कसर॑स्वते॒शुकः॒ श्ये॒तः पु॒रुष॒
 वा॒गा॒र॒ण्यो॒जो॒न॒क॒लः श॒का॒ ते पौ॒ष्णा॒वा॒चे॒क्रौ॒चः—२३) [म॒युस्त्रयो॑वि॒ं॒
 श॒तिः] ॥ १२ ॥ अ॒पान॑प्त्रै॒ज॒यो॒ना॒क्रो॒म॒करः॒ कु॒ली॒क॒यस्ते॒कूप॑रस्य
 वा॒चे पै॒ंग॒रा॒जो॒भगा॑य कु॒षी॒त॒कआ॒ती॒वा॒ह॒सो॒दि॒वि॒दा॒ते॒वा॒य॒व्या॒दि॒ग्भ्य॒श्च॒क्र॒वा॒

कः—११) [अपामेकात्रविंशतिः] ॥ १३ ॥ बलायाजयरथासुः
 सृजयाशयैकस्ते मैत्रा मृत्यवे सितोमन्यवे स्वजः कुम्भीनसः पुष्करसावो-
 लोहिताहिस्ते त्वाष्ट्राः प्रतिश्रत्कायै बाहसः—१८ [बलायाष्टादश] ॥ १४ ॥
 पुरुषमृगशृङ्गमसे गोघा कालका दार्वघाटस्ते वनस्पतीनामेण्यङ्गे कृष्णो-
 रात्रियै पिकः क्षिवका नीलशीर्ष्णी तेर्यग्ने धातुः कत्कटः—१८) [पुरुष-
 मृगोष्टादश] ॥ १५ ॥ सौरी बलाकश्यौमयूरशयेनस्ते गंधर्वाणां वसूनां
 कृपिजलोरुद्राणां तित्तिरी रोहित्कण्डूणाची गोलत्तिकाताअप्सरसामरणाय
 समरः—१८) [सौर्योष्टादश] ॥ १६ ॥ पृषतोवैश्वदेवः पितृन्यंकुः
 कशस्तेर्नुमत्या अन्यवापोर्धमासानां मासां कश्यपः क्रथिः कुटरुर्दात्यौहस्ते-
 सिनीबाल्यै बहस्पतये शित्युटः—१८) [पृषतोष्टादश] ॥ १७ ॥

शका भौमी पात्रः कशौमांशीलवस्तेपितृणामृतनां जहका संवत्सराय लोपा
 कपोतउलूकः शशस्ते नैऋताः कृकवाकुः सावित्रः—१८) [शकाष्टदश]
 ॥ १८ ॥ रुरुरीद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्यका ते शरव्यथै हरिणो
 मारुतोब्रह्मणे गार्गस्तरक्षुः कृष्णः श्वाचतुरक्षोर्दभस्तइतरजनानीमये
 धूंक्षणा—२०) [रुरुर्विशतिः] ॥ १९ ॥ अलजऑतरिक्षउद्रोमद्रुः
 सुवस्ते पामदित्यै ह ससाचिरिद्राण्यै कीर्शांगध्रः क्षितिकक्षी वाध्राणसस्ते
 दिष्पाद्यावापृथिव्याः श्वावित्—१८) [अलजऑष्टादश] ॥ २० ॥
 सुपर्णः पर्जन्योह सोवृकोवृषद शस्तऐद्राअपामुद्रोर्यम्णे लोपाशः सिहोन-
 कुलोन्याग्रस्ते महेंद्राय कामाय परस्वान्—१८) [सुपर्णोष्टादश] ॥ २१ ॥
 आग्नेयः कृष्णर्षीवः सारस्वतीमेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शिशि-

पुष्टोर्बाह्रस्पत्यः शिल्पोर्वैश्वदेवैर्द्रोरुणोर्मारुतः कल्माषेन्द्राग्रः संहितोर्धोरामः
 सावित्रोर्वारुणः पेतृः—२२) [आग्नेयोद्वाविंशतिः] ॥२२॥ अश्वस्तू-
 पुरोगोर्मगस्ते प्राजापत्याओग्नेयौ कृष्णग्रीवौ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ शितिपुष्टौ
 बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्योबलक्षः पेतृः—१६) [अश्वःषोडश]
 ॥ २३ ॥ अग्नयेर्निकवते रोहितांजिरनुडानुधोरामौ सावित्रौ पौष्णौ
 रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशंगौ तपूरो मारुतः कल्माषआग्नेयः कृष्णोजः सार-
 स्वती मेघी वारुणः कृष्ण एकांशितिपात्पेतृः—२२) [अग्नयेद्वाविंशतिः]
 ॥ २४ ॥ यत् (३३८) प्रजापति (३४०) र्यजुषा (१७४) पो
 (२१८) विश्वकर्मा (२०३) भ्रै (१६६) सुवृर्गाय (२५८) गायत्रेणा
 (१७२) भ्रै (२३२) समीचीं (३५०) द्राय (२८) मयु (२३)

रपां (११) बलाय (१८) रुषमुगः (१८) सौरी (१८) पृषतः
 (१८) शका (१८) रुह (२०) रलजः (१८) सुपूर्ण (१८) अग्नियो
 (२२) श्वो (१६) ग्रये (२२) चतुर्विंशतिः (२७२७) इति तैत्तिरी-
 यसंहितायां पंचमकांडे पंचमः प्रपाठकः ॥

ॐ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकायासु जातः कश्यपोयास्विद्रः । अग्निं यागभे
 दधिरे विरूपास्तान् आपः शस्योनाभवंतु । यासां राजा वरुणोयाति मध्ये
 सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ॥ मधुश्रुतः शुचयोयाः पावकास्तान् आपः शस्य
 स्योनाभवंतु । यासां देवादिवि कृण्वन्ति भक्षं या अंतरिक्षे बहुधा भवति । याः
 पृथिवी पर्यसोन्वन्ति (१) शूक्रास्तान् आपः शस्योनाभवंतु । शिवेन मा चक्षुषा
 पश्यतापः शिवया तनुवोपस्पृशत त्वचं मे । सर्वा अग्निं रंन्नुषदोह्वे वोमयि-

वर्चो बलमोजोनिर्धत्त । यद्ददः संप्रयतीरहावनदताहते । तस्मादानयोनाम स्थ
 तावोनामानि सिंधवः । यत्प्रेषितावरुणेन ताः शीभश्च समवलगत (२) ।
 तदाप्रोदिन्द्रोवोयतीस्तस्मादापोअनुस्थन । अपकामश्च स्यंदमानाअवीवरत
 वोहिकम् । इन्द्रोवः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्वाणामवोहितम् । एकोदेवोअप्यति-
 ष्ठस्यंदमानायथा वशम् । उदानीषुर्महिरिति तस्मादुदकमुच्यते । आपोभ-
 द्रायतमिदार्पआसु रभीषोमौ बिभ्रत्यापइत्ताः । तीव्रोरसौमधुपृचांम् (३)
 अरंगमआमाप्राणेन सह वर्चसागन् । आदित्यश्चाम्युत वा शृणोम्यामाघो-
 षोमच्छति वाङ्मन आसाम् । मन्ये भेजानो अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णाअ-
 तृपं यदावः । आपोहिष्ठामयोभवस्तानऊर्जे दधातन । मेहे रणाय चक्षसे ।
 योवः शिवर्तमोरसुस्तस्य भाजयते हनः । उशतीरिव मातरः । तस्माअरंभ-

माम वोयस्य क्षयायिजिन्वथा आपो जनयथाचनः । विविश्रयस्वान्तरिक्षे यतस्व
पृथिव्यासंभवं ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसायत्वा—२३) [उदंति समवल्ग-
तमधुपृचां मातरोद्वाविंशतिश्च] ॥ १ ॥ अपां ग्रहान् गृह्णात्येतद्वा
व राजसूयं यदेते ग्रहाः सर्वोद्भिर्वैरुणस्रवो राजसूयमग्निस्वश्चित्यस्ताभ्या-
मेव संयते थो उभाववे लोकावभिजयति यश्च राजसूयेने जानस्य यश्चाग्नि-
चित् आपो भवन्त्यापोवा अग्नेर्भ्रातृव्यायदपोग्नेरधस्तादुप दधाति भ्रातृव्याभि-
भूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्योभवत्यमृतम् (१) वा आपस्तस्मादद्भिर-
वतां तमभिर्धिवंति नातिमाछति सर्वमायुरेति यस्यैताउपधीयते यउचैनाएवं
वेवान्नं वा आपः पशवआपोन्नं पशवोन्नादः पशुमान् भवन्ति यस्यैताउपधीयंते
यउचैनाएवं वेद द्वादशभवन्ति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मै . (२)

अन्नमवरुन्धे पात्राणि भवन्ति पात्रे वा अन्नमद्यते सयोन्येवान्नमवरुन्धे
 आर्द्धादंशात्पुरुषादन्नमत्यथो पात्राच्चछिद्यते यस्यैताउपधीयन्तेयउचैनाएवं वेदे
 कुंभार्थं कुंभीश्च मिथूनानि भवन्ति मिथूनस्य प्रजात्यै प्रप्रजयां पशुभिर्मि-
 थूनैर्जायते यस्यैताउपधीयन्ते यउ (३) चैनाएवं वेद शुग्वा अग्निः सौध्वर्यु
 यजमानं प्रजाः शुचापयति यदपउपदधाति शुचमेवास्ये शमयति नार्तिमा-
 छत्यध्वर्युर्न यजमानः शाम्यन्ति प्रजायत्रैताउपधीयन्तेपां वा एतानि हृदयानि
 यदेताआपोयेदेताअपउपदधाति दिव्याभिरैवैनाः ससृजति वर्युकः पुर्जन्यः
 (४) भवति योवा एतासांभायतनं कृप्ति वेदायतनवान् भवति कल्पते स्माअ-
 नुसीतमुपदधात्येतद्वा आत्माभायतनमेषा कृप्तिर्यएवं वेदायतनवान् भवति
 कल्पतेस्मैहृन्मन्याउपदधाति चतस्रोमध्ये धृत्याअन्नं वा इष्टकाएतत्खलु वै

साक्षादन्नं यदेषचरुयेदेतं चरुमुपदधाति साक्षात् (५) एवास्माअन्न मवरुन्धे
मध्यतउपदधाति मध्यतएवास्माअन्नं दधाति तस्मान्मध्यतोन्नमद्यते नार्हस्प-
त्योभवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्माअन्नमवरुन्धे ब्रह्मवर्चसमसि
ब्रह्मवर्चसाय त्वेत्याह तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति यस्यैषउपधीयते यउचैनमेवं
वेद—४७) [अमृतमस्माउपर्जन्यः साक्षात्सुतचत्वारि० शब्द] ॥ २ ॥

भूतेष्टका उपदधात्यत्रात्रैव मृत्युर्जायते यत्रयत्रैव मृत्युर्जायते ततएवैनमव यजते
तस्मादग्निचित्सर्वमायुरेति सर्वेष्टस्य मृत्यवोवैष्टास्तस्मादग्निचिन्ना भिचरितवै
प्रत्यगैनमभिचारः स्तृणुते स्यूते वा एषयोग्निं चिनुते देवसुवामेतानि हवी०
विभवन्त्येतावन्तोवै देवाना० सुवास्तएव (१) अस्मै सवान् प्रयच्छन्ति
तएन० सुवन्ते सुवोग्निर्वैरुणसुवोराजसूयं ब्रह्मसुवश्चित्योदेवस्य त्वा सवितुः

प्रसवइत्याह सवितृप्रसूतएवैनं ब्रह्मणादेवताभिरभिषिचत्यन्नस्यान्नस्याभिषि-
 चत्यन्नस्यान्नस्यावर्धये पुरस्तात्प्रत्यंचमभिषिचति पुरस्ताद्धिप्रतीचीन्नमद्यते
 शीर्षतोभिषिचति शीर्षतोह्यन्नमद्यतआमुखादन्वव स्त्रावयति (२) सुवृत
 एवास्माअन्नाद्यं दधात्यग्ने स्त्वासाम्राज्येनाभिषिचामीत्याहैशवा अग्नेः सव-
 स्तेनैवैनमभिषिचति बृहस्पते स्त्वासाम्राज्येनाभिषिचामीत्याह ब्रह्मवैदेवा-
 नांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनमभिषिचतीन्द्रस्यत्वा साम्राज्येनाभिषिचामीत्यां हेहि-
 यमेवास्मिन्नृपरिष्ठाहघात्येतत् (३) वै राजसूयस्य रूपं यएवं विद्वानग्निं
 चिनुतउभावेव लोकावभिर्जयतिथध्वं राजसूयेनेजानस्य यश्चाग्निचित्इन्द्रस्य
 सुषुवाणस्य दशधेद्रियं वीर्यं परापतत्तद्देवाः सौत्रामण्यासमभरन्त्सूयते वा
 एष ऽयौग्निं चिनुतेग्निचित्वासौत्रामण्यायजेतेद्रियमेववीर्यं संभृत्यात्मन्ध-

ते—४८) [ए॒वान्व॑व॒स्त्राव॑य॒त्येत॑द॒ष्टाच॑त्वारि॒श॒च्चे] ॥ ३ ॥ स॒जु-
 रब्दो॒ या॒व॒भिः स॒जूरु॑षाअरु॒णीभिः स॒जुः सूर्य॑ए॒त॒शेन स॒जोषा॑व॒श्विना व॒श
 सो॒भिः स॒जूरु॑मि॒व॒श्वान॒र॒इडा॑भिर्ध॒तेन॒ स्वाहा॑ संवत्स॒रोवा अ॒ब्दोमा॑सा॒अया॑वा
 उ॒षाअ॑रु॒णीसूर्य॑ए॒त॒श॒इमे अ॒श्विना॑ संवत्स॒रोमि॒व॒श्वान॒रः प॒शव॑इडा॒प॒शवो॑घृ॒त॒श्च
 स॒वत्स॒रं प॒शवो॑नुप्रजायन्ते संवत्स॒रो॒णैवास्मै॑ प॒शून्प्र॑ज॒नय॑ति॒द॒र्भस्त॑वे जु॒होति॑
 यत् (१) वा अ॒स्याअ॒मृतं॑ यद्द्वि॒र्यं तद्भ॑स्ति॒स्मिन्जु॒होति॑ प्रैव जा॒यते॒ त्रयो॑
 भ॒वति॑ यस्यै॒वं जु॒ह॒त्येता॑वै॒दे॒वता॑ अ॒ग्नेः प॒रस्ता॑द्वा॒गास्ता॑ए॒व प्री॑णा॒त्यथो चक्षु॑-
 रे॒वाग्नेः प॒रस्ता॑त्प्रति॒ द॒धात्य॑न॒घोभ॑वति॒य एवं वे॑दा॒पोवा॑इ॒दम॑ग्ने स॒लिल॑मा॒सी-
 त्स॒प्रजा॑र्पतिः पु॒ष्कर॑पर्णे॒ वातो॑भूतो॒लेला॑य॒त्सः (२) प्र॑ति॒ष्ठा॒न्नावि॑द॒त् स॒एत-
 द्वा॒पां कु॒लाय॑मप॒श्यत्स्मि॑न्ना॒ग्निम॑चि॒नुत् तद्वि॑य॒मभ॑व॒त्ततो॑वै स॒प्रत्य॑तिष्ठ॒द्यां प॒र-

स्तादुपादधात्तच्छिरोभवत्साप्राची दिग्यादक्षिणत उपादधात्सदक्षिणः पक्षोभ-
वत्सादक्षिणादिग्यां पश्चादुपादधात्सत्पुच्छंमभवत्साप्रतीचीदिग्यामुत्तरतउपाद-
धात् (३) सउत्तरःपक्षोभवत् सोदीचीदिग्यामुपरिष्ठादुपादधात्तत्पुच्छमभव-
त्सोर्ध्वोदिगियंवा अग्निः पंचैष्टकस्तस्माद्यदस्यांखनंत्यभीष्टंकां तंदन्त्यभिशा-
कैराः सर्वा वा इयं वयोभ्योनक्तं हृशेदीप्यते तस्मादिमां वयां५सि नक्तं
नाध्यासते य एवं विद्वानग्निं चिनुते प्रत्येव (४) तिष्ठत्यग्निं दिशोजयत्या-
ग्नेयोवै ब्राह्मणस्तस्माद्ब्राह्मणाय सर्वासु दिक्ष्वधुंकः स्वामेव तद्दिशमन्वेत्य-
पांवा अग्निः कुलायंतस्मादापोग्निः हारुकाः स्वामेवतद्योनिं प्रविशन्ति
(३२) [यत्सउपादधादेवद्वात्रि५शञ्च] ॥ ४ ॥ संवत्सरमुख्यं भूत्वा-
द्वितीये संवत्सरअग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेद्वैद्रेमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वाद-

शकपालं बार्हस्पत्यं चरुं वैष्णवं त्रिकपालं तृतीये संवत्सरेभिजिता यजेत
 यवष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरागायत्र्याग्नेयं गायत्रं प्रातःसवनं प्रातः सवनमेव
 तेन दाधार गायत्री छन्दोयेदकां दशकपालो भवत्येकां दशाक्षरा त्रिष्टुभं त्रैष्टुभं
 माध्यंदिनं सवनं माध्यंदिनमेव सवनं तेन दाधार त्रिष्टुभं (१) छन्दोय-
 द्वावशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती वैश्वदेवं जागतं तृतीयसवनं तृतीयस-
 वनमेव तेन दाधार जगतीं छन्दोयद्द्वार्षस्त्वथश्चरुमवांतिब्रह्म वैदेवानां बृहस्पतिर्ब्र-
 ह्मैव तेन दाधार यद्वैष्णवस्त्रिकपालो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेव तेन दाधार
 यत्तृतीयं संवत्सरेभिजिता यजेत भिजित्यै यत्संवत्सरमुखं विभर्ती ममेव (२)
 तेन लोकं स्पृणोति यद्वितीयं संवत्सरेभिं चिनुते न्तरिक्षमेव तेन स्पृणोति
 यत्तृतीयं संवत्सरे यजेते ममेव तेन लोकं स्पृणोत्येतं वै परां आहारः कक्षीवा ५

औ॒गि॒जो॒वी॒त॒ह॒व्यः॒श्रा॒य॒स॒ह्य॒स॒द॒स्युः॒ पौ॒रु॒क॒त्स्यः॒ प्र॒जा॒का॒मा॒ अ॒चि॒न्व॒त॒त॒तौ॒वै
 ते॒ स॒ह॒स्रं॒ स॒ह॒स्रं॒ पु॒त्रा॒न॒वि॒न्दन्त॒ प्र॒थ॒ते॒ प्र॒ज॒यां॒ प॒शु॒भि॒स्तां॒ मा॒त्रा॒मा॒प्नो॒ति॒
 या॒न्ते॒ ग॒च्छ॒न्त्य॒ए॒वं (३) वि॒द्वाने॒त॒म॒ग्निं॒ चि॒नु॒ते (४) [त्रि॒ष्टु॒भ॒मे॒वै॒वं॒च॒त्वा॒
 रि॒च] ॥ ५ ॥ प्र॒जा॒प॒ति॒र॒ग्नि॒म॒चि॒नु॒त॒ स॒क्ष॒र॒प॒वि॒र्भू॒त्वा॒ति॒ष्ठ॒त्तं॒ दे॒वा॒वि॒भ्य॒-
 तो॒नो॒पा॒य॒न्ते॒ छ॒न्दो॒भि॒रा॒त्मानं॑ छा॒द॒यि॒त्वो॒पा॒य॒न्त॒च्छ॒दं॒सां॑ छ॒न्द॒स्त्वं॒ ब्र॒ह्म॒वै॒छ॒-
 न्दा॒स्ति॒ ब्र॒ह्म॒ण॒ए॒त॒द्रूपं॑ य॒त्कृ॒ष्णा॒जि॒नं॒ का॒ष्णीं॑ उ॒पा॒न॒हा॒वु॒प॒मु॒च॒ते॒ छ॒न्दो॒भि॒रे॒वा॒-
 त्मानं॑ छा॒द॒यि॒त्वा॒ग्नि॒मु॒प॒च॒र॒त्या॒त्म॒नो॒हि॒ः सा॒यै॒ दे॒व॒नि॒धि॒र्वा ए॒ष॒नि॒र्धी॒य॒ते॒ य॒द॒ग्निः॒
 (१) अ॒न्ये॒ वा॒ वै नि॒धि॒म॒गु॒प्तं वि॒न्दन्ति॒ न॒वा॒ प्र॒जा॒ना॒त्य॒खा॒मा॒क्राम॒-
 त्या॒त्मानं॑ मे॒वा॒धि॒पा॒कुरु॒ते गु॒ह्या॒ अथो॒ ख॒ल्वा॒हु॒र्ना॒क्र॒म्येति॑ नै॒र्ऋ॒त्यु॒खा॒य॒दा॒का॒-
 मे॒भि॒र्ऋ॒त्या आ॒त्मानं॑ म॒पि॒द॒ध्या॒त॒स्मा॒न्ना॒क्र॒म्यां॑ पु॒रु॒ष॒श॒र्षि॒मु॒प॒द॒धाति॑ गु॒ह्या॒

अथो यथा ब्रूयदितन्मै गोपायेति तद्दृगेव तत् (२) प्रजापतिर्वा अप्यर्वा-
 मिरेव दृश्यङ्कूर्ध्वणस्तस्येष्टकाअस्थान्येत* हवाव तद्विर्भ्यनूवाचिन्द्रोदधी-
 चोअस्यभिरिति यद्विष्टकाभिरग्निं चिनोति सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मा-
 मुष्मिन्लोके भवति यएवं वेद शरीरं वा एतदग्रेच्चित्यं आत्मा वैश्वानरोयच्चि-
 त्तैवैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स*स्कृत्यं (३) अभ्यारोहति शरीरं वा एत-
 यजमानः स*स्कुरुते यदग्निं चिनुते यच्चिते वैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स*
 स्कृत्पात्मनाभ्यारोहति तस्मात्तस्य नावद्यन्ति जीवन्नेव देवानर्त्येति वैश्वान-
 र्यर्चापुरीषमुपेदधातीयं वा अग्निवैश्वानरस्तस्यैषा चितिर्यत्पुरीषमग्निमेव
 वैश्वानरं चिनुतएषावाग्नेः (४) प्रिया तनूयैवैश्वानरः प्रियामेवास्य तनुव-
 सवैरुन्वे—१०) [अग्निस्तत्स*स्कृत्याग्नेर्दशच] ॥ ६ ॥

दीक्षया देवाविराजमाप्नुवन्तिस्त्रोरात्रीर्दीक्षितः स्याद्विपदाविराड्विराजमाप्नोति
 बडात्रीर्दीक्षितः स्यात्पञ्च ऋतवः संवत्सरः संवत्सरोविराड्विराजमाप्नोति दश-
 रात्रीर्दीक्षितः स्याद्दशाक्षरा विराड्विराजमाप्नोति द्वादशरात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वाद-
 शमासाः संवत्सरः संवत्सरोविराड्विराजमाप्नोति त्रयोदशरात्रीर्दीक्षितः स्यात्त्र-
 योदश (१) मासाः संवत्सरः संवत्सरोविराड्विराजमाप्नोति पंचदशरात्री-
 र्दीक्षितः स्यात्पंचदश वा अर्धमासस्य रात्रयोर्धमासशः संवत्सरः अप्यते संव-
 त्सरोविराड्विराजमाप्नोति सप्तदश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादशमासाः पंचतवः
 संवत्सरः संवत्सरोविराड्विराजमाप्नोति चतुर्विंशति रात्रीर्दीक्षितः स्याच्च-
 तुर्विंशतिर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरोविराड्विराजमाप्नोति त्रिंशत् रात्रीर्दी-
 क्षितः स्यात् (२) त्रिंशदक्षरा विराड्विराजमाप्नोति मासं दीक्षितः स्याद्योमा-

सःससंवत्सरः संवत्सरोविंशतिर्गणमाप्नोति चतुरोमासोर्वीक्षितः स्याच्चतुरोवा-
एतं मासोवसवोविभरुस्ते पृथिवीमाजयन्गायत्री छन्दोष्टौ रुद्रास्तेनिरिक्षमाजं-
यन्त्रिष्टुभंछन्दोद्वादशादित्यास्ते दिवमाजयन्जगतींछन्दस्ततोवै ते (३) व्यावृ-
त्तमगच्छन्त्रैष्वयं देवानां तस्माद्वादश मासोभूत्वाग्निं चिन्वीत द्वादशमासाः संव-
त्सरः संवत्सरोग्निश्चित्यस्तस्याहोरात्राणीष्टकाआसेष्टकमेनंचिनुते योव्यावृत्त-
मेव गच्छति श्रेष्ठयः समानानां—२८) [त्रयोदशस्यात्तेष्टाविंशतिश्च]
॥ ७ ॥ सुवर्गाय वा एषलोकाय वीथते यदग्निस्तं यन्नान्वारोहेत्सुवर्गा-
ल्लोकाद्यजमानोहीयेत पृथिवीमाक्रमिषं प्राणोमा माहासीदन्तैरिक्षमाक्रमिषं
प्रजामा माहासीदिवमाक्रमिषः सुवर्गन्मेत्याह्विषवा अघोरन्वारोहस्तेनैवैन-
मन्वारोहति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै यत्पक्षसंमितां मिनूयात् (१)

कनीया१ सं यज्ञक्रतुमुपैयात्पापीयस्यस्यात्मनः प्रजास्याद्वेदिसंमितामिनोति
 ज्याया२ समेव यज्ञक्रतुमुपैति नास्यात्मनः पापीयसी प्रजा भवति साहस्रं
 चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः सहस्रसंमितोवा अयं लोक इममेव लोकमभिजयति
 द्विषाहस्रं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानो द्विषाहस्रं वा अन्तरिक्षमन्तरिक्षमेवाभि-
 जयति त्रिषाहस्रं चिन्वीत तृतीयं चिन्वानः (२) त्रिषाहस्रोवा असौलोक-
 मुमेव लोकमभिजयति जानुद्वं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानो गायत्रियै वेमं लोक-
 मभ्यारोहति नाभिद्वं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानस्त्रिष्टुभैवांतरिक्षमभ्यारोहति
 ग्रीवद्वं चिन्वीत तृतीयं चिन्वानो जगत्थैवामुं लोकमभ्यारोहति नाग्निचित्वा-
 रामामुपैयादयोनौ रेतोधास्यामीति न द्वितीयं चित्वान्यस्यस्त्रियम् (३)
 उपैयान्न तृतीयं चित्वा कां च नो पैयाद्रेतोवा एतन्निवत्तेयदग्निं चिनुते यदु-

पेयाद्रेतसाव्यध्येताथो खल्वहुरप्रजस्यं तद्यन्नोपेयादिति यद्रेतः सिचावुप-
 दधाति ते एव यजमानस्य रेतोविभृतस्तस्मादुपेयाद्रेतसोस्कंदायत्रीणि वाव
 रेतान्सि पिता पुत्रः पौत्रः (४) यद्वे रेतः सिचावुपदध्याद्रेतोस्य विच्छिद्या-
 त्तिस्त्रउप दधाति रेतसः संतत्याइयं वाव प्रथमारेतः सिग्वाग्वा इयं तस्मात्प-
 दयन्तीमां पश्यन्ति वाचं वदन्तीमुन्तरिक्षं द्वितीया प्राणोवा अन्तरिक्षं तस्मान्ना-
 न्तरिक्षं पश्यन्ति न प्राणमसौ तृतीया चक्षुर्वा असौ तस्मात्पश्यन्त्यमूं पश्यन्ति
 चक्षुर्ग्यजुषेमांच (५) अमूं चोपदधाति मनसा मध्यमांमेवां लोकानां ६ या-
 अथो प्राणानामिष्टोयन्नोभृगुभिराशीर्दावर्त्सुभिस्तस्य तद्गृष्टस्य वीतस्य द्रविणेह-
 भक्षीयेत्याहस्तुतगाले एवैतेन दुहे पिता मातरिश्वाच्छिद्रापदावाअच्छिद्रा उशि-
 जः पदानुतक्षुः सोमोविश्वविज्ञेता नैषहृष्टपतिरुक्थामवानिश ७ सिषदित्याहे-

तद्वै (६) अग्रेरुक्थं तेनैवैनमनुश* सति—७) [मित्रुयाच्चिन्वानः स्थियं
पौत्रंश्चैवसप्तचं] ॥ ८ ॥ सयते वा एषोमीनां यउखायां भ्रियते यद्वधः
सादयेद्गर्भोः प्रपादुकास्युरथो यथासुवात्प्रत्यवरोहति तादृगेव तदासन्दीप्ता-
दयति गर्भाणां धृत्या अप्रपादायाथो सुवमेवैनं करोति गर्भोवा एषयदुख्यो-
योनिः शिक्यं यच्छ्लक्यादुखान्निरूहेद्योनेर्गर्भं नहण्यात्पदुद्याम* शिक्यं भवति
बोद्धा विहितोवै (१) पुरुषआत्मा च शिरंश्च चत्वार्यङ्गान्यात्मज्ञैर्वैविभति
प्रजापतिर्वा एषयदग्निस्तस्योखा चोलूखलं चस्तनौतावस्य प्रजाउपजीवन्ति
यदुखां चोलूखलं चोप दधाति ताभ्यामेवयजमानो मुष्मिँल्लोकोमिन्दुहे संव-
त्सरोवा एषयदग्निस्तस्य त्रेधा विहिता इष्टकाः प्राजापत्यावैष्णवीः (२)
वैश्वकर्मणीरेहोरात्राण्येवास्य प्राजापत्या यदुख्यं विभति प्राजापत्याएव तदु-

पधसे यत्समिधं आदधातिवैष्णवाधै वनस्पतयोवैष्णवीरेव तदुपधसे यद्विष्ट-
 काभिरग्निं चिनोतीयं वै विश्वकर्म वैश्वकर्मणोरेव तदुपधसे तस्मादाहुस्त्रिवृ-
 दग्निरिति तं वा एतं यजमानएव चिन्वीत् यदस्या न्यः (३) चिन्नुयाद्यत्
 दक्षिणाभिर्नराघयेदग्निस्य वृंजीत योस्याग्निं चिन्नुयात्तं दक्षिणाभीराधयेद-
 ग्निस्येव तत्स्पृणोति—२०) [वैवैष्णवीरन्योर्विवैश्वतिश्च] ॥ १ ॥
 प्रजापतिरग्निमचिनुतुर्तुभिः संवत्सरं वसन्तेनैवास्य पूर्वार्धमचिनुत मीदमेण
 दक्षिणं पक्षं वर्षाभिः पुच्छं* शरदोत्तरं पक्षं हेमन्तेन मध्यं ब्रह्मणावा अस्य
 तत्पूर्वार्धमचिनुत क्षत्रेण दक्षिणं पक्षं पशुभिः पुच्छं विदोत्तरं पक्षमाशया
 मध्यं यएवं विद्वानग्निं चिनुतऋतुभिरेवैनं चिनुतेथो एतदेव सर्वमव (१)
 रुन्धे गृण्वन्धेनमग्निं चिक्र्यान्मत्यन्नं* रोचत इयं वाव मधुमा चित्तिरोष-

षयोवनस्पतयः पुरीषमन्तरिक्षं द्वितीयावयाः सिपुरीषमसौ तृतीया नक्षत्राणि
 पुरीषं यज्ञश्चतुर्थी वक्षिणा पुरीषं यजमानः पंचमी प्रजापुरीषं यच्चिचितीकं
 चिन्वीत यज्ञं वक्षिणामात्मानं प्रजामन्तरियात्तस्मात्पंचचितीकश्चेतव्य एत-
 देव सर्वः स्पृणोति यत्तिष्ठश्चितयः (२) त्रिवृध्यग्निर्यद्विपाद्यजमानः प्रति-
 ष्ठित्यै पंचचितयोभवन्ति पाङ्कः पुरुष आत्मानमेव स्पृणोति पंचचितयोभ-
 वन्ति पंचभिः पुरीषैर्भ्यंहति दश संपद्यन्ते दशाक्षरोवै पुरुषोयार्वावेव पुरु-
 षस्तः स्पृणोत्यथो दशाक्षरा विराडन्नं विराडिराज्येवास्त्राद्ये प्रतिष्ठति संवत्स-
 रोवै षष्ठीचितिर्ऋतवः पुरीषं (३) षड्चितयोभवन्ति षट् पुरीषाणि द्वादश-
 संपद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरएव प्रतितिष्ठति—१५) [अव-
 चितयः पुरीषं पंचदशच] ॥ १० ॥ रोहितायै चूचरोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते

प्राजापत्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुक्रबभ्रुस्ते रौद्राः श्वेतः श्वेताक्षः श्वेतग्रीवस्ते
 पितृदेवत्यास्तिस्त्रः कृष्णा वशा वारुण्यस्तिस्त्रः श्वेतावशाः सौर्यमैत्राबाह-
 स्पत्या धूम्रललामास्तपूराः—२६) [रोहितः बड्ढिशतिः] ॥ ११ ॥
 पृथ्वीस्तिरश्वी नपृथ्वीरुध्वपृथ्वीस्ते मारुताः फल्गूलोहितोर्णोबलक्षीताः सार-
 स्वत्यः पृथ्वीस्थूलपृथ्वीक्षुद्रपृथ्वीता वैश्वदेव्यस्तिस्त्रः श्यामा वशाः पौष्णिग्य-
 स्तिस्त्रोरोहिणीवशा मैत्रियैन्द्राबाहस्पत्या अरुणललामा स्तपूराः—२६)
 [पृथ्वीः बड्ढिशतिः] ॥ १२ ॥ श्रुतिबाहुर्न्यतः श्रुतिबाहुः समन्त-
 श्रुतिबाहुस्तैन्द्रवायुवाः श्रुतिरंध्रोन्यतः श्रुतिरंध्रः समन्तश्रुतिरंध्रस्ते मैत्रा-
 वरुणाः शुद्धवालः सुर्वगुद्धवालोमणिवालस्त आश्विनास्तिस्त्रः शिल्पा वशा
 वैश्वदेव्यस्तिस्त्रः श्वेतीः परमेष्ठिनै सोमापौष्णाः श्यामललामास्तपूराः—२५)

[शितिबाहुः पंचविंशतिः] ॥ १३ ॥ उन्नतऋषभो वा मनस्तैर्ऋद्रावरुणाः
 शितिककुच्छित्तिपृष्ठः शितिभसत्तैर्ऋद्राबार्हस्पत्याः शिति पाच्छित्योष्ठः शिति-
 भ्रुस्तैर्ऋद्रावैष्णवास्तिस्त्रः सिध्मावशावैश्वकर्मण्यस्तिस्त्रो घात्रेपृषोदराऐन्द्रा-
 पौष्णाः श्येतललामास्तपराः--२५) [उन्नतः पंचविंशतिः] ॥ १४ ॥
 कर्णास्त्रयौयामाः मौम्यास्त्रयंश्वितिगाअग्रये यविंष्टायत्र योनकुलास्तिस्त्रोरोहि-
 णीरुयव्यस्तावसूनां तिस्रोऋणादित्यौह्यस्तारुद्राणां सोमैर्ऋद्राबभ्रुललामास्त-
 पराः--२३) [कर्णास्त्रयौविंशतिः] ॥ १५ ॥ शृंठास्त्रयोवैष्णवा
 अधीलोककर्णास्त्रयोविष्णवउरुक्रमाय लप्सुदिनस्त्रयोविष्णवउरुगायाय पंचा-
 वोस्तिस्त्रआदित्यानां त्रिवत्सास्तिस्त्रोंगिरसामैर्ऋद्रावैष्णवा गौरललामास्तपू-
 राः--२०) [शृंठाविंशतिः] ॥ १६ ॥ इंद्राय राज्ञे त्रयः शितिपृष्ठा

इन्द्रायाधिराजाय त्रयः शितिः ककुद् इन्द्रायस्वराज्ञे त्रयः शितिः भसवस्तिस्त्रस्तु-
 र्योहिः साध्यानां तिस्रः पष्ठोहोविश्वेषां देवानां माग्नेन्द्राः कृष्णललामास्तू-
 पुराः—२२) [इन्द्रायद्वाविंशतिः] ॥ १७ ॥ अदित्ये त्रयोरोहितै-
 ताइन्द्राण्यै त्रयः कृष्णैताः कुहै त्रयोरुणैतास्तिस्त्रो धेनवोराकायै त्रयोनडाहः
 सिनीवाल्याअग्नावैष्णवारोहितललामास्तूपुराः—१८) [अदित्याअष्टा-
 दश] ॥ १८ ॥ सौम्यास्त्रयः पिशंगाः सोमाय राज्ञे त्रयः सारंगाः पार्ज-
 न्यानभोरुपास्तिस्त्रो जामल्हाइन्द्राण्यै तिस्रोमेघ्यअदित्याद्यावापृथिव्यांमाले-
 गास्तूपुराः—१९) [सौम्याएकान्नविंशतिः] ॥ १९ ॥ वारुणास्त्रयः
 कृष्णललामावरुणायराज्ञे त्रयोरोहितललामावरुणाय रिशादसेत्रयोरुणल-
 लामाः शिल्पास्त्रयैविश्वदेवास्त्रयः पृथयः सर्वदेवत्याएन्द्रासूराः श्येतललामास्तू-

पुराः—२०) [वारुणाविंशतिः] ॥२०॥ सोमाय स्वराज्ञे नोवाहावन्-
 डाहविंद्राग्रिभ्यामो जोदाभ्यामुष्टाराविंद्राग्रिभ्यां बलादाभ्यां सीरवाहाबवीद्वे-
 धेनू भौमीदिग्भ्योवडंबेधेनूभौमीवैराजीपुरुषीद्वेधेनूभौमी वायव आरो हणवा
 हावन्डाहौ वारुणी कृष्णेवडो अराड्यौदिव्यावृषभौ परिमरौ—३४) [सो-
 मायचतुस्त्रिंशत्] ॥ २१ ॥ एकादश प्रातर्गव्याः पशव आलभ्यन्ते
 छगलःकल्माषः किकिदीविविंदिगयस्ते त्वाष्ट्रः सौरीर्नर्वश्वेतावृशा अनंभू-
 द्याभवन्याग्रेयऐन्द्राग्रौश्विनस्ते विशालयंपंआलभ्यन्ते—२५) [एका-
 दशपंचविंशतिः] ॥ २२ ॥ पिशंगास्त्रयोवासन्ताः सारङ्गालयोऽग्रेष्माः
 पृषन्तस्त्रयोवर्षिकाः पृथ्रयस्त्रयः शारदाः पृथिसक्थालयोऽहैर्मन्तिकाअवलि-
 त्तास्त्रयः शीशिः सैवत्सरायनिवक्षसः—२०) [पिशङ्गाविंशतिः] ॥२३॥

हिरण्यवर्णा (२२२) अ॒पां (२९७) भू॒तेष्ट॒का (१९८) स॒जुः (२३२)
 स॒वत्स॒रं (१५४) प्र॒जाप॑ति (२१०) र॒ग्नेः (१७८) सु॒व॒र्गाय॑ (३०७)
 स॒य॒ते (१७०) प्र॒जाप॑ती (१) रो॒हि॒तः (२६) पृ॒थिः (२६) शि॒ति-
 वा॒हु (२५) रु॒क्षतः॑ (२५) क॒र्णाः (२३) शृ॒ङ्गाः (२०) इ॒न्द्रा॒या (२२)
 वि॒द्वै (१८) सौ॒म्या (१९) वा॒रु॒णाः (२०) सो॒मायै॑ (३४) का॒द॒श
 (२५) पि॒शु॒गा (२०) स्व॒यौवि॑शतिः (२४३६) इति तैत्तिरीयसंहिता-
 यां पंचमकाण्डे षष्ठः प्रपाठकः ॥

ॐ योवा अयथादेवतमुग्निं चिनुत आदेवताभ्योवृश्च्यते पापीयान् भवति
 योयथादेवतं न देवताभ्य आवृश्च्यते वसीयान् भवत्याग्नेर्या गायत्रिया प्रथमा
 चितिमुभिर्मृशेत्रिष्टुर्भा द्वितीया जगत्या तृतीयांमनुष्टुर्भा चतुर्थी पंक्त्या पंचमी

यथादेवतमेवाग्निं चिनुते न देवताभ्यः आवृश्यते वसीयान् भवतीडांश्चै वा एषा
विभक्तिः पशवड्डहा पशुभिरेनम् (१) चिनुते योवै प्रजापतये प्रति प्रोच्यग्निं
चिनोति नार्तिमार्छत्यश्वविभितस्तिष्ठतां कृष्णउत्तरतः श्वेतोदक्षिणस्तावाल-
भ्यष्टकाउपे दध्यादेतद्वै प्रजापतरूपं प्राजापत्योश्वः साक्षादेव प्रजापतये प्रति-
प्रोच्यग्निं चिनोति नार्तिमार्छत्येतद्वा अहोरूपं यच्छ्वेतोश्वोरात्रियै कृष्णएतद्वह्नः
(२) रूपं यदिष्टंकारात्रियै पुरीषमिष्टकाउपधास्यन्धृतमश्वमभिमंशोत्परीष-
मुपधास्यन्कृष्णमंहोरात्राभ्यामेवैनं चिनुते हिरण्यपात्रं मर्घोः पर्णी ददाति मध-
व्योसानीति सौर्याचित्रवत्यावेक्षते चित्रमेव भवति मध्यन्दिनेश्वमवघ्रापय-
त्यसौ वा अदित्यइंद्रएवप्रजापतिः प्राजापत्योश्वस्तमेव साक्षाद्विभ्रोति—(४८)
[एनमेतद्वह्नीष्टाचत्वारिंशश्च] ॥ १ ॥ त्वामग्ने वृषभं चैकितानं

पुनर्युवानं जनयन्नुपागाम् । अस्थुरिणो गार्हपत्यानि सन्तु तिरमेन नो ब्र-
 ह्मणा सः शिंशाधि । पशवो वा एते यदिष्टकाश्चित्यां चित्यामृषभमुपदधाति
 मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय तस्माद्युधेयं यक्रपुषः । संवत्सरस्य
 प्रतिमां यां त्वाराऽप्युपासन्ते । प्रजाः सुवीर्यं कृत्वा विश्वमायुष्यैश्चवत् ।
 प्राजापत्याम् (१) एतामुपदधातीयं वा वैवैकाष्टका यदैवैकाष्टकायामन्नं
 क्रियते तदैवैतया वरुन्धण्या वै प्रजापतेः कामदुघा तथैव यजमानो मुष्मि-
 न्लोकेऽग्निं दुहे येन देवाज्योतिर्योर्ध्वा उदायन्येनादित्यावसंवोयेन रुद्राः । येना-
 गिरसो महिमानमानुशुस्तेनैतु यजमानः स्वस्ति । सुवर्गाय वा एष लोकाय (२)
 चीयते यदग्निर्येन देवाज्योतिर्योर्ध्वा उदायन्नित्युख्यः समिन्धुष्टका एवैता उप-
 धत्ते वानस्पत्याः सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै शतार्थुषाय शतवर्षीय्य शतो-

तयेभिमातिषाहे । शतं योनः शरदोअर्जीतानिद्रोनेषदति दुरितानिविश्वा ।
 ये चत्वारः पृथयोद्वयानांअन्तराद्यावापृथिवी वियन्ति । तेषां यो अज्यानि
 मर्जीतिमावहात्तस्मै नोदेवाः (३) परिदत्ते हसवे । ग्रीष्मोहेमन्तउतनोव-
 संतः शरद्वर्षाः सुवितं नोअस्तु । तेषामृतनाशतशारदानां निवातएषाम-
 भये स्याम । इदवत्सरायं परिवत्सरायं संवत्सरायं कणुतावृहन्नमः । तेषां
 वयं सुमृतौ यज्ञियांनां ज्योगर्जीताअहताःस्याम । भद्रान्नः श्रेयः समनैष्टदेवा
 स्वयां वसेन समशीमहित्वा । सनोमयोभूः पिता (४) आविशस्व शतो-
 कार्यं तनुवै स्योनः । अज्यानीरेता उपदधान्येतावै देवताअपराजितास्ताएव
 प्रविशति नैव जीयते ब्रह्मवादिनोवदन्ति यदधमासामासांक्रुतवः संवत्सर
 ओषधीः पचंत्यथ कस्माद्वन्याभ्योदेवताभ्यआग्रयणं निरुप्यतइत्येताहि तद्दे-

वता उदजयन्यदृतभ्योनिर्वपेदेवताभ्यः समदैदध्यादाग्रयणं (५) निरूप्यैता-
 आहुतीर्जुहोत्यर्धमासानेव मासान्ततूत्सर्वत्सरं प्रीणाति नदेवताभ्यः समदै-
 दधाति भद्रानः श्रेयः समनैष्टेवाइत्याह हुताद्यायजमानस्यापराभावा-
 य—२५) [प्राजापत्यांलोकार्यदेवाः पितो आग्रयणंपंचविंशतिश्च] ॥२॥

इंद्रस्य वज्रोसि वात्रघ्नस्तनूपातः प्रतिस्पशः । योनः पुरस्ताद्वक्षिणतः
 पश्चादुत्तरतोघायुरभिदासत्येत ॥ सोऽमानमृच्छतु । देवासुराः संयत्ता आस-
 न्तेसुरादिभ्य आवाधन्त तान्देवाइष्वा च वज्रेण चापानुदन्त यद्वज्रिणीरुप-
 दधातीष्वा चैव तद्वज्रेण च यजमानोभ्रातृव्यानपनुदते दक्षिणं (१)
 दधाति देवपराण्वैतास्तेनूपानीः पर्यहेतेग्राविणसजोषसे मार्वर्धतु वां गिरः ।
 युमैर्वाजैर्भिरागतम् । ब्रह्मवादिनोवदन्ति यन्न देवतायै जुह्वत्यथ किं देवत्यां

वसो॒धरि॑त्यग्निर्वसुस्तस्यै॒षा धारा॑ विष्णुर्वसुस्तस्यै॒षा धारा॑ग्रावैष्णव्यर्चा वसो॒-
 धारी॑ जुहोति भाग॒धेये॒नैवैनौ सम॑र्धयत्यथो एताम् (२) ए॒वाहु॑तिमाय-
 तेन॒वती॑ करोति यत्का॒मए॒नां जुहोति॑ तदे॒वाव॑रुन्धे रुद्रो॒वा ए॒षय॑दग्निस्तस्यैते
 तनु॒वौ घो॒रा॒न्या शि॒वान्या य॒च्छत॑रु॒द्रीयं जुहोति॑ यै॒वास्यं घो॒रात॑नू॒स्तां तेन॑
 शम॒यति॑ यद्वसो॒धारी॑ जुहोति यै॒वास्यं शि॒वा त॑नू॒स्तां तेन॑ प्रीणाति योवै
 वसो॒धारी॑यै (३) प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्येव तिष्ठति यदा॒ज्यमु॑च्छिष्येत् तस्मिन्ब-
 ह्यौद॒नं प॒चेत्तं ब्रा॒ह्मणा॑श्च॒त्वारः प्रा॒भीयु॑रेष वा अ॒ग्निर्वैश्व॑ानरोयद्रा॒ह्मण॑ए॒षा
 खलु॑ वा अ॒ग्नेः प्रि॒या त॑नू॒र्यद्वैश्व॑ानरः प्रि॒यायामे॒वैनौ त॑नु॒त्रां प्रति॑ष्ठापयति चत-
 सो॒धेनू॑द्या॒नाभि॑रेव यज॒मानो॑मुष्मि॒श्लोकै॑ग्निं द॒हे--४६) [उ॒पैता॑धारी॒ष-
 द्च॒त्वारि॑ ॥ ३ ॥ चि॒त्तिं जुहो॑मि मन॑सा घृतेनेत्याहादाभ्यावैना-

म्रैषाहुतिर्वैश्वकर्मणी नैनं चिक्रयानं भ्रातृव्योदभ्नोत्यथो देवताएवावरुन्वेमे तम-
 येति पुंस्तया जुहोति पुंस्तयाहुत्या यज्ञमुखमारभते सप्त ते अग्ने समिधः सप्त
 जिह्वाइत्याहु होत्राएवावरुन्वेमिद्वेभ्योपाक्रामद्भागधेयम् (१) इच्छमानस्त-
 स्माएतद्भागधेयं प्रायच्छन्नेतद्वा अग्नेरग्निहोत्रमेतद्दिं खलु वा एषजातोयहिं
 सर्वश्चित्तोजातायैवास्माअन्नमपि दधाति सएनं प्रीतः प्रीणाति वसीयान्भ-
 वति ब्रह्मवादिनोवदंति यदेपगाहपत्यश्चीयतेथ कास्याहवनीयइत्यसावीदित्य
 इति ब्रूयादेतस्मिन्हि सर्वोभ्योदेवताभ्योजुहति (२) यएवं विद्वानग्निं चिनुते
 साक्षादेव देवताऋग्यगैयशास्विन्यशसे मर्मपर्येद्वावर्तीमपंचितीमिहावह ।
 अयं मूर्धा परमेष्ठी सुवर्चाः समानानामुत्तमःश्लोकोअस्तु । भद्रं पश्यतुप-
 सेदुरग्ने तपोदीक्षामृषयः सुवर्चिदः । ततः क्षत्रं बलमोजंश्चजातं तदस्मै देवा-

अभिसंनमंतु । धाता विधाता परमा (३) उतसंहक् प्रजापतिः परमेष्ठी
 विराजा । स्तोमाश्छंदसि निविदोमआहुरेतस्मै राष्ट्रमभि संनमाम । अभ्या-
 वर्तध्वमुपमेतसाकमय २ शास्ताधिपतिर्वोअस्तु । अस्य विज्ञानमनुस २ रभध्व-
 म्मिमं पश्चादनुजीवाथ सर्वे । राष्ट्रभृतएताउपेदधात्येषा वा अग्नेश्चितीराष्ट्रभृत्-
 यैवास्मिन्नाष्ट्रं दधाति (४) राष्ट्रमेव भवति नास्माद्राष्ट्रं भ्रंशते—७)
 [भागधेयं जुह्वति परमादधातिसप्तचं] ॥ ४ ॥ यथा वै पत्रोजातोघ्निय-
 तएवं वा एषम्रियते यस्याग्निरुख्यउद्धारयति यं निर्मथ्यं कुर्याद्विह्विद्याद्भार्तव्य-
 मस्मै जनयेत्सएव पुनः परीध्यस्वादेवै न योर्नेर्जनयति नास्मै भार्तव्यं जनयति
 तमोवाएतं गृह्णाति यस्याग्निरुख्यउद्धारयति मृत्युस्तमः कृष्णं वासः कृष्णा
 वेनुर्दक्षिणा तमसा (१) एवतमोमृत्युमपंहते हिरण्यं ददाति ज्योतिर्विह-

रण्यं ज्योतिर्वै तमोपहतेथो तेजोवै हिरण्यं तेजएवात्मं धत्ते सुवर्नं
 धर्मस्वाहा सुवर्नार्कस्वाहा सुवर्नं शुक्रः स्वाहा सुवर्नं ज्योतिः स्वाहा
 सुवर्नं सूर्यः स्वाहाकोवा एष्यदग्निरसावादित्यः (२) अश्वमेधोयदे-
 ताआहुतीर्जुहोत्यर्कश्वमेधयोरिव ज्योतींश्चि संदधात्येषह त्वा अर्कश्वमेधी-
 यस्थैतदमौ क्रियतआपोवा इदमग्रेसलिलमासीत्सएतां प्रजापतिः प्रथमां
 चितिमपश्यत्तामुपाधत्त तदियमभवत्तं विश्वकर्माब्रवीदुपत्वायानीति नेहलो-
 कोस्तीति (३) अब्रवीत्सएतां द्वितीयां चितिमपश्यत्तामुपाधत्त तदंतरिक्ष-
 मभवत्सयज्ञः प्रजापतिमब्रवीदुपत्वायानीति नेह लोकौस्तीत्यब्रवीत्सविश्व-
 कर्माणमब्रवीदुपत्वायानीति केन मौपैष्यसीति दिश्याभिरित्यब्रवीत्तं दिश्या-
 भिरुपैत्ताउपाधत्त तादिशः (४) अभवत्सपरेमेष्टी प्रजापतिमब्रवीदुपत्वा-

या॒नीति॒ नेह॒ लो॒को॒स्तीत्य॒ब्रवी॒त्सवि॒श्वक॑र्माणं च य॒ज्ञं चा॒ब्रवी॒दुप॑ वा॒माया॒-
 नीति॒ नेह॒ लो॒को॒स्तीत्य॒ब्रूता॒स॒ एता॑न्त॒तीयां॒ चि॒त्तिम॑प॒श्यता॒मुपा॑धत् तद॒साव॑-
 भव॒त्सआ॑दि॒त्यः प्र॒जाप॑तिम॒ब्रवी॒दुप॑स्था (५) आ॒यानो॑ति॒ नेह॒ लो॒को॒स्ती-
 त्य॒ब्रवी॒त्सवि॒श्वक॑र्माणं च य॒ज्ञं चा॒ब्रवी॒दुप॑वा॒माया॒नीति॒ नेह॒ लो॒को॒स्तीत्य॑-
 ब्रूता॒स॒ पर॑मे॒ष्ठिनं॑म॒ब्रवी॒दुप॑त्वा॒यानीति॑ केन॒ मोपै॑ष्यसीति॒ लोकं॑ पु॒णये॒त्यब्र॑-
 वीचं॒ लोकं॑ पु॒णयो॑पै॒त्तस्मा॒दयो॑तया॒ग्नी लोकं॑ पु॒णायो॑तया॒माह्य॑सौ (६)
 आ॒दि॒त्यस्ता॒नृपो॑ब्रुव॒क्ष्यं व॒ आया॑मेति॒ केन॑ न॒ उपै॑ष्ये॒थेति॑ भ॒ग्नेत्य॑ब्रुव॒न्ता-
 न्दा॒भ्यां चि॒त्तीभ्या॑मुपा॒यन्त्सप॑चि॒त्तीकः॒ सम॑प॒द्यत॒ य एवं॑ वि॒द्वानग्निं॑ चि॒नुते
 भूयो॑ने॒व भ॑वत्य॒भिम॑ान्लो॒काञ्जय॑ति वि॒दुरे॑न॒ देवा॑अ॒थो ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑ना॒-
 सायु॑ज्यं गच्छति--४५) [तम॑सादि॒त्यैति॑दि॒शस्त्वा॒सौप॑च॒त्वारि॒श॒शब्] ॥५॥

वयोवा अग्रियदेमिचिपक्षिणोऽश्रीयात्तमेवाग्रिमद्यादतिमाह्येत्संबत्सरं
 व्रतं चरेत्संबत्सरं हि व्रतं नातिपशुर्वा एषयदगिर्हिनास्ति खलु वै तं पशुर्येन
 परस्तात्प्रत्यंचमुपचरति तस्मात्पश्चात्पाडुपचर्य आत्मनोहि साधै तेजोसि
 तेजोमे यच्छपृथिवीं यच्छ (१) पृथिव्यैमापाहिज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छां-
 तरिक्षं यच्छांतरिक्षान्मापाहि सुवर्गसि सुवर्गे यच्छ दिवं यच्छ दिवोमा पाही-
 त्याहैताभिर्वा इमे लोकाविधुनायदेता उपदधात्येषां लोकानां विधृत्य स्वयमा-
 तृणा उपधाय हिरण्येष्टका उपदधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा ज्योतिर्हिरण्यं
 यत्स्वयमातृणा उपधाय (२) हिरण्येष्टका उपदधाती मानैवैताभिर्लोका-
 ज्योतिष्मतः कुरुतेथो एताभिरेवास्माद्विमे लोकाः प्रभाति यास्ते अग्रे सूर्ये
 रुचं उद्यतो दिवं मातृन्वति रश्मिभिः । ताभिः सर्वाभीरुच जनाय नस्कृधि ।

यावोदेवाः सूर्यं रुचोगोष्वश्वेषु गारुचं । इन्द्राग्नीताभिः सर्वाभीरुचं नोधत्त बृह-
स्पते । रुचं नोधेहि (३) ब्राह्मणेषु रुचःराजसु नस्कधि । रुचं विश्वेषु गृध्रेषु
मयि धेहि रुचारुचं । द्वेधा वा अग्निं चिकया नस्य यशंद्वाद्रियं गच्छत्यग्निं
वाचिन्तर्माजानं वा यदेता आहुतीर्जुहोत्यात्मन्नेव यशंद्वाद्रियं तर्ह्यश्वरोवा एष-
आर्तिमार्तोर्योग्निं चिन्वन्नधिक्क्रामति तस्त्रायाभि ब्रह्मणा वंदमानुइति वारुण्यर्चा
(४) जुह्याच्छांतिरैवैषाग्नेर्गतिरात्मनोहविष्कृतोवा एषर्गोग्निं चिनुते यथा
वैहविः स्कंदत्येवं वा एषस्कंदति योग्निं चित्वास्त्रियमुपैति मैत्रावरुण्यामि-
क्षया यजेत मैत्रावरुणतामेवौपेत्यात्मनोस्कंदाय योवा अग्निमंतस्था वेवृतु-
ऋतुरस्मै कल्पमानएति प्रत्येव तिष्ठति संवत्सरोवा अग्निः (५) ऋतुस्था-
स्तस्य वसंतः शिरोग्नीष्मादेक्षिणः पक्षोवर्षाः पुच्छः शरदुत्तरः पक्षोहमंतोम-

ध्वपर्वपक्षाधितयोपरपक्षाः पुरीषमहोरात्राणीष्टकाएषवा अग्निकृतस्थायएव
 वेदतुर्ऋतुरस्मै कल्पमानएति प्रत्येव तिष्ठति प्रजापतिर्वा एतं ज्यैष्ठ्यकामो-
 न्यधत्त ततोवै सज्यैष्ठ्यमगच्छद्यएवं विद्वानग्निं चिनुते (६) ज्यैष्ठ्यमेवग-
 छति—३) [यच्छोपधायंघेद्युचाग्निश्चिनुतेत्रीणिच] ॥ ६ ॥ यदाकृतात्स-
 मसुस्रोद्धदोवा मनसोवा संभृतं चक्षुषोवा । तमनुप्रीहि सुकृतस्य लोकं यत्रर्षयः
 प्रथमजाये पुराणाः । एतं संधस्थपरिति ददामि यमावहोच्छेवधि जातवैवाः ।
 अन्वागंता यज्ञपतिर्वाअत्र तं स्मजानीत परमेव्योमन् । जानीतादेनं परमे-
 व्योमन्देवाः सधस्थाविदरूपमस्य । यदागच्छात् (१) पथिभिर्देवयानैरि-
 ष्ठापुते कृणुतादाविरस्मै । संप्रव्यवध्वमनु संप्रयातामैपथोदेवयानान्कृणुध्वं ।
 अस्मिन्सधःस्थे अद्युत्तरस्मिन्विश्वे देवायजमानश्च सीदत । प्रस्तरेण परि-

धिनो स्रुषा वेद्या च बर्हिषा । ऋचेमं यज्ञं नोवह सुर्वदेवेषु गंतवे । यदिष्टं
यत्परादानं यदन्नं या च दक्षिणा । तत् (२) अग्निर्वैश्वकर्मणः सुर्वदेवेषु
नोवधत् । येना सहस्रं वहन्ति येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नोवह सुर्व-
देवेषु गंतवे । येनाग्ने दक्षिणायुक्ता यज्ञं वहत्यत्विजः । तेनेमं यज्ञं नोवह
सुर्वदेवेषु गंतवे । येनाग्ने सुकृतः पथामधोर्धरा व्यानशुः । तेनेमं यज्ञं नोवह
सुर्वदेवेषु गंतवे (३) यत्र धारा अनपेता मधोर्धृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्व-
कर्मणः सुर्वदेवेषु नोवधत्—१४) [आगच्छात्तद्वत्तवेचतुर्दशच) ॥ ७ ॥

यास्ते अग्ने समिधोयानि धाम याजिह्वा जातवेदोयोअर्चिः । येते
अग्ने मेडयोयद्वत्तेभिः आत्मानं चिनुहि प्रजानन् । उत्संनयज्ञोवा एषयदग्निः
किवाहृतस्य क्रियते किंवा नयद्वा अध्वर्युरग्नेश्चिन्वन्नैतरेस्यात्मनोवै तद्वतरेति

यास्ते अग्ने समिधोयानि (१) धामेत्याहिषा वा अग्नेः स्वयंचिति रग्निरिव
 तवमिं चिनोति नाध्वर्युरात्मनोतरेति चतस्र आशाः प्रचरन्त्वग्रयङ्मं नोयङ्मं
 नयतु प्रजानन् । घृतं पितृवज्रजः सुवीरं ब्रह्म समिद्रवत्याहुतीनाम् । सुव-
 र्गाय वा एषलोकायोपधीयते यत्कुर्मश्चतस्र आशाः प्रचरन्त्वग्रयङ्मत्याह (२)
 दिशेवैतेन प्रजानातीमं नोयङ्मं नयतु प्रजानन्नित्याह सुवर्गस्य लोकस्याभि-
 नीत्यै ब्रह्मसमिद्रवत्याहुतीनामित्याह ब्रह्मणा वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्यद्ब्र-
 ह्मणवत्योप दधाति ब्रह्मणैव तदयजमानः सुवर्गं लोकमेति प्रजापतिर्वा एषय-
 दग्निस्तस्य प्रजाः पशवश्छंदाः* सि रूपः* सर्वान्वर्णानिष्टकानां कुर्याद्रूपेणैव
 प्रजां पशून् छंदाः* स्यवः* रुधेधो प्रजाभ्यएवैनं पशुभ्यश्छंदोभ्योवरुध्वचि-
 नुते—१६) [यान्याहेष्टकानां* षोडशच] ॥ ८ ॥ मयिगृह्णाम्यग्ने

अग्निं रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वायं सुवीर्यीय । मयि प्रजां मयि वचोविधाम्य-
 रिष्टाः स्याम तनुवां सुवीराः । योनो अग्निः पितरो ह त्वस्वतरमन्त्यो मन्त्यो अवि-
 वेक्ष । तमात्मन्परिगृह्णीमहे वयं मासो अस्मा अंवहाय परागात् । यदध्वर्यु-
 रात्मन्नग्निमगृहीत्वाग्निं चिनुयाद्योस्य स्वोऽग्निस्तमपि (१) यजमानाय चिनु-
 यादग्निं खलु वै पशवो नृपतिष्ठते पुक्रामुका अस्मात्पशवः स्युर्मयि गृह्णान्यग्ने-
 अग्निमित्याहात्मन्नेव स्वमग्निं दाधार नास्मात्पशवोऽपक्रामंति ब्रह्मवादिनो वदंति
 यन्मृच्छापश्चाग्नेरेनाद्यमथ कस्मान्मदा चाद्विश्वाग्निश्चीयत इति यदग्निः संयौति
 (२) आपो वै सर्वा देवता देवताभिरेवै न स संजति यन्मदा चिनुनीयं वा
 अग्निर्वैश्वानरोऽग्निनैव तदग्निं चिनोति ब्रह्मवादिनो वदंति यन्मदा चाद्विश्वाग्निश्ची-
 यतेथ कस्मादग्निरुच्यत इति यच्छंदोऽभिश्चिनोत्यग्नयो वै छंदोऽसि तस्मादग्निरुच्य-

तेथो इयं वा अग्निर्वैश्वानरोयत् (३) मदा चिनोति तस्मादग्निरुच्यते हिरण्येषु-
 काउपदधाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिरेवास्मिन्दधात्यथो तेजोवै हिरण्यं तेज-
 वात्मन्धत्ते योवा अग्निः सर्वतोमुखं चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमन्ति सर्वादिगोभि-
 जयति गायत्रीं पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं पश्चादनुष्टुभं मुत्तरतः
 पंक्तिं मध्यण्ववै (४) अग्निः सर्वतोमुखस्तं य एवं विद्वाश्चिनुते सर्वासु प्र-
 जास्वन्नमन्ति सर्वादिगोभिर्जयत्यथो दिश्यैव दिशं प्रवयति तस्मादिदिशि विक्-
 प्रोता—२५) [अपिसंयौतियद्वैपंचविंशतिश्च] ॥ १ ॥ प्रजापतिर-
 ग्निमसृजत सौरमात्सृष्टः प्राङ्प्राद्वत्तस्माअश्वं प्रत्यास्यत्सदक्षिणावर्तत तस्मै
 वार्ष्णिं प्रत्यास्यत्सप्रत्यङ्कावर्तत तस्माऋषभं प्रत्यास्यत्सउदङ्कावर्तत तस्मै बस्तं
 प्रत्यास्यत्स ऊर्ध्वोद्ववत्तस्मै पुरुषं प्रत्यास्यद्यत्पशुगीर्षण्युपदधाति सर्वतएवैनं

(१) अव॒रु॒ध्य॑ चि॒नु॒त॒ए॒ता॒वै प्रा॒ण॒भू॒त॒भृ॒क्षु॒ष्म॒ती॒रि॒ष्ट॒का॒य॒त्प॒शु॒शी॒र्षा॒णि य॒स्य॒-
शु॒शी॒र्षा॒ण्यु॒प॒ द॒धा॒ति॒ ता॒भि॒रे॒व य॒ज॒मा॒नो॒मु॒ष्मि॒हो॒के प्रा॒णि॒त्यथो॒ ता॒भि॒रे॒वा॒-
स्मा॒इ॒मे लो॒काः प्र॒भा॒ति॒ मृ॒दा॒भि॒लि॒प्यो॒प॒द॒धा॒ति मे॒ध्य॒त्वा॒य॒ प॒शु॒र्वा ए॒ष॒य॒द॒ग्नि॒-
र॒न्नं प॒श॒व॒ए॒ष॒ख॒लु वा अ॒ग्नि॒र्य॒त्प॒शु॒शी॒र्षा॒णि यं का॒म॒ये॒त॒ क॒र्नी॒यो॒स्या॒न्नं (२)
स्या॒दि॒ति॒ सं॒तरां॑ त॒स्य॒ प॒शु॒शी॒र्षा॒ण्यु॒प॒द॒ध्या॒त्क॒र्नी॒य॒ए॒वा॒स्या॒न्नं भ॒व॒ति॒ यं का॒म॒ये॒त॒
स॒मा॒व॒द॒स्या॒न्नं॑ स्या॒दि॒ति॒ म॒ध्य॒त॒स्त॒स्यो॒प॒द॒ध्या॒त्स॒मा॒व॒दे॒वा॒स्या॒न्नं भ॒व॒ति॒ यं का॒-
म॒ये॒त॒ भू॒यो॒स्या॒न्नं॑ स्या॒दि॒त्य॒तै॒षु त॒स्य॒ व्यु॒द्घो॒प॒द॒ध्या॒व॒त॒त॒ए॒वा॒स्मा॒अ॒न्न॒म॒व॒रु॒न्धे॒
भू॒यो॒स्या॒न्नं॑ भ॒व॒ति—३) [ए॒न॒म॒न्नं॑ भ॒व॒ति] ॥ १० ॥ स्ते॒गां द॒ष्ट॒भ्यां
म॒न्दू॒का॒न्ज॒भ्यै॒भिरा॒व॒का॒वा॒दे॒नो॒र्ज॑ स॒सु॒दे॒ना॒रण्यं॑ जा॒न्वी॒ले॒न॒ म॒दं ब॒त्स्व॒र्चो॒भिः
श॒क॒रा॒भि॒र॒व॒का॒म॒व॒का॒भिः॑ श॒क॒रा॒मु॒त्सा॒दे॒न॒ जि॒ह्वा॒म॒व॒क्र॒दे॒न॒ ता॒लु॒स॒र॒स्व॒ती

जिह्वाग्रेण—२२) [स्तेगांद्वाविंशतिः] ॥ ११ ॥ वाजं हनूभ्याम-
पआस्येनादित्यान्धमश्रुभिरुपयामधरेणोष्ठेन सदुत्तरेणातं रेणानूकाशं प्रका-
शेनबाह्यं स्तनयितुं निर्बाधेन सूर्यामी चक्षुभ्यां वियुतौ कनानकाभ्याम-
शनिं मस्तिष्केण बलं मज्जभिः—२५) [वाजं पंचविंशतिः] ॥ १२ ॥

कूर्मान्छुरैरच्छलाभिः कपिजलात्सामकुष्ठिकाभिर्जवं जंघाभिरगदं
जानुभ्यां वीर्यं कुहाभ्यां भयं प्रचालाभ्यां गृहोपपक्षाभ्यामश्विनावं सा-
भ्यामदिदितिं शीर्ष्णां निर्रतिं निर्जालमेकेनशीर्ष्णां—२३) [कूर्मात्रयो-
विंशतिः] ॥ १३ ॥ योक्त्रं गृध्राभिर्युगमानतेन चित्रं मन्याभिः संक्रो-
शान्प्राणैः प्रकाशेन त्वचं पराकाशेनांतरां मशकांकेगौरिंद्रं स्वपसा बहेन
बृहस्पतिं शकुनिमादेन रथमुष्णिहाभिः—२१) [योक्त्रमेकविंशतिः]

॥ १४ ॥ मित्रावरुणौ श्रोणीभ्यामिन्द्राग्नी शिखंडाभ्यामिन्द्राबृहस्पती
ऊरुभ्यामिन्द्राविष्णू अधीवद्भ्यां सवितारं पुच्छेन गंधर्वाच्छेपेनाप्सरसोमु-
ष्काभ्यां पर्वमानं पायुनो पवित्रं पोत्राभ्यामाक्रमणं स्थूराभ्यां प्रतिक्रमणं
कुष्ठाभ्यां—२२) [मित्रावरुणौ द्वाविंशतिः] ॥ १५ ॥ इंद्रस्य
क्रोडोदित्यै पाजस्यै दिशां जत्रवो जीमतांहृदयौ पशाभ्यामंतरिक्षं पुरितता नभ-
उदयेणैन्द्राणीं प्लीहा वल्मीकां न्होन्ना गिरीन्हाशिभिः समुद्रमुदरेण वैश्वानरं
भस्मना—२३) [इंद्रस्य द्वाविंशतिः] ॥ १६ ॥ पूषणो वनिष्ठरंधा-
हेस्थूरगदा सर्पान् गुदाभिः क्रतुन्यष्टीभिर्विवं पुच्छेन वसूनां प्रथमा कीकसा रुद्राणीं
द्वितीयां दित्यानां तृतीयां गिरसां चतुर्थीसाध्यानां पंचमी विष्वेषां देवानां
षष्ठी [पूषणाश्चतुर्विंशतिः] ॥ १७ ॥ ओजो ग्रीवाभिर्निर्गतिमुत्थमि-

रिद्रु* स्वर्पसा वहैन रुद्रस्य विचलस्कंधोहोरात्रयोद्वितीयोर्ध्वमासानां तृतीयो-
 मासां चतुर्थकृतनां पंचमः संवत्सरस्य षष्ठः—२०) [ओजोविशतिः]
 ॥ १८ ॥ आनंदं नंदयुना कामं प्रत्यासाभ्यां भयशंतीमभ्यां प्रशिवं
 प्रज्ञासाभ्यां* सूर्याचंद्रमसौ वृक्षयाभ्यां श्यामशबलौ मतस्नाभ्यां व्युष्टि-
 रूपेण निम्नुक्तिमरूपेण—१६) [आनंदशब्दोदश] ॥ १९ ॥ अह-
 र्मासेन रात्रिं पीवसा पोषणे घृत*रसेन श्यावसया दूषीकाभिर्होदनिम-
 श्रुभिः पृष्वाग्निर्व*रूपेण नक्षत्राणि प्रतिरूपेण पृथिवी चर्मणा छुर्वी छव्यो-
 पाकुंताय स्वाहा लब्धाय स्वाहा हुताय स्वाहा—२८) [अहरष्टाविश-
 ततिः] ॥ २० ॥ अग्नेः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिः सोमस्य तृती-
 यापां चतुर्थ्योर्षधीनां पंचमी संवत्सरस्य षष्ठी मुरुता*सप्तमी बृहस्पतेरष्टमी

मित्रस्य नवमी वरुणस्य दशमीद्रस्यैकादशी विध्वेषां देवानां द्वादशी द्यावा-
 पृथिव्योः पार्श्वं यमस्यपाटुरः—२९) [अग्नेरेकाद्वित्रिंशत्] ॥२१॥
 वायोः पक्षतिः सरस्वतोनिपक्षतिश्वंद्रमसस्ततीया नक्षत्राणां चतुर्थी सवितुः
 पंचमी रुद्रस्य षष्ठी सर्पणां सप्तम्ययंमगोष्टमी त्वष्टुर्नवमी धातुर्दशमीद्वाण्या
 ऐकादशयदित्यै द्वादशी द्यावापृथिव्योः पार्श्वं यम्यै पाटुरः—२८) [वायो-
 रष्टाविंशतिः] ॥२२॥ पंथामनवृग्भ्यां संततिः स्नावन्याभ्यां शुका-
 न्विप्तेन हरिमाणं युक्ता हलीक्ष्णान्पापवातेन कूशमान्छकभिः शवर्तान्वध्येन
 शनोर्विशसनेन सर्पान्त्वोहितगंधेन वयां सति पक्षगंधेन पिपीलिकाः प्रगा-
 देन—२२) [पंथांद्वाविंशतिः] ॥२३॥ कर्मैर्यक्रमीद्वाजी विश्वै-
 र्देवैर्यज्ञियैः संविदानः । सनोनय मुकतस्य लोकं तस्य ते वृषस्ववर्षा

मदेम—१८) [क्रमैरष्टादश] ॥ २४ ॥
मात्मांतरिक्षः समुद्रोयोनिः सूर्यस्ते चक्षुर्वीतः प्राणश्चंद्रमाः श्रोत्रं माताश्रव-
मासाश्च पर्वण्युतवर्गानि संवत्सरोर्महिमा—२५) [द्यौःपंचविंशतिः] ॥ २५ ॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजंतु स एतं लोकं मजयद्यस्मिन्नाग्निः स ते लोक-
स्तं जैष्यस्यथार्वाजिघ्र वायुः पशुरासीत्तेयजंतु स एतं लोकं मजयद्यस्मिन्वायुः
स ते लोकस्तस्मात्त्वांतरैष्यामि यदि नावजिघ्रस्यादित्यः पशुरासीत्तेनायजंतु
स एतं लोकं मजयद्यस्मिन् (१) आदित्यः स ते लोकस्तं जैष्यसि यद्यवजि-
घ्रांसि—८) [यस्मिन्लघौच] ॥ २६ ॥ य (१४८) स्त्वा (२७५)
भिद्रस्यु (११६) चित्तिं (२०७) यथा (३४५) वयो (३०३) य
(१६४) द्या (१६६) मयि (२२५) प्रजापति (१५०) स्तुगान् (२२)

वार्जं (२५) कूर्मानि (२३) योक्त्रं (२१) मित्रावरुणा (२२) विद्रस्य
 (२२) पूष्ण (२४) ओजं (२०) आनद (१६) महं (२८) रमे
 (२९) र्ययोः (२८) पंथां (२२) क्रमै (१८) द्यौं (२५) रग्निः
 (५८) षड्विंशतिः (२५८२) इति तैत्तिरीयसंहितायां पंचमकाण्डे सप्तमः
 प्रपाठकः ॥ सावित्राणि (३०८१) विष्णुमुखा (३११५) उत्सन्नयज्ञो
 (२४७७) देवासुरा (२९०६) यदेकैन् (२७२७) हिरण्यवर्णा (२४३६)
 योवां (२५८२) सप्त ॥ ७ ॥ (११४०४) इति तैत्तिरीयसंहितायां
 पंचमकाण्डः समाप्तः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ओं ॥ प्राचीनवशं करोति देवमनुष्यादिभ्यो-
 व्यभजंतु प्राचीन्देवादक्षिणा पितरः प्रतीचींश्चमनुष्याउदीचींश्चद्रायत्प्राचीन-

वः शङ्करोति देवलोकेमेव तद्यजमानउपावर्तते परिश्रयत्यन्ताहि तोहि देवलो-
 कोमनुष्यलोकास्माल्लोकास्त्वेतव्यमिवत्याहुः कोहितद्देयद्यमुष्मिन्लोके-
 स्तिवानवेति दिक्ष्वतोकाशान्करोति (१) उभयोर्लोकयोरभिजित्यै केश-
 श्मश्रुवपते नखानि निकृत्तते मृतावा एषा त्वगमेध्या यत्केशश्मश्रुमतामेव
 त्वचममेध्यामपहृत्य यज्ञियोभूत्वा मेथुमुपैत्यंगिरसः सुवर्गं लोकं यन्तोष्म-
 दीक्षातपसीप्रावैशयन्नप्सु स्नाति साक्षादेव दीक्षातपसी अवैरुन्धे तीर्थे स्नाति
 तीर्थे हि तेषां प्रावैशयन्तीर्थे स्नाति (२) तीर्थमेव समानानां भवत्यपो-
 श्रात्यन्तरतएव मेध्योभवति वाससा दीक्षयति सौम्यं वै क्षौमं देवतया सोम-
 मेव देवतामुपैति यो दीक्षते सोमस्य तनूरसि तनुवं मे पाहीत्याहु स्वामेव
 देवतामुपैत्यथो आशिर्वमेवतामाशांस्तेमेस्तूपाधानं वायोवातपानं पितॄणां

नीविरोषधीनां प्रघातः (३) आदित्यानां प्राचीनतानोविश्वेशान्देवानामो-
 तुर्नक्षत्राणामतीकाशास्तद्वा एतत्सर्वदेवृत्यं यद्वासोयद्वासंसा दीक्षयति सर्वाभि-
 र्वैनन्देवताभिर्दीक्षयति बहिः प्राणोवै मनुष्यस्तस्याशनं प्राणोभ्राति सप्राण
 एव दीक्षतुआशितोभवति यावन्निवास्यं प्राणस्तेन सह मेधमुपैति घृतं देवानां-
 मस्तु पितॄणां निष्पक्कम्मनुष्याणां तद्वै (४) एतत्सर्वदेवृत्यं यन्नवनीतं यन्न-
 वनीतेनाभ्युक्लं सर्वाएव देवताः प्रीणाति प्रच्युतोवा एषोस्माह्लोकादगतोदेव-
 लोकं योर्दीक्षितोन्तरेव नवनीतं तस्मान्नवनीतेनाभ्युक्लं नुलोमं यजुषा व्यावृत्या
 इन्द्रोवृत्रमहन्तस्य कर्नीनिका परापतत्तद्वान्जनमभवद्यदोक्लं चक्षुरेव भ्रातृव्यस्य
 वृक्लं वक्षिणस्पूवमाक्लं (५) सन्य० हि पूर्वं मनुष्याआजते ननिधावतेनीविहि
 मनुष्याधावन्ते पञ्चकृत्वआक्लं पञ्चाक्षरापुक्लिः पाङ्कायज्ञोयज्ञमेवावर्तन्धे परि-

मित॒माङ्के॑ परि॒मित॒ ॥ हि म॑नु॒ष्यां॑ आ॒जते॒ सत॑तू॒लया॑त्त॒लया॑ हि म॑नु॒ष्यां॑ आ॒जते॒
 व्यावृ॑त्त्यै॒ यदप॑तू॒लयां॑ जी॒त व॑र्ज॒इव॑स्यात्सत॒तू॒लया॑ङ्के॑ मि॒त्रत्वा॑य (६) इन्द्रो॑व॒त्र-
 म॑ह॒न्त्सो १ पौ १ भ्यं॑ म्रिय॒त तासां॑ यन्मे॒ध्यं य॒ज्ञिय॑ ॥ स॒देव॑मासी॒त्तदपो॑द॒क्रा-
 म॑त्ते॒ दर्भा॑अ॒भवन्य॑द॒र्भपुं॑जी॒लैः प॒वय॑ति॒ याए॒व मे॒ध्याय॑ज्ञियाः स॒देवा॒ आप॑स्ता-
 भि॒रैवैनं॑ प॒वय॑ति॒ द्वाभ्यां॑ प॒वय॑त्य॒होरा॒त्राभ्या॑मे॒वैनं॑ प॒वय॑ति॒ त्रिभिः॑ प॒वय॑ति॒
 त्रय॑इ॒मे लो॒काण॑भि॒रैवैनं॑ लो॒कैः प॒वय॑ति॒ पञ्चभिः॑ (७) प॒वय॑ति॒ पञ्चा॑क्षरा॒पङ्क्तिः॑
 पा॒ङ्क्तौय॑ज्ञोय॒ज्ञायै॒वैनं॑ प॒वय॑ति॒ षड्भिः॑ प॒वय॑ति॒ षड्वा॒ ऋत॑र्व॒क्तुभि॑रै॒वैनं॑ प॒वय॑ति॒
 स॒प्तभिः॑ प॒वय॑ति॒ स॒प्त छ॒न्दांसि॑ छ॒न्दोभि॑रै॒वैनं॑ प॒वय॑ति॒ न॒वभिः॑ प॒वय॑ति॒ न॒व-
 वै पु॒रुषे॑ प्रा॒णाः स॒प्राण॑मे॒वैनं॑ प॒वय॑त्ये॒कवि॑ ॥ श॒त्या प॒वय॑ति॒ द॒श ह॑स्त्या॒ अंग-
 ल॒योद॒श प॒द्या आ॒त्मैक॑वि॒ ॥ शो॒यावा॑ने॒व पु॒रुष॑स्त॒मपरि॑व॒र्गम् (८) प॒वय॑ति॒ चि॒त्प-

तिस्त्वापुन॒त्वि॒त्याह॒ मनो॒वै चि॒त्प॒ति॒र्मन॒सैवै॒नं प॒व॒य॒ति वा॒क्प॒ति॒स्त्वापु॒न॒त्वि॒-
 त्याह॒ वा॒चैवै॒नं प॒व॒य॒ति दे॒वस्त्वा॒स॒वि॒ता पु॒न॒त्वि॒त्याह॒ स॒वि॒त॒प्र॒स॒न॒ए॒वै॒नं प॒व॒य॒ति
 तस्य॑ ते प॒वि॒त्र॒प॒ते प॒वि॒त्रेण॒ यस्मै॑ कं पु॒न॒तच्छे॒क॑य॒मि॒त्या॒हा शि॒ष॒मे॒व॒तामा॒-
 शा॒स्ते—४८) [क॒रो॒ति॒स्त्रा॒ति॒प्र॒धा॒तो॒वा आ॒ङ्गि॒मि॒त्र॒त्वा॒यं॒पंच॒भि॒र॒प॒रि॒व॒र्ग॒म॒ष्टाच॒-
 त्वा॒रि॒श॒श॒च]॥ १ ॥ याव॑न्तो॒वै दे॒वाय॒ज्ञा॒यापु॑न॒त॒त॒ए॒वाभ॑वन् य॒एवं॑ वि॒द्वान्
 यु॒ज्ञाय॑ पु॒नी॒ते भ॒व॑त्ये॒व ब॒हिः प॑व॒यि॒त्वा॒तः प्र॒पा॑द॒य॒ति म॒नु॒ष्य॒लो॒क॒ए॒वै॒नं प॒व॒यि॒त्वा
 पु॒तं दे॒व॒लो॒कं प्र॒ण॑य॒त्य॒दी॒क्षि॒त॒ए॒क॒याह॑त्येत्या॒हुः स्त्रु॒वेण॒ च॒त॒स्त्रो॒जु॒हो॒ति दी॒क्षि॒त॒-
 त्वाय॑ स्त्रु॒चाप॑श्च॒मी पंचा॑क्ष॒राप॑ं॒क्तिः पा॑ंक्तो॒य॒ज्ञाय॒ज्ञमे॒वाव॑रु॒न्ध आ॒कू॒त्यै प्र॒यु॒जे॒-
 प्र॒ये (१) स्वा॒हे॒त्या॒हाकू॑त्या॒ हि पु॒रु॒षो॒य॒ज्ञम॒भि॒प्र॑य॒ंक्ते य॒जे॒ये॒ति मे॒धाद्यै॒ मन॑-
 से॒प्र॒ये स्वा॒हे॒त्या॒ह मे॒धया॒हि मन॑सा॒ पु॒रु॒षो॒य॒ज्ञम॒भि॒ग॒च्छ॑ति॒ सर॑स्व॒त्यै पू॒ष्णे॒प्र॒ये

स्वाहेत्याह वाग्वै सरस्वती पृथिवी पृथा वाचैव पृथिव्यायज्ञं प्रयुक्त आपोदे-
 वीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवइत्याह यावैवष्यास्ताः (२) आपोदेवीर्बृहतीर्विश्वश-
 म्भुवोयेदेतद्यजुर्न ब्रूयाद्विष्याआपोशान्ताइमं लोकमागच्छेयु रापोदेवीर्बृहती-
 र्विश्वशम्भुवइत्याहस्मा एवैनालोकाय शमयति तस्माच्छान्ताइमं लोक-
 मागच्छन्ति द्यावापृथिवी इत्याह द्यावापृथिव्योहि यज्ञउचन्तरिक्षमित्याहान्त-
 रिक्षेहि यज्ञोर्बृहस्पतिर्नोहविषांवृषातु (३) इत्याह ब्रह्मवै देवानां बृहस्पति-
 र्ब्रह्मणैवास्मै यज्ञमवरुन्धे यद्भूयाद्विधेरिति यज्ञस्थाणुर्मच्छेद्दधात्वित्याह यज्ञ-
 स्थाणुमेव परिवृणक्ति प्रजापतिर्यज्ञमसृजत सौस्मात्सृष्टः पराङ्मुत्सप्रयजुरब्ली-
 नात्प्रसामतमृगदयच्छद्यहृगदयच्छत्तदैर्द्वहणस्थौर्द्वहणत्वमुचा (४) जुहोति
 यज्ञस्योर्धत्वाअनुषुच्छंदेसामुदयच्छदित्याहस्तस्मादनुषुभां जुहोति यज्ञस्यो-

द्यत्यै द्वादश वात्सवन्धान्यदुदयच्छत्रित्याहुस्तस्माद्वादशाभिर्वात्सबंधविदो वीक्षय
न्ति सा वा एषग्नूषुग्वार्गनूषुग्यदेतयर्चा दीक्षयति वाचैवेन सवैया दीक्षयति
विश्वेदेवस्य नेतुरित्याह सावित्र्येतेन मर्तोवृणीत सुख्यं (५) इत्याह पितृ-
देवत्यैतेन विश्वे रायइषुध्यसीत्याह वैश्वदेव्यैतेन द्युन्नवृणीत पुष्यस इत्याह
पौष्ण्यैतेन सावा एषकर्मवदेवत्या यदेतयर्चा दीक्षयति सर्वोभिरेवेन देवताभि-
र्दीक्षयति सप्ताक्षरं प्रथमं पदमष्टाक्षराणि त्रीणि यानि त्रीणि तान्यष्टावपु-
यन्ति यानि चत्वारि तान्यष्टौ यदष्टाक्षरा तेन (६) गायत्री यदेकादशाक्षरा
तेन त्रिष्टुग्यद्वादशाक्षरा तेन जगती सा वा एषकर्मवोणि छन्दास्सि यदेत-
यर्चा वीक्षयति सर्वोभिरेवेन छन्दोभिर्दीक्षयति सप्ताक्षरं प्रथमं पद सप्तपदा
शक्करी पशवः शक्करी पशूनेवावरुन्ध एकस्मादक्षरादनासं प्रथमं पदं तस्मा-

द्यद्वाचोनांसं तन्मनूष्याउपजीवन्ति पूर्णया जुहोति (७) पूर्णइव हि प्रजा-
पतिः प्रजापते राधे न्यूनया जुहोति न्यूनाद्धि प्रजापतिः प्रजाअसृजत
प्रजानां सृष्टयै—१५) [अग्रयेतावधात्वचासख्यतेन जुहोति पंचदशच] ॥२॥

ऋक्सामे वै देवेभ्यो यज्ञायतिष्ठमाने कृष्णोरूपं कृत्वा पृक्रम्यातिष्ठतां
तैमन्यं यंवा इमे उपावत्स्यतः स इदं भरिष्यतीति ते उपांमंत्रयन्त ते अहो-
रात्रयोर्महिमानमपनिधाय देवानुपावत्तेतमेव वा ऋचोवर्णो यच्छृक्कं कृष्णा-
जिनस्यैष सास्रो यत्कृष्णमंक्षामयोः शिल्पे स्थइत्याहस्मामि एवावरुन्धएषः
(१) वा अन्होवर्णो यच्छृक्कं कृष्णाजिनस्यैष रात्रिया यत्कृष्णं यदेवैनयो-
स्तत्र न्यक्तं तदेवावरुन्धे कृष्णाजिनेन दीक्षयति ब्रह्मणो वा एतद्रूपं यत्कृष्णा-
जिने ब्रह्मणैवैनं दीक्षयतीमां धियः शिक्षमाणस्य देवेत्याह यथा यजुरेवै-

तद्गर्भावा एषयद्दीक्षितउल्लवामः प्रोणुते तस्मात् (२) गर्भाः प्रवृताजायन्ते
न पुरा सोमस्य क्रयादपोषवीत् यत्परा सोमस्य क्रयादपोषवीत् गर्भाः
प्रजानां परापातुकाः स्युः क्रीते सोमोपोणुते जायतएव तदथो यथा वसीया २ सं
प्रत्यपोणुते तादृगेव तदंगिरसः सुवर्गं लोकं यन्त ऊर्जं व्यभजन्त ततोयदत्य-
शिष्यतु ते शराअभवन्नूगैर्वै शरायच्छरमयी (३) मेखलाभवत्यूर्जमेवावे-
रुन्धे मध्यतः सन्नहति मध्यतएवास्माऊर्जं दधाति तस्मान्मध्यतऊर्जा भुज-
तऊर्ध्वं वै पुरुषस्य नाभ्यै मेध्यमवाचीनममेध्यं यन्मध्यतः सन्नहति मेध्यं
चैवास्योमेध्यं चव्यार्वर्तयतीन्द्रौवृत्राय वज्रं प्राहरत्सन्नेधा व्यभवत्स्फ्यस्तृ-
तीय २ रथस्तृतीयं यूपस्तृतीयं (४) येन्तःशराअशीर्यन्तते शराअभवन्तच्छ-
राणां २ शरत्वं वज्रोवै शराः क्षुत्खलु वैर्मनुष्यस्य भ्रातृव्योयच्छरमयी मेखला

भवति वज्रैव साक्षात्पुण्यं भ्रातृव्यं मध्यतोपहते त्रिवृद्धवति त्रिवृद्धप्राणस्त्रिवृ-
 तमेव प्राणं मध्यतोयजमाने दधाति पृथ्वीभवति रज्जुनां व्यावृत्त्यै मेखं
 लयायजमानं दीक्षयति योक्त्रेण पत्नीं मिथुनत्वाय (५) यज्ञोदक्षिणामभ्य-
 ध्यायत्ताः समभवत्तदिन्द्रोचायत्सोमन्यत् योवा इतो जनिष्यते स इदं भविष्य-
 तीति तां प्राविंशत्तस्या इन्द्रोवाजायत् सोमन्यत् योवै मदितोपरोजनिष्यते
 स इदं भविष्यतीति तस्यां अनुमृश्य योनिमाच्छिनत्सासु वंशाभवत्तत्सुतव-
 शायै जन्म (६) ताः हस्ते न्यवेष्टयत् तां मृगेषु न्यदधात्सा कृष्णविषाणा
 भवदिन्द्रस्य योनिरसि मा मां हिः सूरिति कृष्णविषाणांप्रयच्छति स योनि-
 मेव यज्ञङ्करोति स योनिन्दक्षिणाः स योनिमिन्द्रः स योनित्वाय कृष्यै त्वां
 सुसस्याया इत्याह तस्मादकृष्टपृथ्याभोषवयः पच्यन्ते सुपिप्पलाभ्यस्त्वोष-

धीभ्यइत्याह तस्मादोषंधयः फलं गृह्णाति यद्वस्तेन (७) कंडूयेतेपामनंभा-
वुकाः प्रजास्युर्यस्मयेत नम्रभार्वुकाः कृष्णविषाणया कण्डूयतेपिगृह्य स्मयते
प्रजानाङ्गोपीथाय न पुरादक्षिणाभ्योनेतोः कृष्णविषाणामवचृतेद्यन्पुरा दक्षि-
णाभ्योनेतोः कृष्णविषाणामवचृतेद्योनिः प्रजानांमपरापातुका स्यान्नीतासु
दक्षिणासु चात्वाल्ले कृष्णविषाणाम्प्रास्यति योनिर्वै यज्ञस्य चात्वाल्ले योनिः
कृष्णविषाणा योनिर्वै योनिं दधाति यज्ञस्य सयोनित्वायं--४८) [एष-
तस्माच्छरमयीतृतीयमिथुनत्वायजन्महस्तेनाष्टाचत्वारिंशच्च] ॥ ३ ॥
वाग्वै देवेभ्योपाक्रामद्यज्ञायातिष्ठमाना सा वनस्पतीन्प्राविशत्सैषा वागवन्-
स्पतिषु वदति सा दृन्दभौ यातूणवे या वीणायां यद्दीक्षितदण्डंप्रयच्छति
वार्चमेवावर्तुन्धौदुम्बरोभवत्यूर्वा उदुम्बरऊर्जमेवावर्तुन्धे मुखेन सम्मिलतो

भवति मुखतएवास्माऊर्जन्दधाति तस्मान्मुखतऊर्जाभुञ्जते (१) क्रीते सोमे
 मैत्रावरुणाय दण्डंप्रयच्छति मैत्रावरुणोहि पुरस्तादृत्विग्भ्योवाचं विभजति
 तामृत्विजोयजमाने प्रतिष्ठापयन्ति स्वाहा यज्ञं मनसेत्याह मनसा हि पुरु-
 षोयज्ञमभिगच्छति स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह द्यावापृथिव्योर्हि यज्ञः
 स्वाहोरोरन्तरिक्षादिन्याहान्तरिक्षे हि यज्ञः स्वाहा यज्ञं वातादारभ इत्या-
 हायं (२) वा वयः पर्वते सयज्ञस्तमेव साक्षादारभते मूर्ष्टाकरोति वाचं
 यच्छति यज्ञस्य धृत्या अदीक्षिष्टायं ब्रीह्यणइति त्रिरुपाश्वाह देवेभ्यएवैनं
 प्राह त्रिरुच्चैरुभयेभ्यएवैनं देवमनुष्येभ्यः प्राह न पुरानक्षत्रेभ्योवाचं विसृ-
 जेद्यत्पुरा नक्षत्रेभ्योवाचं विसृजेद्यज्ञं विच्छिद्यात् (३) उर्वितेषु नक्षत्रेषु व्रतं
 कृणुते तिवाचं विसृजति यज्ञव्रतो वै दीक्षितोयज्ञमेवाभिवाचं विसृजति यदि-

विसृजैद्वैष्णवीमचमनुब्रूयाद्यज्ञोवै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञः सत्तनोति देवीन्धिय-
मनामहइत्याह यज्ञमेव तन्म्रदयति सुपारानोअसहशइत्याह व्युष्टिमेवाव-
रुन्धे (४) ब्रह्मवादिनोवदन्ति होतव्यन्दीक्षितस्ये गृहा ३ इनहोतव्या ३
मिति हविर्वै दीक्षितोयज्जुहयाद्यजमानस्यावदाय जुहुयाद्यज्जुहयाद्यज्ञपरु-
रन्तरिथाद्ये देवामनोजातामनोयुज्जइत्याह प्राणवै देवामनोजाता मनोयुज-
स्तेष्वेव परोक्षं जुहोति तन्नेवं हुतं नेवाहुतः स्वपन्तं वै दीक्षितः रक्षाः सि-
जिघाः सन्त्यग्निः (५) खलु वै रक्षोहाग्ने त्वः सुजागृहि वयः सुमन्विषी-
महीत्याह्नाग्निमेवाधिपाङ्कत्वा स्वपिति रक्षंसामपंहत्या अव्रत्यमिव वा एष-
करोति योदीक्षितः स्वपिति त्वमग्ने व्रतपाअसीत्याह्नाग्निर्वै देवानो व्रतपतिः
सएवैनं व्रतमालंभयति देवआमर्त्येष्वेत्याह देवः (६) ह्येषसन्मर्त्येषु त्वं

यज्ञेष्वीदृयइत्यौहृत॥ हि यज्ञेष्वीदृते पवै दीक्षितात्सुषुषइन्द्रियं देवताः क्रामन्ति
 विभ्वेदेवाअभिमामाव वृत्रत्रित्याहेन्द्रियेणैवैनन्देवताभिः सन्नयति यवेतद्यजुर्न
 ब्रूयाद्यावतएव पशून्भिदीक्षेत् तावन्तोस्य पशवः स्युरास्वेयं त (७) सोमा-
 भूयोभरेत्याहापंरिमितानेव पशून्वरुन्धे चन्द्रमसि मम भोगाय भवेत्याह
 यथादेवतमेवैनाः प्रतिगृह्णाति वायवे त्वा वरुणाय त्वेति यदेवमेतानानुविशे-
 दयथादेवतन्वक्षिणागमयेदादेवताभ्योवृश्चेत् यदेवमेताअनुविशति यथादेवत-
 मेव वक्षिणागमयति न देवताभ्युआ (८) वृश्च्यते देवीरापोअपात्रावित्याह-
 यद्दोमेध्यं युज्ञिय॥ सदेवन्तद्दोमावक्रामिपमिति वावैतदाहच्छिन्नन्तन्तुस्पृधि-
 न्याअनुगेयमित्याह सेतुमेव कृत्वात्यैति (३३) [भुञ्जेत्यंछिद्यादुधेऽग्निदेवइय-
 दात्रयंस्त्रि॥ शश्व] ॥ ४ ॥ देवावै देवयजनमध्यवसाय विशोन प्राजानन्ते॥

न्यान्यमुपाधावन्त्वया प्रजानाम त्वयेति ते दित्याः समर्घयन्त त्वया प्रजानामेति सार्वभौमं वृणौ मत्प्रायणाएव वीर्यज्ञामदुदयनाअसन्निति तस्मादादित्यः प्रायणीयोयज्ञानामादित्यउदयनीयः पञ्च देवतायजति पञ्च विशोदित्याम्प्रज्ञात्यै (१) अथो पञ्चाक्षरापङ्क्तिः पाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुन्धे पथ्याः स्वस्तिमयजन्प्रार्चामिव तथा दिशम्प्राजानन्नग्निना दक्षिणा सोमैत प्रतीचीः सवित्रोदीचीमदित्योर्ध्वाम्पथ्याः स्वस्ति यजति प्रार्चामिव तथा विशम्प्रजानाति पथ्याः स्वस्तिमिष्टुप्राग्नीषोमौ यजति चक्षुषी वा एते यज्ञस्य यदग्नीषोमौ ताभ्यामेवानुपश्यति (२) अग्नीषोमविष्टु सवितारं यजति सवितुः प्रसूतएवानुपश्यति सवितारमिष्टुर्दिति यजतीयं वा अदितिःस्यामेव प्रतिष्ठायाः अनुपश्यदितिमिष्टुमामरुतमचमन्वाह मरुतोवै देवानां विशोदिवविशं

खलु वै कल्पमानं मनुष्यविशमनुकल्पते यन्मरुतीमृचमन्वाहं विशा कृष्ट्वै
 ब्रह्मवादिनोवदन्ति प्रयाजवदननूजं प्रायणीयङ्गयमनूयाजवत् (३) अप्रया-
 जमुदयनीयमितीमेव प्रयाजाअमी अनूयाजाः सैवसायज्ञस्य सन्ततिस्तत्तथा
 न कार्यमात्मावै प्रयाजाः प्रजानूयाजा यत्प्रयाजानन्तरियादात्मानंमन्तरे-
 याद्यवनूयाजानन्तरियात्प्रजामन्तरियायतः खलु वै यज्ञस्य वित्तस्य न क्रियते
 तदनु यज्ञः पराभवति यज्ञम्पराभवन्तं यजमानोनु (४) पराभवति प्रया-
 जवदेवानूयाजवत्प्रायणीयं कार्यप्रयाजवदननूयाजवदुदयनीयन्नात्मानमन्त-
 रिति न प्रजानं यज्ञः पराभवति न यजमानः प्रायणीयस्य निष्कासउदयनीये-
 मभिनिर्वपति सैवसा यज्ञस्य सन्ततिर्याः प्रायणीयस्य याज्यायत्ताउदयनी-
 यस्य याज्याः कुर्यात्पराङ्मुं लोकमारोहेत्प्रमार्थुकः स्याद्याः प्रायणीयस्य

पुरोनुवाक्यस्ताः (५) उदयनीयस्य याज्याः करोत्यस्मिन्नेव लोके प्रति-
 छति—८) [मज्ञात्यैपश्यत्यनूयाजवदनुता अष्टौच] ॥ ५ ॥ कद्रूश्चै
 सुपर्णीचात्मरूपयोरस्पधेताः सा कद्रूः सुपर्णीमजयत्साब्रवीत्तृतीयस्यामितो-
 द्विवि सोमस्तमाहर्तेनात्मानं निष्क्रीणीष्वेतीयं वै कद्रूसौ सुपर्णी छन्दां
 सि सौपर्णेयाः साब्रवीदस्मै वै पितरौ पूत्रान्विभृतस्तृतीयस्यामितोदिवि सोम-
 स्तमाहर्ते नात्मानं निष्क्रीणीष्व (१) इति माकद्रूवोचदिति जगत्युदपत-
 च्चर्तुर्दशाक्षरासती सा प्राप्यन्यवर्त्तत तस्यै द्वे अक्षरे अमी ये ताः सापशु-
 भिश्चवीक्षया चागच्छत्तस्माज्जगती छन्दसां पशव्यतमा तस्मात्पशुमन्तं
 वीक्षोपनमति त्रिष्टुगुदपतत्त्रयोदशाक्षरा सती सा प्राप्य न्यवर्त्तत तस्यै द्वे
 अक्षरे अमी ये ताः दक्षिणाभिश्च (२) तपसा चागच्छत्तस्मात्त्रिष्टुभो-

लोके माध्यन्दिने सर्वने वक्षिणानीयंतएतत्खलु वाव तपइत्याहुयः स्वन्वदा-
 तीति गायत्र्युर्वपतच्चतुरक्षरा सत्यजयाज्योतिषा तमस्याअजाभ्यरुन्धतवजा-
 याअजुत्वं१सा सोमं चाहरच्चत्वारि चाक्षराणि साष्टाक्षरा समपद्यत ब्रह्मवा-
 दिनोवदन्ति (३) कस्मात्सत्याद्वायुत्री कनिष्ठा छन्दसा१सती यज्ञमुखं
 परीयायेति यदेवादः सोममाहरत्तस्माद्यज्ञमुखं पर्यैत्तस्मान्नेजस्विनीतमापद्यां
 हे सर्वने समर्गहान्मुखेनैकं यन्मुखेन समर्गहान्तर्धयत्तस्मोद्धे सर्वने शुक्रवती
 प्रातःसर्वनं च माध्यंदिनं च तस्मात्तृतीयसर्वनं जीषमभिवृण्वंति धीतमिव
 हि मन्यन्ते (४) आशिरमर्वनयतिसर्गुक्रवायाथो सम्भरत्येवैनच१सोममा-
 न्द्रियमाणं गन्धर्वोविश्वार्वसुः पर्यैमुष्णात्सत्तिस्त्रोरात्रीः परिमुषितोवसत्तस्मा-
 त्तिस्त्रोरात्रीः क्रीतः सोमोवसति ते देवाभद्रवन्त्स्त्रीकामावै यन्धर्वाःस्त्रियानि-

क्रीणा॒मेति॒ ते वाच॑* स्त्रिय॒मेक॑हायनी॒कृत्वा॒ तया॒ निर॑क्रीण॒त्सरो॒हिद्वृ॒षंकृ॒त्वा
 गन्ध॒र्वेभ्यः॑ (५) अप॒क्रम्या॑तिष्ठ॒चद्रो॒हितो॒जन्म॒ ते दे॒वाअ॑ब्रुव॒न्नप॑युष्मद॒क्रमी॒-
 न्नास्मानु॑पाव॒र्तते॒ वि॒व्हया॑महा॒इति॒ ब्रह्म॑गन्ध॒र्वाअ॑वद॒न्नगा॑य॒न्देवा॑स्सादे॒वान्गा॑य॒न्त
 उ॒पाव॑र्त॒न्त तस्मा॑द्वा॒यन्त॑* स्त्रियः॒ काम॑यन्ते॒ कामु॑का ए॒न* स्त्रियो॑भवन्ति॒यए॒वं
 वे॒दाथो॒ यए॒वं वि॒द्वानपि॑ ज॒न्येषु॑ भ॒वन्ति॒ तेभ्य॑ए॒व द॑दत्यु॒त यद्द॒हु त॑याः (६)
 भव॒न्त्येक॑हाय॒न्याक्री॑णाति॒ वाचै॒वैन॑* सर्व॒या क्री॑णाति॒ तस्मा॑देक॒हाय॒नामनु॑-
 ष्या॒वाचै॑ वद॒न्त्यकू॑ट॒या क॑र्ण॒या क॑र्ण॒या श्लो॑ण॒या सं॒स्रग॑फ॒या क्री॑णाति॒ सर्व॑थै-
 वैर्न॑ क्रीणाति॒ यष्ट॑तया॒ क्रीणी॑याद्भ॒र्मा य॑ज॒मान॑स्या॒द्यत्क॑र्ण॒यानु॑स्तर॒णीस्या॒-
 त्प्र॒भायु॑को॒यज॑मानः॒ स्या॒द्याद्द्वि॒रूप॑या॒ वात्रै॑घ्नी॒ स्या॒त्सवा॑न्य॒ जिनी॑यात्त॒वान्यो॒जि-
 नी॒याद॑रु॒णया॑ पि॒ंगास्या॒ क्रीणा॑त्ये॒तद्वै सोम॑स्य॒ रूप॑* स्वथै॒वैन॑न्दे॒वत॑या॒ क्रीणा॑-

ति--) [कीर्णीष्वचवदंतिमन्यतेगंधर्वभ्योबहुतेयाऽपिगाक्षयावशेच] ॥ ६ ॥

तद्धिरण्यमभवत्तस्मादद्व्योहिरण्यं पुनन्ति ब्रह्मवाविनोवदन्ति कस्मा-
त्सत्यावदन्स्थिकेन प्रजाः प्रवीर्यन्तेऽस्थन्वतीर्जायन्त इति यद्धिरण्यं घृतेव-
धार्यजुहोति तस्मादन्स्थिकेन प्रजाः प्रवीर्यन्तेऽस्थन्वतीर्जायन्त एतद्वा अग्नेः
प्रियं धाम यद्धृतं तेजोहिरण्यमियन्ते शुक्रतनूरिदं वर्चइत्याह सतेजसमे-
वैन*सतनुं (१) करोत्यथोसंभरत्येवैनं यदबद्धमवदध्याद्गर्भाः प्रजाना-
भ्यरापातुंकास्युर्वह्रमव दधाति गर्भाणान्धृत्यै निष्टुर्यं बध्नाति प्रजानां प्रज-
ननाय वाग्वा एषा यत्सोमक्रयणी जूरसीत्याह यद्धिमनसा जवते तद्वाचा
वर्दति धृतामनसेत्याह मनसा हि वाग्धृता जुष्टा विष्णवइत्याह (२) यज्ञोवै
विष्णुर्यज्ञाथैवैनां जुष्टां करोति तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवइत्याह सवितृप्रसू-

तामेव वाचमवर्तन्वे काण्डेकाण्डे वै क्रियमाणे यज्ञः रक्षाः सि जिघाः सन्त्ये-
 पखलुवा अरक्षोहतः पन्थायेमिश्रसूर्यस्य च सूर्यस्य चक्षुरारुहममेरुदणः कनी-
 निकामित्याह यएवारक्षोहतः पन्थास्तः सुमारोहति (३) वाग्वा एषा यत्सो-
 मक्रयणी चिदसि मनासीत्याह शास्त्यैवेनमिततस्माच्छिष्टाः प्रजाजायन्ते
 चिदसीत्याह यद्धिमनसा चेतयते तद्वाचा वदति मनासीत्याह यद्धिमन-
 साभिगच्छति तत्करोति धीरसीत्याह यद्धिमनसा ध्यारयति तद्वाचा (४) वदति
 दक्षिणासीत्याह दक्षिणाहोषा यज्ञिया सीत्याह यज्ञियामेवैना करोति क्षत्रि-
 यासीत्याह क्षत्रियाहोषा दितिरस्युभयतः गीष्णीत्याह यदेवादित्यः प्रायणी-
 योयज्ञानामादित्यउदयनीयस्तस्मादिवमाह यद्दक्ष्णा स्यादयतास्यायत्पदिवद्वा-
 नुस्तरणीस्यात्प्रमार्युकोयजमानः स्यात् (५) यत्कर्णगृहीतावात्रैघ्रीस्यात्स-

वान्यं जिनीयात्तं वान्योजिनीयान्मित्रस्त्वां यदि बभ्रात्वित्याह मित्रो वै शिवो
 देवानां तेनैवैनां यदि बभ्राति पूषा ध्वनः पत्वित्याहेयं वै पूषे मा मे वास्यां अचि-
 पामकः समष्टया इन्द्रायाध्यक्षयेत्यो हेन्द्र मे वास्या अध्यक्षकरोति (६) अनु-
 त्वा माता मन्यतामनु पितेत्याहानुमतयेवैनया क्रीणाति सदेवि देवमच्छेही-
 त्याह देवीद्वेषा देवः सोम इन्द्राय सोममित्याहेन्द्राय हि सोम आह्रियते यदेत-
 द्यजुर्न ब्रूयात्पराध्येव सोमकर्मणीयाद्रुद्रस्त्वावर्तयत्वित्याह रुद्रो वै क्रूरः (७)
 देवानां तमेवास्यै परस्तादधात्यावृत्तै क्रूरमिव वा एतत्करोति यद्रुद्रस्य कीर्त-
 यति मित्रस्य पथेत्याह शान्त्यै वाचा वा एष विक्रीणीति यः सोमकर्मण्या स्वस्ति
 सोमसखा पुनरेहि सहस्येत्याह वाचैव विक्रीय पुनरारम्भन्वाचं धत्तेनुपवासु-
 कास्य वाग्भवति य एवं वेद—८) [सतनुमाहसमारोहतिवाचास्यात्करोति

ऋरो वेद] ॥ ७ ॥

षट्पदान्यनूनिक्रामाति षडहं वाङ्मूर्तिवदत्युत सैवत्सर-
स्यायने यावत्येव वाक्तामवैरुन्धे सप्तमे पदे जुहोति सप्तपदा शक्करी पशवः
शक्करी पशनेवारुन्धे सप्तग्राभ्याः पशवः सप्ताण्यः सप्तछन्दांस्यभ्यस्या-
वरुन्धे वस्यसि रुद्रामीत्याह रूपमेवास्याएतन्महिमानं (१) व्याचष्टे बृह-
स्पतिंस्त्वामृषेण्वत्वित्याह ब्रह्मवै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणवास्मै पशूनवरुन्धे
रुद्रोवमुभिराचिकेत्वित्याहावृत्यै पृथिव्यास्त्वा मर्धन्नाजिघामि देवयजनइत्याह
पृथिव्याहोपमर्धा यद्देवयजनमिडायाः पदइत्याहेडाये ह्येतत्पदं यत्सोमक्रयण्यै
घृतवति स्वाहा (२) इत्याह यदेवास्मै पदान्नतमपीडयत तस्मादेव माह यदध्व-
र्युरनग्रावाहुतिं जुहुयादध्वर्युः स्याद्रक्षांसि युज्ञांहन्युर्हिरण्यमुपास्य जुहो-
त्याग्निवत्येव जुहोति नाधोध्वर्युर्भवति न युज्ञारक्षांसि घ्नन्तिकण्डिकाण्डे वै क्रि-

यमाणि यु॒ज्ञः र॒क्षाः सि जिघाः सन्ति परि॑लिखितः रक्षः परि॑लिखिता॒ अरात॑-
यु॒इत्याह॑ रक्ष॒साम॑प॒हृत्यै (३) इ॒दम॒हः रक्ष॑सो॒ग्रीवा॑ अपि॒कृन्तामि॑ यो॒स्मान्नेष्टि॑
यं च॒ वयं॑ द्वि॒ष्मइ॒त्याह॑ द्वौ वा॒व पुरु॑षौ यं चै॒व द्वेष्टि॑ यश्चै॒नं द्वेष्टि॑ तयो-
रे॒वान॑न्तरा॒यं ग्री॒वाः कु॑न्तति प॒शवो॒वै सोम॑क्रय॒ण्यै प॒दं याव॑र॒मूतः स॑र्व॒पति॑
प॒शूने॒वाव॑रुन्धे स्मे॒राय॑ इति॒ स॑र्व॒पत्या॒त्मान॑मे॒वाध्व॑र्युः (४) प॒शुभ्यो॑ नान्त-
रेति॒ त्वेरा॑य॒इति॑ यज॒माना॑य॒ प्रय॑च्छति॒ यज॑मान॒एव॒ रयि॑ द॒धाति॑ तो॒तेरा॑य॒इति॑
प॒त्नि॒याअ॒र्धोवा॑ ए॒ष आ॒त्मनो॑य॒त्पत्नी॑ यथा॒ गृहे॑षु॒ निध॑ते ता॒हगे॒व तत्त्व॑ष्टी॒मती-
ते॒सपे॑ये॒त्याह॑ त्व॒ष्टावै॑ प॒शूनां॑ मि॒थूना॑नां॒रूप॑कृ॒द्रूप॑मे॒व प॒शुबु॑ द॒धात्य॒स्मै वै
लो॒काय॑ गा॒हप॑त्य॒आर्धी॑य॒तेमु॒ष्मा आ॒हव॑नीयो॒यद्रा॑ह॒पत्य॑उ॒पव॑पे॒वस्मि॒न्लोके॑
प॒शुमा॑न्त॒स्याय॑दा॒हव॑नीये॒मुष्मि॑न्लो॒के प॒शुमा॑न्त॒स्याद॒भ्योरु॑प॒ वप॑त्य॒भबो॑रे॒वेन॑

लोकयोः पशुमन्तङ्करोति—२४) [महिमान् स्वाहापहत्या अध्वर्युर्वीर्यते
 चतुर्विंशतिश्च] ॥ ८ ॥ ब्रह्मवादिनोवदन्ति विचित्यः सोमा ३ नवि-
 चित्या ३ इति सोमोवा ओषधीना राजा तस्मिन्यदापन्नं प्रमितमेवास्य
 तद्यद्विचिनुयाद्यथा स्योद्धसितं निषिखदति तादृगेव तद्यन्न विचिनुयाद्यथाक्ष-
 क्षार्पन्नं विधावति तादृगेव तत्क्षोर्ध्वकोध्वर्युः स्यात्क्षोर्ध्वकोयजमानः सोमविक्र-
 यिन्त्सोमं शोषयेत्येव ब्रूयाद्यदीतरम् (१) यदीतरमभयेनैव सोमविक्रयिण-
 मर्पयति तस्मात्सोमविक्रयी क्षोर्ध्वकोरुणोहं स्माहोपवेशिः सोमकुर्यणएवाहं
 तृतीयसवनमवरुन्धइति पशूनां च भूमिमती पशूनेवारुन्धे पशवोहि तृती-
 युः सर्वान् यं कामयेतापशुः स्यादित्यृक्षतस्तस्य मिमीतर्क्षं वा अपशव्यमप-
 शुरेव भवति यं कामयेत पशुमान्स्यात् (२) इति लोमतस्तस्य मिमीतै-

तद्वै पशूनां रूपं रूपेणैवास्मै पशून्वर्तन्धे पशुमानेव भवत्युपायमन्तं क्रीणाति
 सरसमेवैनं क्रीणात्युपायोसीत्याहामैवैनं कुरुते शुक्रस्ते ग्रहइत्याह शुक्रो-
 ह्यस्य ग्रहोऽनु साच्छयाति महिमानमेवास्याच्छयात्यनेसा (३) अच्छयाति
 तस्मादनोवाह्यं समेजीवनं यत्र खलु वा एतः शीष्णा हरन्ति तस्माच्छीर्ष-
 हायैगिरौ जीवनमभित्यं देवः संवितारमित्यतिछन्दसर्चा मिमीतेतिच्छन्दवै
 सर्वोणि छन्दांसि सर्वेभिरैवैनं छन्दोभिर्मिमीते वर्ष्म वा एषाछन्दसां यद-
 तिच्छन्दा यदतिच्छन्दसर्चा मिमीते वर्ष्मैवैनं समानानां करोत्येकैकयोत्स-
 गम् (४) मिमीते यातयाम्नियायातयाम्नि्यैवैनं मिमीते तस्मान्नानावीर्या
 अङ्गुल्यः सर्वोस्वंगुष्ठमुप निगृह्णाति तस्मात्समावद्दीर्योन्याभिरंगुलिभिस्तस्मा-
 त्सर्वाअनु सञ्चरति यत्सह सर्वोभिर्मिमीतसः श्लिष्टाअङ्गुल्यो जायेरन्तेकैकयो-

तस्मिन् मिमीते तस्माद्विभक्ताजायन्ते पञ्चकुत्वोयजुषामिमीते पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः
पाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेवावर्तन्त्ये पञ्चकुत्वस्तुष्णीम् (५) दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरा
विराड्भिराङ्गिराजैवात्रायुमवर्तन्त्ये यद्यजुषा मिमीते भूतमेवावर्तन्त्ये यत्तु-
ष्णीम्भविष्यद्यद्वैतावानेव सोमः स्याद्यावन्तं मिमीते यजमानस्यैव स्यान्नापि
सदस्याना प्रजाभ्यस्त्वेत्युप समहति सदस्यनिवान्वाभंजति वाससोपनहति
सर्वदेवत्यै (६) वासः सर्वाभिरैवेनन्देवताभिः समर्धयति पशवोवै सोमः
प्राणायत्वेत्युपनहति प्राणमेव पशुषु दधाति व्यानायत्वेत्यनुगृथति व्यान-
मेव पशुषु दधाति तस्मात्स्वपन्तम्प्राणान जहति—३३) [इतरं स्यादेन-
सोत्सर्गस्तुष्णीत्रयस्त्रिंशच्च] ॥ ९ ॥ यत्कुलयाते उपेनते क्रीणानीति
पणेतागोअर्घ्यं सोमं कुर्यादगोअर्घ्यं यजमानमगोअर्घमध्वर्यु गोस्तुमहिमानं

नावतिरेद्ववाति क्रीणानीत्येव ब्रूयाद्गोअर्घमेव सोमङ्करोति गोअर्घं यजमानं
 गोअर्घमेध्वर्यु न गोमहिमानमवतिरत्यजया क्रीणाति सतपसमेवैनं क्रीणाति
 हिरण्येन क्रीणाति सशुकमेव (१) एनं क्रीणाति धेन्वा क्रीणाति साशिरमे-
 वैनं क्रीणात्यवृभेण क्रीणाति सेन्द्रमेवैनं क्रीणात्यनुहुहं क्रीणाति वन्दिहर्वा
 अनडान् वन्दिनैव वन्दि यज्ञस्य क्रीणाति मिथुनाभ्यां क्रीणाति मिथुनस्या-
 वरुध्य वाससा क्रीणाति सर्वदेवत्यं वै वासः सर्वाभ्यएवैनं देवताभ्यः क्रीणाति
 दशसम्पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवाद्यायमवरुन्धे (२) तपस-
 स्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णइत्याह पशुभ्यएव तदध्वर्युनिन्हुतआत्मनोनावस्काय
 गच्छति श्रियम्प्रपशूनांप्रोति यएवं वेदं शुकन्ते शुक्रेण क्रीणामीत्याह यथा
 यजुरेवैतदेवावै येन हिरण्येन सोममक्रीणन्तदर्भापहापुनराददत् कोहि तेजसा

विक्रेष्यतइति येन हिरण्येन (३) सोमं क्रीणीयात्तर्धषिहा पुनराददीत
तेजएवात्मन्वन्ते स्मेज्योतिः सोमविक्रयिणितमइत्याह ज्योतिरेव यजमाने
दधाति तर्मसा सोमविक्रयिणमर्पयति यदनुपग्रथ्यहन्याददशकास्ताः समाः
सर्पाः स्युरिदमृहः सर्पाणां दन्दशकानां ग्रीवाउपग्रन्थामीत्याहादन्वशकास्ताः
समाः सर्पाभिवन्ति तर्मसा सोमविक्रयिणं विध्यति स्वानं (४) आजेत्या-
हते वा अमुष्मिन्लोके सोममरक्षन्तेभ्योधिः सोममाहरन् यदेतेभ्यः सोमक्रय-
णाज्जानुदिशेदकीतोस्य सोमः स्यान्नास्यैतमुष्मिन्लोके सोमः रक्षेय्यदेतेभ्यः
सोमक्रयणाननुदिशति कीतोस्य सोमोभवत्येतस्यामुष्मिन्लोके सोमः रक्ष-
न्ति—४४) [एवरुन्धेहिरण्येनस्वानुचतुश्चत्वारिंशच्च] ॥ १० ॥
वारुणोवै क्रीतः सोमउपनक्षोमित्रो न एहि सुमित्रवाइत्याह शान्त्याइन्द्रस्योरु-

माविंशदक्षिणमित्याह देवावै यः सोममक्राणन्तमिन्द्रस्योरौ वक्षिण आसा-
 दयन्नेषखलु वा एतर्हीन्द्रोयोयजते तस्मादेव माहोदायुषा स्वायुषेत्याह देवता-
 एवान्वारभ्योत्त (१) तिष्ठत्युर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याहान्तरिक्षदेवत्यो १ ह्येतर्हि
 सोमोर्दित्याः सदोस्यर्दित्याः सदआसोदेत्याह यथा यजुरैवैतद्दिवा एनमेतद-
 र्धयति यद्द्वारुणः सन्तर्ममैत्रं करोति वारुण्यर्चासादयति स्वयैवैनन्वेवर्तया
 समर्धयति वाससा पुर्यानह्यति सर्वदेवत्यं वै वासस्सर्वाभिरेव (२) एनन्वे-
 वताभिस्समर्धयत्यथो रक्षसामर्पहत्यै वनेषु व्यन्तरिक्षं ततानेत्याह वनेषु हि
 व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमवर्त्स्वित्याह वाजः ह्यवैत्सु पयोअग्नि्यास्वित्याह-
 पयोह्यग्नि्यासु ह्रत्सु क्रतुमित्याह ह्रत्सु हि क्रतुं वरुणोविद्गमिमित्याह वरु-
 णोहि विद्गमिं विविसूर्यम् (३) इत्याह विविहि सूर्यः सोममन्नावित्याह

प्रावाणोवा अद्रयस्तेषु वा एषसोमंन्दधाति योयजते तस्मादेवमाहोदत्तं
जातवेदसमिति सौर्यर्चा कृष्णाजिनं प्रत्यानहति रक्षसामपहत्याउस्रावेत्ते
धूर्वाहावित्याह यथा यजुरेवैतत्प्रच्यवस्व भुवस्पतइत्याह भताना५ हि (४)
एषपतिर्विश्वान्यभिधामानीत्याह विश्वानि ह्यौषोभिधामानि प्रच्यवते मात्वा
परिपूरीविदित्याह यदेवादः सोममाहिहयमाणं गंधर्वोविश्वारसुः पर्यमुष्णा-
त्तस्मादेवमाहापरिमोषाययजमानस्यस्वस्त्ययन्यसीत्याहयजमानस्यैवैष्यज्ञ-
स्यान्वारम्भोनेवच्छित्यैवरुणोवा एषयजमानमभ्यैति यत् (५) क्रीत-
स्सोमउपनद्धोनमोमित्रस्य वरुणस्य चक्षसइत्याह शान्त्याआसोमं वह-
न्त्यग्निना प्रतितिष्ठते तौ सम्भवन्तौ यजमानमभिसम्भवतः पुरा खलु वा
वैयमेवायात्मानमारभ्यं चरति योदीक्षितोयदग्नीषोमीयंस्पशुमालभतआत्म-

निष्कयणएवास्य सतस्मात्तस्य नाशयं पुरुषनिष्कयणइवह्यथो खल्वीहुरमी-
 योमाभ्यां वा इन्द्रोवुत्रमंहन्ति यदमीषोमीयं पशुमालभते वात्रिघ्नएवास्य
 सतस्माद्वाशयं वारुणयर्चा परिचरति स्वयैवेन देवतया परिचरति—२७)
 [उदेवसूर्यश्चहियदाहुः सप्तविंशतिश्च] ॥ ११ ॥ प्राचीनवृक्षां (४४८)
 यावत् (३६५) ऋक्यामे (३९८) वा (४३३) ग्देवाः (२५८) कद्रू
 (३६०) स्तत् (४००) षड् (२७४) ब्रह्मवादिनो (३३३) य (२४४)
 दारुण (३२७) एकादश (३८४०) ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठकाण्डे
 प्रथमः प्रपाठकः ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ यदुभौ विमुच्यतिथ्यं गृह्णीयाद्युक्तं विच्छिन्याद्यदुभा-
 वविमुच्य यथानागतायातिथ्यं क्रियते तादृगेव तद्विमुक्त्योन्योनूदान् भव-

त्यविमुक्तोन्योऽथीतिथ्यं गृह्णाति यज्ञस्य सन्तत्थै पत्न्यन्वारभते पत्नी हिपारी-
 णह्यस्येजो पत्निष्वै वानुमतं निर्वैपति यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति मियुनं तदथो
 पत्नियाएव (१) एषयज्ञस्यान्वारम्भो न वच्छित्यै यावद्विद्वै राजानुचरैराम-
 च्छति सर्वेभ्यो वै तेभ्य आतिथ्यं क्रियते छन्दोऽसि खलु वै सोमस्य राजानुचरा-
 ण्यग्नेरीतिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह गायत्रियाएवैतेन करोति सोमस्यातिथ्य-
 मसि विष्णवे त्वेत्याह त्रिष्टुभएवैतेन करोत्यतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह
 जगत्यै (२) एवैतेन करोत्यग्र्यै त्वा रायस्योषदात्रे विष्णवे त्वेत्याहानुष्टुभएवैतेन
 करोति श्येनायं त्वा सोमभृते विष्णवे त्वेत्याह गायत्रियाएवैतेन करोति पञ्च-
 कृत्वो गृह्णाति पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्त्येजो यज्ञमेवावर्तन्वे ब्रह्मवादिनो वदन्ति
 कस्मात्सत्याग्रायत्रियाडभयत आतिथ्यस्य क्रियतइति यदेवावः सोममा (३)

अहंरुत्तस्माद्राघत्रियाउभूयतआतिथस्य क्रियते पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च शिरोवा
 एतद्यज्ञस्य यदातिथ्यं नवकपालः पुरोडाशोभवति तस्मान्नवधा शिरोविष्युतं
 नवकपालः पुरोडाशोभवति ते त्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृता स्तोमेन सम्मितास्तेज-
 स्त्रिवृत्तेजएव यज्ञस्य शीर्षेन्दधाति नवकपालः पुरोडाशोभवति ते त्रयस्त्रिक-
 पालास्त्रिवृत्प्राणेन सम्मितास्त्रिवृद्वै (४) प्राणस्त्रिवृत्मेव प्राणमभिपूव
 यज्ञस्य शीर्षेन्दधाति प्रजापतेर्वा एतानि पक्ष्माणि यदश्ववालाऐक्षवी तिरश्ची
 यदाश्ववालः प्रस्तरोभवत्यैक्षवी तिरश्ची प्रजापतेरेव तच्चक्षुः सम्भरति देवा-
 वैवा आहुर्तीरजुहवस्ताअसुरानिष्कार्वमादन्ते देवाः काष्मर्यमपश्यन्कर्मण्यो-
 वैकर्म नेन कुर्वीतेति ते काष्मर्यमयान्परिधीन् (५) अकुर्वत तैव ते रक्षाः स्य-
 पाप्नतु यत्काष्मर्यमयाः परिधयोभवन्ति रक्षसामपहृत्यै सः स्पर्शयति रक्षसा-

मनन्वचाराय न परस्तात्परिदधात्यादित्योहोवोद्यन्परस्ताद्रक्षाः स्यपहन्त्युध्वे
 समिधावादेधात्यपरिष्ठादेव रक्षाः स्यपहन्ति यजुगान्यां तूष्णीमन्यां मिथुन-
 त्वाय हे आदेधाति द्विपाद्यजमानः प्रतीष्टित्यै ब्रह्मवादिनोवदन्ति (६) अग्निश्च
 वा एतौ सोमश्च कथा सोमायातिथ्यं क्रियते नामयइति यदग्रावग्निं मथित्वा
 प्रहरति तेनैवाग्रयंआतिथ्यं क्रियतेथो खल्वाहुरग्निः सर्वाद्वेवताइति यद्भुविरा-
 साद्याग्निस्मन्थति हृदयायैवासन्नाय सर्वाद्वेवताजनयति—४१) [एवजग-
 त्याआवैर्पर्षीन्वदंत्येकंचत्वारिः शच्च] ॥ १ ॥ देवासुराः संयत्ताआसन्ते
 देवामिथोविप्रियाआसन्ते १ न्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्यायातिष्ठमानाः पंचधा व्यक्राम-
 न्नाग्निर्वसुभिः सोमोरुद्वैरिन्द्रोमरुद्वैर्वरुणआदित्यैर्बृहस्पतिर्विद्वैर्देवैस्तेमन्यंता-
 मरेभ्योवा इदं भ्रातृव्येभ्योरध्यामोयन्मिथोविप्रियाः स्मोयानइमाः प्रियास्त-

नुवस्ताः समवद्यामहेताभ्यः सनिर्ऋद्यः (१) नः प्रथमोऽन्यस्मै द्रुष्टा-
 दिति तस्माद्यः सतानूनपत्रिणां प्रथमोद्रुह्यति स आर्तिमाच्छेति यत्तानूनपत्रं स-
 मवद्याति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्योभवति पञ्चकुत्वोवद्यति
 पञ्चधा हि ते तत्समवाद्यंताथो पञ्चाक्षरापङ्क्तिः पाङ्क्त्यज्ञोयज्ञमेवावैरुन्व आपतये-
 त्वा गृह्णामीत्याह प्राणोवै (३) आपतिः प्राणमेव प्रीणानि परिपतयइत्याह
 मनोवै परिपतिर्मनएव प्रीणानि तनूनपत्रइत्याह तनुवोहि ते ताः समवाद्य-
 तशाक्रायेत्याह शक्त्यै हिते ताः समवाद्यन्तु शकमन्त्रो जेष्ठयेत्याहौजिष्ठ
 हि ते तदात्मनः समवाद्यन्तानां धृष्टमस्यनाध्वमित्याहानां धृष्टं ह्येतदना-
 ध्वयं देवानामोजः (३) इत्याह देवानां ह्येतदोजोभिः शस्तिपाअनभिः शस्ते-
 न्यमित्याहाभिः शस्तिपाह्येतदनभिः शस्तेन्यमनुमे दीक्षा दीक्षार्पतिर्मन्यतामि-

त्याह यथा यजुरैवैतद्धृतवै देवावज्रं कृत्वा सोममघ्नन्तिकमिव खलु वाअ-
 स्यैतच्चरन्ति यत्तानूनपत्रेण प्रचरंत्यः शुशुस्ते देवसोमाप्यायतामित्याह यत्
 (४) एवास्यापुवायते यन्मीर्यते तदेवास्थैतेनाप्याययत्यातुभ्यमिन्द्रः प्याय-
 तामात्वमिन्द्रायप्यायस्वेत्याहोभवेवेन्द्रसोमं चाप्याययत्याप्ययय सखीन्स-
 न्यामेधेत्याहत्विजोवा अस्य सखायस्तानेवाप्याययति स्वस्ति ते देवसोम
 सुत्यामंशीय (५) इत्याहशिबमेवैतामाशास्ते प्रवा एतैस्माल्लोकाध्यवन्ते
 ये सोममाप्याययंत्यन्तरिक्षदेवत्योहि सोमआप्यायितएष्टारायः प्रेभगाये-
 त्याह द्यावापृथिवीभ्यामेव नमस्कृत्यास्मिन्लोके प्रतितिष्ठन्ति देवासुराः
 संयत्ता आसन्ते देवाविभ्यंतोमिं प्राविशन्तस्मादाहुग्निः सर्वादेवताइति ते
 (६) अग्निमेववरुणं कृत्वासुरानभ्यभवन्नग्निमिव खलु वाएषप्रविशति योवा-

नन्तरदीक्षामुपैति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्योभवत्यात्मानमेव दीक्षयापति प्रजामवान्तरदीक्षया सन्तराग्मेखलाः समार्यच्छते प्रजाह्यात्मनोन्तररातसत्वंतोभवति मदन्तीभिर्माजयेते निह्यग्निः शीतेन वार्यति समिधै याते अग्ने (७) रुद्रियातनूरित्याह स्वयैवैर्नैवतया व्रतयति सयोनित्वाय शान्त्यै--११) [योवाओजोयदशीयतेग्रएकादशच] ॥ २ ॥

तेषामसुराणांतिष्ठः पुरासन्नयस्मथ्यंवमाथर्जताथहरिणी तादेवाजेतुब्राह्मणकुवन्ताउपसदैवाजिगीषन्तस्मादाह्यैश्चवं वेद यश्च नोपसयवै मंहापूरजयन्तीति तदग्रसमस्कुर्वताग्निमनीकसोमशाल्यं विष्णं तेजनेतेब्रुवन्कइमामसिष्यतीति (१) रुद्रइत्यंबुवनरुद्रैव क्रूरः सोस्यत्विति सोब्रवीद्वरवृणाअहमेव पंगुनामधिपतिरसान्तीति तस्माद्रुद्रः पंगुनामधिपतिस्ता

रुद्रोवांसृजत्सत्तिष्ठः पुरोभित्वैभ्योलोकेसुराभ्राणुदन्तु यदुपसर्वउपसद्यन्ते
 भ्रातृव्यपराणुत्यै नान्यामाहुतिं पुरस्ताज्जुह्याद्यदन्यामाहुतिं पुरस्ताज्जुह्यात्
 (२) अन्यन्मुखं कुर्यात्सुवेणाधारमाधारयति यज्ञस्य प्रज्ञात्यै पराङ्तिक्क-
 म्यजुहोति पराचतुर्वैभ्योलोकेभ्योयजमानोभ्रातृव्यान्प्रणुदन्ते पुनरत्याक्रम्योप-
 सर्व जुहोति प्रणुद्यैवैभ्योलोकेभ्योभ्रातृव्यान्जित्वा भ्रातृव्यलोकमभ्यारोहति
 देवावै याः प्रातरुपसर्वउपासीदन्नहस्ताभिरसुराभ्राणुदन्तु याः सायं रायिद्यै-
 ताभिर्यत्सायम्प्रातरुपसर्वः (३) उपसद्यन्तेहोरात्राभ्योमेव तद्यजमानोभ्रा-
 तृव्यान्प्रणुदन्ते याः प्रातर्याज्याः स्युस्ताः सायं पुरोनुवाक्याः कुर्याद्वयातयाम-
 त्वाय तिस्रउपसर्वउपैति त्रयङ्गमे लोकाइमानेव लोकान्प्रीणाति षड्सम्पद्यन्ते
 षड्वा ऋतवऋतूनेव प्रीणाति द्वादशाहीनेसोमउपैति द्वादशमासाः संवत्सरः

सर्वत्सरमेव प्रीणाति चतुर्विंशतिः सम् (४) पद्यन्ते चतुर्विंशतिरर्धमा-
 सा अर्धमासानेव प्रीणात्यारोग्यामवान्तरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतस्मिन्मे लो-
 के धुकः स्यादित्येकमुपेयं द्वावथ त्रीनथ चतुरेषावाभारौ ग्रावान्तरदीक्षास्मि-
 न्मेवास्मै लोके धुकं भवति पुरोवरीयसीमवान्तरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतामुष्मि-
 न्मे लोके धुकः स्यादिति चतुरोपेयं (५) अथ त्रीनथ द्वावथैकमेपा वै पुरोवरीय-
 स्यवान्तरदीक्षामुष्मिन्मेवास्मै लोके धुकं भवति--१६) [इति जुह्यादुप-
 सदः समग्रेषोऽंशच] ॥ ३ ॥ स्वर्गं वा एते लोकं यन्ति यउपसदउ-
 पयन्ति तेषां यउन्नयन्ते हीर्यतएवसनोदनेषीति सूत्रीयमिव यो वै स्वाधेता
 यताः श्रान्तो हीर्यतउतसनिष्ठयायंसह वंसति तस्मात्सकृदनीय नार्परमुच्येत-
 द्भोन्नयेतैतद्वै पशूनाः रूपः रूपेणैव पशूनवरुन्धे (१) यन्नो देवेभ्यो निलो-

यत् विष्णुरूपं कृत्वा संपृथिवीं प्राविशत् देवाहस्तान्सं रभ्यैच्छन्तमिन्द्रं पु-
 ष्युष्यत्यक्रामत्सोब्रवीत्कोमायमुष्युष्यत्यक्रमीदित्यहं दुर्गेहन्तेत्यथ कस्व-
 मित्यहं दुर्गादाहतेति सोब्रवीद्दुर्गेव हन्तावोचथावराहोयं वा ममोषः (२)
 सप्तानां गिरिणां प्रस्तादितं वेद्यमसुराणां विभर्ति तं जहि यदि दुर्गेहन्तासीति
 सदर्भपुंजीलमुह्यं सप्तगिरीन्निभत्वा तमहन्त्सोब्रवीद्दुर्गाद्वा आहतां वोचथाएत-
 माहरेति तमेभ्योयज्ञएव यज्ञमाहरद्यच्चद्वित्वेवेद्यमसुराणामविन्दन्त तदेकं वेद्यै
 वेदित्वमसुराणाम् (३) वा इयमग्रं आसीद्यावदासीनः परापश्यति तावद्देवानां
 ते देवाअब्रुवन्नस्त्वैव नोस्यामपीति कियद्देवास्यामडाति यावदियं संलावकी
 त्रिः परिक्रामति तावन्नोदतेति सइन्द्रः संलावकीरूपं कृत्वामां त्रिः सर्वतः पय-
 क्रामच्चदिमामविन्दन्त यदिमामविन्दन्त तद्देवै वेदित्वम् (४) सावा इयं सर्व-

ववोविरियति शक्ष्यामीति त्वाअवमायं यजन्ते त्रिंशत्पदानि पश्चात्तिरर्था
 भवति षट्त्रिंशत्पाची चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरर्था दश दश सम्पद्यन्ते दशा-
 क्षरा विराडन्नं विराड्गिराजैवान्नाद्यमवरुन्ध उद्धन्ति यदेवास्यांअमेध्यं तदपहृत्यु-
 द्धन्ति तस्मादोषधयः पराभवन्ति (५) बर्हिः स्तृणाति तस्मादोषधयः पुनराभ-
 वन्त्युत्तरं बर्हिषुत्तरबर्हिः स्तृणाति प्रजावै बर्हिर्यजमान उत्तरबर्हिर्यजमानमेवा-
 यजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानोयजमानादुत्तरः—२५) [रुन्धेवाममो-
 वोऽसुराणांवेदित्वंभवन्तिपंचविंशतिश्च] ॥ ४॥ यद्वा अर्नीशानोभारमादुत्ते
 विवै सलिशते यद्वादशसाहस्योपसदः स्युस्तिस्त्रोहीनस्य यज्ञस्य विलोमक्रियेत
 तिस्रएव साहस्योपसदोद्वादशाहीनस्य यज्ञस्य सर्वीर्यत्वायाथो सलोम क्रियते
 वत्सस्यैकः स्तनोभागीहि सोधैकः स्तनं व्रतमुपैत्यथ द्वावथ त्रीनथ चतुरे-

तद्वै (१) क्षुरपीविनामं व्रतं येन प्रजातान्भ्रातृव्या ब्रुवते प्रतिजनिष्यमाणानथो
कनीयसैव भूय उपैति चतुरोमेस्तनान्व्रतमुपैत्यथ त्रीनथ द्वावथैकमेतद्वै सुज-
घ्नं नाम व्रतं तंपस्यं सुवर्ग्यमथो प्रैव जायते प्रजयां पशुभिर्यवागूराजन्यस्य
व्रतं क्रूरेवै यवागूः क्रूरइव (२) राजन्योवज्रस्य रूपं समृद्ध्या अभिभा-
वैश्यस्य पाकयज्ञस्य रूपं पुष्ट्यै पर्यो ब्राह्मणस्य तेजो वै ब्राह्मणस्तेजः पयस्ते-
जसैव तेजः पर्य आत्मन्धत्तेथो पर्यसा वै गर्भो वर्धन्ते गर्भो इव खलु वा एष्य-
दीक्षितो यदस्य पर्यो व्रतस्त्वर्वात्मा न मेव तद्वर्धयति त्रिव्रतो वै मनुरासीद्विब्र-
ता असुरा एकव्रताः (३) देवाः प्रातर्मध्यन्दिने सायत्तन्मनो ब्रतमासीत्याक-
यज्ञस्य रूपं पुष्ट्यै प्रातश्च सायं चासुराणां निर्मध्यं क्षुधोरूपं ततस्ते पराभव-
न्मध्यन्दिने मध्यरात्रे वेवानां ततस्ते भवन्त्सुवर्गं लोकमायन् यदस्य मध्यन्दि-

नेमध्यरात्रे द्रुतं भवति मध्यतोवा अक्षेन भुजते मध्यतएव तदूर्जं धत्ते भ्रातृ-
 इयाभिभूतैर्भवत्यात्मना (४) परास्य भ्रातृव्योभवति गर्भोवा एषयर्क्षि-
 तोयोनिर्दीक्षितविमितं यर्क्षितोदीक्षितविमितात्प्रसवेद्यथा योनेर्गर्भः स्कंदति
 तादृगेव तत्र प्रवस्तव्यमात्मनो गोपीधायैवै व्याघ्रः कुलगोपोयदग्निस्तस्माद्य-
 र्क्षितः प्रवसेत्सर्पेन मीश्वरौ नृथाय हन्तेर्न प्रवस्तव्यमात्मनो गृह्यै र्क्षिणतः
 शय्यएतद्वै यजमानस्य (५) आयतनं * स्वएवायतने शय्येऽग्निर्मभ्यावृत्य शये
 देवताएव यज्ञमभ्यावृत्य शये—१३) [वाङ्मैकवता आत्मना यजमानस्य
 त्रयोदशच] ॥ ५ ॥ पुरोहविषि देवयजने याजयेद्यं कामयेतोपनमन-
 रो यज्ञोर्नमेदुभिः सुवर्गं ह्यो कर्जयेदित्येतद्वै पुरोहविदेव यजन् यस्य होता प्रातरनु-
 वाकमनुब्रुवन्नग्निमप आदित्यमभि विपश्यत्युपेनमुनेरो यज्ञोर्नमत्स्यभिः सुवर्गं

लो॒क॒क्षय॒त्याप्ते॒दे॒व॒य॒ज॒ने॒ या॒ज॒ये॒द्भ्रा॒त॒व्य॒व॒न्तं॒ प॒न्थां॒ वा॒धि॒स्प॒र्श॒ये॒त्कर्त्त॑ वा॒ याव॒-
 न्ना॒ने॒से॒या॒त॒वै (१) न र॒थ॒यै॒त॒द्वा आ॒प्तं दे॒व॒य॒ज॒न॒मा॒प्नो॒त्येव॒ भ्रा॒त॒व्य॒ज्ञेन॑
 भ्रा॒त॒व्य॒आ॒प्नो॒त्ये॒को॒न्न॒ते॒दे॒व॒य॒ज॒ने॒ या॒ज॒ये॒त्प॒शु॒का॒म॒मे॒को॒न्न॒ता॒है॒दे॒व॒य॒ज॒ना॒दं॒गि॒र॒सः
 प॒शू॒न॒सृ॒ज॒न्ता॒रा॒स॒दो॒ह॒वि॒र्धाने॑ उ॒द्यु॒त॒स्य॑दि॒त॒द्वा ए॒को॒न्न॒त॒न्दे॒व॒य॒ज॒न॒स्प॒शु॒मा॒-
 ने॒व भ॑वति॒ द्यु॒द्यु॒ते॒ दे॒व॒य॒ज॒ने॒ या॒ज॒ये॒त्सु॒व॒र्ग॒का॒मं॒ द्यु॒द्यु॒ता॒है॒ दे॒व॒य॒ज॒ना॒दं॒गि॒र॒सः
 सु॒व॒र्गं॒ लो॒क॒मा॒य॒न्न॒तरा॒हं॒व॒नीयं॑ च ह॒वि॒र्धानं॑ च (२) उ॒द्यु॒त॒स्य॑दि॒न्तरा॑
 ह॒वि॒र्धानं॑ च स॒द॒श्वा॒न्तरा॒स॒दं॒श्च गा॑ह॒प॒त्यं चै॒त॒है॒ द्यु॒द्यु॒तं दे॒व॒य॒ज॒न॒सु॒व॒र्ग॒मे॒व
 लो॒क॒मे॒ति॒ प्रति॑ष्ठिते॒ दे॒व॒य॒ज॒ने॒ या॒ज॒ये॒त्प्र॒ति॒ष्ठा॒का॒म॒मे॒त॒है॒ प्रति॑ष्ठितं॒ दे॒व॒य॒ज॒नं॒
 य॒त्स॒र्व॒तः॒ स॒मं प्र॒त्ये॒व॒ति॑ष्ठति॒ य॒त्रा॒न्या॒भ॒न्या॒ओष॑ध॒यो॒व्य॒ति॑ष॒क्ताः स्यु॒स्त॒द्या॒ज॒-
 ये॒त्प॒शु॒का॒म॒मे॒त॒है॒ प॒शूना॑रू॒प॒रू॒पे॒ण॒वा॒स्मै प॒शून् (३) अ॒व॒रु॒न्धे प॒शु॒मा॒-

नेव भवति निऋतिगृहीते देवयजने याजयेद्यं कामयेत् निऋत्यास्य यज्ञं
 ग्राहयेयमित्येतद्वै निऋतिगृहीतं देवयजनं यत्सहस्रैस्त्याक्रुक्षं निऋत्यैवास्य
 यज्ञं ग्राहयति व्यावृत्ते देवयजने याजयेद्यावृत्कामं यं पात्रे वा तल्पेवामी-
 मांसेरन् प्राचीर्नमाहवृनीयात्प्रवृणुस्यात्प्रतीचीनं गार्हपत्यादेतद्वै व्यावृत्ते
 देवयजनं विपाप्मना (४) भ्रातृव्येणातिते नैनं पात्रे न तल्पे मीमां-
 सन्ते कार्ये देवयजने याजयेद्भृतिकामं कार्योवै पुरुषोभवत्येव—१८) [यात-
 वैचंपुशून्पाप्मनाष्टादशच] ॥ ६ ॥ तेभ्य उत्तरवेदिः मिहोरूपं कृत्वो-
 भयानन्तरापक्राम्यातिष्ठते देवाअमन्यत यतरान्वा इयमुपावत्स्यति तद्वदं
 भविष्यन्तीति तामुपामन्त्रयन्तु साव्रवीहर् वृणौ सर्वान्मया कामान् व्यभ-
 वथ पूर्वान्तुमाग्रेराहुतिरभवताइति तस्मादुत्तरवेदिंस्पृश्वामग्नेव्याधारयन्ति वारं-

वत् ॥ ह्यस्यै शम्भययापरिमिमीते (१) मात्रैवास्थै साधोयुक्तैव युक्तमव-
 रुन्धे वित्तायनीभेसीत्याह विनाह्योनानावित्तायनी भेसीत्याह तित्ताह ह्योना-
 नावद्वतान्मानानाथितमित्याह नाथितान् ह्योनानावद्वतान्मानाव्यथितमित्याह
 व्यथितान् ह्योनानावद्विदेरग्निर्नभोनामं (२) अग्नेअंगिरइति त्रिहिरति यएवैषु
 लोकैष्वग्नयस्तानेवावरुन्धे तूष्णीं चतुर्थे ॥ हरत्यनिरुक्तमेवाव रुन्धे सि ॥ ही-
 रसि महिषिरसीत्याह सि ॥ ह्यौषा रूपं कृत्वोभयानंतरापुक्रम्यातिष्ठदुरुप्रथ-
 स्वरुते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह यजमानमेव प्रजयो पशुभिः प्रथयति ध्रुवा-
 (३) असीति स ॥ हन्ति धृत्यै देवेभ्यः शुन्वस्व देवेभ्यः शुभस्वेत्यवचोक्षति
 प्रचकिरति शुभ्याइन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पात्वित्याह दिग्भ्यएवैनां
 प्रोक्षति देवा ॥ श्वेदुत्तरवेदिरुपावर्तनीहेव विजयामहाइत्यसुरावजमयत्य देवा-

नभ्यायन्त तानिन्द्रघोषोवसुभिः पुरस्तादपे (४) अनुदत्तमनोजवाः पितृभि-
र्दक्षिणतः प्रचेता रुद्रैः पश्चाद्विश्वकर्मदित्यैरुत्तरतोयेवमुत्तरवेदिं प्रोक्षति दिग्भ्य
एव तद्यजमानोऽन्नातृव्यान्प्रणुदत्तुद्रोयतीन्सालावृकेभ्यः प्रायच्छत्तान्दक्षिणत
उत्तरवेद्या आदन् यत्प्रोक्षणीनामच्छिष्येत तद्वक्षिणमुत्तरवेद्यै निनयेद्यदेवतत्र
कुरुं तत्तेन शमयति यं द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचा (५) एवैनमर्पयति—३)
[मिमीतेनामध्रुवाऽपंगुचात्रीणंच] ॥ ७ ॥ सोत्तरवेदिर्ब्रवीत्सर्वान्म-
याकामान् व्यभ्रवथति तेदेवाअकामयन्तामुग्राञ्चातृव्यानभि भवेमेति ते
जुहवुः सि॒रहीर॑सि सपत्नसाहीस्वाहेति तेमुग्राञ्चातृव्यानभ्यभवन्तेमुग्राञ्चातृ-
व्यानभिभूयाकामयन्त प्रजाविन्देमहीति तेजुहवुः सि॒रहीर॑सि सुप्रजावनिः
स्वाहेति ते प्रजामविन्दन् ते प्रजां वित्वा (१) अकामयन्त पंगव विन्वे-

द्वौयामोषधीषु ताः सुगन्धितेजने यां पशुषु तां पेत्यस्यान्तरा अंगे तं देवताः
 प्रेषमैच्छन्तमन्वाविन्दुन्तमब्रुवन् (४) उपनआवर्तस्व हव्यं नोवहेति सोब्र-
 वीद्धरं वृणौ यदेव गृहीतस्याहुतस्य बहिः परिधिस्कन्दति तेषां तद्भागधेयं
 यमसादिति तस्माद्यदृहीतस्याहुतस्य बहिः परिधिस्कन्दति तेषां तद्भागधेयं
 तानेव तेन प्रीणाति सोमन्यतास्थन्वंतोमे पूर्वे आतरः प्रामेषतास्थानिंशात-
 यादिति सयानि (५) अस्थान्यशतयत तत्पूतुद्वभवद्यन्माः समुपमृतं तद्गु-
 ल्गुलु यदेतान्संभारान्तस्मभरत्यग्निमेव तत्संभरत्यग्नेः पुरीषमसीत्याहामेहोत-
 त्पुरीषं यत्संभाराअथो खल्वाहुरेते वावैनं ते आतरः परिशेरे यत्पौतुद्रवाः
 परिधयइति—४४) [वित्वादेवयतएषामब्रुवन्नयानिचतुश्चत्वारिंशच्च]॥८॥
 ब्रह्मसवंस्यति वरुणपाशादेवैनमुञ्चति प्रणेनेक्तिमेध्य एवैनकरोति

सावित्रियर्चां कृत्वा हविर्धाने प्रवर्तयति सवितृप्रतनएवैने प्रवर्तयति वरुणोवा
 एषदुर्वागुभयतोवृद्धोयदक्षः सयदुत्सर्ज्यजमानस्य गृहानभ्युत्सर्ज्यत्सुवाग्देवदु-
 र्याः आवदेत्याह गृहावैदुर्याः शान्त्यै पत्नी (१) उपानक्ति पत्नी हि सर्वस्य
 मित्रं मित्रत्वायु यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति मिथुनं तदथो पत्निययाएवैषयज्ञ-
 स्यान्वारम्भोर्नवच्छित्त्यै वर्त्मना वा अन्वित्ययज्ञः रक्षाः सि जिघाः सन्ति
 वैष्णवीभ्यामभ्यां वर्त्मनोर्जुहोति यज्ञोवै विष्णुर्यज्ञादेव रक्षाः स्यपहन्ति
 यदध्वर्युरेनमावाहति जुहुयादन्धोध्वर्युः स्याद्रक्षाः सि यज्ञः हन्युः (२) हिर-
 ण्यमुपास्य जुहोत्यग्निवत्येव जुहोति नान्योध्वर्युर्भवति न यज्ञः रक्षाः सि
 भ्रन्ति प्राचीप्रेतमध्वरं कल्पयन्ती इत्याह सुवर्गमेवैनं लोकंगमयत्यत्र रमेधां
 वर्त्मन्पृथिव्या इत्याह वर्त्म होतपृथिव्यायदेवयजनः शिरोवा एतद्यज्ञस्य यज्ञ-

वि॒र्वानं दि॒वोवां वि॒ष्णव॑त वा पृ॒थि॒व्याः (३) इ॒त्याशी॑र्ष॒व्यर्चा दक्षि॑णस्य
 ह॒वि॒र्वान॑स्य मे॒थी॒न्नि॒हन्ति॑ शी॒र्षित॑ ए॒व य॒ज्ञस्य॑ य॒ज॑मान॒आशि॑षो॒र्वरु॑न्धे दण्डो॒वा
 औ॒पर॑स्तृती॒र्यस्य॑ ह॒वि॒र्वान॑स्य व॒षट्कारे॑णाक्ष॒मच्छि॑न॒चतु॑तीयं छु॒दिह॑ वि॒र्वानं-
 यो॒रुदा॑हि॒यते॑ त॒ती॒र्यस्य॑ ह॒वि॒र्वान॑स्य॒व॒रु॒ध्यै शि॒रो॒वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य॒ यद्ध॑वि॒र्वानं
 वि॒ष्णो॒ररा॑ट॒मसि॑ वि॒ष्णोः पृ॒ष्ठम॑सी॒त्याह॑ तस्मा॑दे॒ताव॑द्वा॒शिरो॑वि॒ष्यंतं॑ वि॒ष्णोः
 (४) स्यूर॑सि वि॒ष्णोर्ध्रु॒वम॑सी॒त्याह॑ वै॒ष्णव॑ हि दे॒वत॑या ह॒वि॒र्वानं॑ यं प्र॒थमं॑
 म॒न्थि म॑ग्री॒याद्य॑त्तं न वि॒स्तृ॒सये॑द॒मेहे॑ना॒ध्व॒र्युः प्र॑मो॒येत॑ तस्मा॒त्सवि॑त्रस्यः—
 २६) [प॒त्नी॒ह॒न्युः पृ॒थि॒व्यावि॒ष्णोः षड्विं॑श॒तिश्च॑] ॥ १ ॥ दे॒वस्य॑
 त्वा॒सवि॑तुः प्र॒स॒व॒इत्य॑श्चि॒मार्च॑न्ते प्र॒सू॒त्या अ॒श्विनो॑र्वा॒हुभ्या॑मि॒त्याह॑श्चि॒नो हि
 दे॒वाना॑म॒ध्व॒र्यु आ॒स्ता पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यामि॒त्याह॑ य॒थैव॑ ज॒इव॑ वा ए॒षा यद॑श्चि॒र-

ध्विरिति नारिरसीत्याहुः शान्त्यै काण्डेकाण्डे वै क्रियमाणे यज्ञरक्षासि
जिघासन्ति परिलिखितरक्षः परिलिखिताअरातयइत्याहुः रक्षसामपहृत्यै
(१) इदमहः रक्षसोग्रीवाअपि कृन्तामि योस्मान्द्वेष्टि यश्च वयं द्विष्मइत्याहुः
द्वौ नाव पुरुषौ यं चैव द्वेष्टि यश्चैतं द्वेष्टि तयोरेवानन्तरायं ग्रीवाः कृन्ताति दिवे
त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्याहैभ्यएवैनां लोकेभ्यः प्रोक्षति परस्तादूर्वाचीं
प्रोक्षति तस्मात् (२) परस्तादूर्वाचीं मनूष्याऊर्जमुप जीवन्ति कूरमिव वा
एतत्करोति यत्वनत्यपोवनयति शान्त्यै यवमतीरव नयत्यूर्गं यवऊर्गुदुम्बर-
ऊर्जवोर्जं समर्धयति यजमानेन सम्मिमतौदुम्बरी भवति यावानेव यजमा-
नस्तावतीमेवास्मिन्नूर्जन्दधाति पितृणां सदनमसीति बर्हिरवस्तृणाति पितृ-
देवत्यम् (३) ह्येतद्यन्निखातं यद्बर्हिरनवस्तीर्य मिनुयात्पितृदेवत्यानि खाता-

स्याद्दुर्हितवस्तीर्यं मिनोत्यस्यामेवैनौ मिनोत्यथो स्वारुहमेवैनौ करोत्युदिव-
 स्तभा नान्तरिक्षं पुणेत्याहिषां लोकानां विधृत्यै द्युतानस्त्वा मारुतोमिनोस्वि-
 त्याह द्युतानोह स्म वै मारुतोदेवानामौदुबरीं मिनोति तेनैव (४) एनां
 मिनोति ब्रह्मवर्णिं त्वा क्षत्रवनिमित्याह यथायजुर्वैतद्धतेन द्यावापृथिवी
 आपुणेथामित्यौदुबरीं जुहोति द्यावापृथिवी एव रसेनानसयान्तमन्ववस्त्राव-
 यत्यांतमेव यजमानं तेजसानस्यैन्द्रमसीति छदिरधिनिदधात्यैन्द्रं हि देवतया
 सदर्शिविश्वजनस्य छायेत्याह विश्वजनस्य ह्येषा छाया यत्सदोनवच्छदि (५)
 तेजस्कामस्य मिनुयाच्चिवृतास्तोमेन संमितं तेजस्त्रिवृत्तेजस्यैव भवत्येका-
 दशछदीन्द्रियकामस्यैकादशक्षरात्रियुग्मिन्द्रियं त्रिष्टुग्मिन्द्रियाण्येव भवति पंच-
 दशछदिभ्रातृव्यवतः पंचदशोवज्रोभ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदश छदिप्रजाकामस्य

सप्तदशः प्रजापतिः प्रजापतेरास्याएकविंशतिछविप्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः
 स्तोमोनां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्याउदरं वै सदऊर्गुर्द्वरोमध्यतऔर्दुम्बरीं मिनोति
 मध्यतएव प्रजानामूर्जन्वधाति तस्मात् (६) मध्यतऊर्जाभुञ्जते यजमान-
 लोकेवै दक्षिणानि छुदीः पि भ्रातृव्यलोकउत्तराणि दक्षिणान्युत्तराणि करोति
 यजमानमेवार्यजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजमानोयजमानादुत्तरोन्तर्वर्ता-
 न्करोति व्यावृत्त्यैतस्मादरण्यं प्रजाउपजीवन्ति परित्वा गिर्वणोगिरइत्याह
 यथायजुरेवैतदिन्द्रस्य स्यरसीन्द्रस्य ध्रुवमसीत्याहैन्द्रः हि देवतया सवः (७) यं
 प्रथमं प्रीन्धि ग्रन्थीयाद्यत्तं न विस्त्रः सयेदमेहेनाध्वर्युः प्रमीयेत् तस्मात्सवि-
 त्सस्यः—१५) [अपहृत्यै तस्मात्पितृवैवत्यमेवनवच्छदितस्मात्सवः पंचव-
 शच] ॥ १० ॥ शिरोवा एतयज्ञस्य यज्ञविधानं प्राणाउपरवाहविधानं

स्वार्यते तस्माच्छीर्षप्राणाअधस्तात्स्वायन्ते तस्मादधस्ताच्छीर्ष्णः प्राणरश्मो
 हर्णोवलगहर्णोवैष्णवान्त्वनामीत्याह वैष्णवाहि देवतयोपरवाअसुरावै निर्यन्तो-
 देवानां प्राणेषुवलगार्ष्यखनन्तान्वाहुमात्रेन्वविन्दुस्तस्माद्वाहुमात्राः खायन्त-
 इवमहन्तं बलगमुद्धरामि (१) यत्रः समानोयमसमानोनिचुखानेत्याह द्वौ
 वावपुरुषौ यश्चैव समानोपश्वासमानोयमेवास्मै तौ बलं निखनतस्तमेवो-
 द्धपति सन्तृणति तस्मात्सन्तृणाअन्तरतः प्राणानसम्भिञ्जति तस्मादसम्भिञ्जाः
 प्राणाअपोवेनयति तस्माद्वाद्वाअन्तरतः प्राणायवमतीखनयति (२) ऊर्ध्व-
 यवः प्राणाडपरवाः प्राणेष्वेवोर्ध्वं वधाति बर्हिरवस्तृणति तस्मांल्लोमशाअन्त-
 रतः प्राणाआर्ज्येनग्याधारयति तेजोवा आर्ज्यं प्राणाडपरवाः प्राणेष्वेव तेजो-
 वधाति इनु वा एते यज्ञस्य यदधिषवणे नसन्तृणत्यसं न्तृणे हिहनु अथो-

खलु दीर्घसोमेसंतृघृत्यै शिरोवा एतद्यज्ञस्य यद्विविर्धानम् (३) प्राणाउप-
 रवा हनू अधिषवणे जिह्वा चर्म प्रावाणोदन्तामुखमाहवनीयोनासिकोत्तरवेदि-
 रुदर*सदोयदा खलु वै जिह्वायां दत्स्वधि खादत्यथ मुखं गच्छति यदा मुखं
 गच्छत्यथोदरं गच्छति तस्माद्विविधाने चर्मन्नाधिप्रावभिर्भ्रुषुत्याहवनीये हुत्वा
 प्रत्यङ्घ्रः परेत्य सर्वसि भक्षयन्ति योवै विराजोयज्ञमुखे वोहं वेदं दुहएव (४)
 एनामियं वै विराट्त्वस्यैत्वक् चर्मोधोधिषवणे स्तनोउपरवाप्रावाणोवत्साक्र-
 त्विजोदुहन्ति सोमः पयोयएवं वेदं दुह एवैनोम्—२३ [वषामिनयतिह-
 विर्धानमेवत्रयोवि*शतिश्च] ॥ ११ ॥ य (३४१) देवासुरा (३६१)
 स्तेषां* (२६६) सुवर्ग (२७५) य (२६३) त्परोहविषि (२१८) तेभ्यः
 (२५३) ता (२१४) बृष्टं (२२६) देवस्य (३६५) शिर (२२३)

एकादश (३०८५) ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठकाण्डे द्वितीयः प्रपाठकः ॥ २ ॥

हरिः ओम् ॥ चात्वालाङ्घ्रिण्यानुपवपति योनिर्वै यज्ञस्य चात्वालं
यज्ञस्य सयोनित्वाय वेवावै यज्ञं पराजयन्त तमाग्नीध्रात्पुनरपाजयन्नेतद्वै यज्ञ-
स्यापराजितं यवाग्नीध्रं यवाग्नीध्राङ्घ्रिण्यान् विहरति यदेव यज्ञस्यापराजितं
ततएवैनं पुनस्तनुते पराजित्येव खलु वा एतेर्यन्ति ये बहिष्पवमानः सपन्ति
बहिष्पवमाने स्तुते (१) आहाग्नीदमीन् विहर बर्हिः स्तृणाहि पुरोडाशाः
अलंकृर्विति यज्ञमेवापजित्य पुनस्तन्वानायंयंगरिद्वै सर्वने विहरति गाला-
काभिस्तृतीयः सगुक्त्वायाथो संभरत्येवैनङ्घ्रिण्या वा अमुष्मिन्लोकं सोमं-
मरक्षन्तेभ्योऽसौममाहरन्तमन्ववायन्तं पर्यविशन् यएवं वेदं विन्वते (२)
परिवेष्टारं ते सोमपीथेन व्याध्वन्त ते देवेषु सोमर्पाथमैच्छन्त तान् देवाभ्यनु-

वन्देहे नामनी कुरुध्वमथ प्रवाप्स्यथ नवेत्युग्रयोवा अथ धिष्णिंयास्तस्मा-
द्विनामात्राद्युणोर्ध्वैकस्तेषां येनेदिष्टं पर्यविंशन्ते सोमपीथं प्राप्नुवन्नाहवनीयंआ-
ग्नीध्रियोहोत्रीयोमार्जालीयस्तस्मान्नेषु जुह्वत्यतिहाय वर्षट्करोति विहि (३)
एते सोमपीथेनाध्यन्त वेवावै याः प्राचीराहुतीरजुहव्ये परस्तादसुआसन्ता*
स्ताभिः प्राणुदन्त याः प्रतीचीर्ये पश्चादसुआसन्ता* स्ताभिरपानुदन्त प्राचीर-
न्याआहुतयोहयन्ते प्रत्यङ्कासीनोधिष्णिंयान् व्याघारयति पश्चाच्चैव परस्ताञ्च
यजमानोभ्रातृव्यान्प्राणुदते तस्मात्पराचीः प्रजाः प्रवीयन्ते प्रतीचीः (४) जायन्ते
प्राणावा एते यद्धिष्णिंया यदध्वर्युः प्रत्यङ् धिष्णिंयानतिसर्वेप्राणान्संकवे-
त्प्रमार्युकः स्यान्नाभिर्वा एषा यज्ञस्य यद्धोतोर्ध्वः खलु वै नाभ्यै प्राणोवाङ-
पानोयदध्वर्युः प्रत्यङ् होतारमतिसर्वेदपाने प्राणं दयात् प्रमार्युकः स्यान्ना-

ध्वर्युर्गगायेद्वाग्नीर्गोवा अ॒ध्वर्युर्गगाये॒ध्वर्युर्गगाये॒दुद्वात्रे (५) वाच॒ संप्रय-
 च्छेदु॒पदा॒सु॒कास्य॒ वाक्स्या॒द्वह्य॒वादि॒नो॒वदन्ति॒ नास॒ स्थिते॒ सोमे॒ध्वर्युः प्रत्य-
 इ॒सवो॒तीया॒दथ॒ कथा॒ वा॒क्षिणा॒नि हो॒तुमे॒ति यामो॒हि स॒तेषां॒ कस्मा॒अह॒दे-
 वा॒यामं॒ वा यामं॒ वा॒नु॒ज्ञास्य॒तीत्यु॒त्तरे॒णामी॒ध्रं प॒रीत्य॒ जुहो॒ति वा॒क्षिणा॒नि
 न प्रा॒णान्तं॒ संक॑र्षति॒ न्यन्ये॒धिष्णि॒याउ॒प्यन्ते (६) ना॒न्यया॒न्निर॒पति॒ तेन॒
 तान्प्री॒णाति॒ या॒न्ननि॒वर्पति॒ यद॒नुदि॒शति॒ तेन॒ तान्—१४) [स्तु॒तेवि॒वते॒हि
 प्र॒तीर्ची॒रुद्वा॒त्रउ॒प्यंते॒चतु॑र्दश॒च] ॥ १ ॥ म॒वर्गा॒य वा ए॒तानि॒ लो॒काय॒
 हूय॒न्ते य॒द्वैस॒र्जनानि॒ द्वाभ्यां॒ गा॒हप॒त्ये जुहो॒ति द्वि॒पाय॒जमानः॒ प्रति॒ष्ठित्या॒
 आ॒मी॒ध्रे जुहो॒त्यन्त॒रिक्ष॒एवा॒कमत॒ आह॒वनी॒ये जुहो॒ति सु॒वर्गमे॒वैनं॒ ह्यो॒कं मम॒-
 यति॒ दे॒वान् वै सु॒वर्गं॒ ह्यो॒कं यतो॒रक्षा॒स्यजि॒घा॒सन्ते॒ सोमे॒न॒ राजा॒ रक्षा॒-

स्यपहत्यासुमात्मानं कृत्वा सुवर्गं लोकमायन्नक्षसामनुपलाभायाचः सोमो-
 भवत्यर्थं (१) वैसर्जनानि जुहोति रक्षसामपहत्यै त्वःसौम तनुरुद्युइत्या-
 हतनुरुद्यैपद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यइत्याहान्यकृतानि हि रक्षाः स्युरुयन्तासि वरु-
 धमित्याहोरुणस्कृधीति वा वैतदाह जुषाणोअसुराज्यस्य वेत्वित्याहासुमेव
 यजमानं कृत्वा सुवर्गं लोकं गमयति रक्षसामनुपलाभायासोमं ददते (२)
 आप्राञ्जआवायव्यान्याद्रौणकलशमुत्पत्नीमानयंत्यन्वनां सि प्रवर्तयन्ति
 यावदेवास्यास्ति तेन सह सुवर्गं लोकमेति नययत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति सुवर्गस्य
 लोकस्याभिर्नीत्यै प्राञ्जोवायव्यानि द्रोणकलशमग्नीध्र उपवासायति विद्योने
 तैर्गृह्णते यत्सहोपवासयैदपुवायेत सौम्यर्चा प्रपादयति स्वर्चा (३) एवैनं
 देवतया प्रपादयत्यर्चित्याः सदोस्यर्चित्याः सदुभासीदेत्याहयथायजुर्वैतयज्वे-

मानवा एतस्य पुरागोप्ता भवत्येषोदेवसवितः सोमइत्याह सवितृप्रसूत
 एवैनं देवताभ्यः संप्रयच्छत्येतत्त्व२ सोम देवोदेवानुपांगाइत्याह देवोह्येषसन्
 (४) देवानूपैतीदमहं मनुष्योमनुष्यानित्याह मनुष्यो१ ह्येषसन्मनुष्यानु-
 पैति यदेतद्यजूर्न ब्रूयादप्रजाअपशुर्यजमानः स्यात्सह प्रजया सह रायस्पो-
 षणेत्याह प्रजयैव पशुभिः सहमं लोकमुपावर्तते नमोदेवेभ्यइत्याह नमस्का-
 रोहि देवानां स्वधा पितृभ्यइत्याह स्वधाकारोहि (५) पितृणामिदमहं
 निर्वरुणस्य पाशादित्याह वरुणपाशादेवनिर्मुच्यतेमेवतपतआत्मनः पूर्वतन्-
 गदेयेत्याहुः कोहि तदेव यद्वर्षीयान्स्वेवशे भूते पुनर्वादवाति नयेति द्वावा-
 णोवै सोमस्य राज्ञोमलिम्लसेनायएवं विद्वान्प्राण आग्नीध्रउपवासयति
 नैनं मलिम्लसेनाविदति (६) [अथददेतस्वयासवर्हि विदति] ॥ २ ॥

वैष्णव्यचां ह्रुत्वा यूपमच्छैति वैष्णवो वै देवतया यूपः स्वयैवैनं देवत-
याच्छैत्यन्यानां नान्यानां पानां गामित्याहातिह्यन्यानेति नान्यानां पत्थवार्त्ता परै-
रविर्दपरोवरैरित्याहावर्गिध्यै नं परैर्विदति परोवरैस्तं त्वां जुषे (१) वैष्णवं देव-
यज्याया इत्याह देवयज्यायै ह्येनं जुषते देवस्त्वांसवितामध्वानं किञ्चित्याह तेज-
सैवैनं मनस्वयोषधे त्रायस्वैनं स्वविते मैतं हि सीगित्याह वज्रो वै स्वधितिः
शान्त्यै स्वधितेर्वक्षस्य बिभ्यतः प्रथमेन शकलेन सह तेजः परापतति यः प्र-
थमः शकलः परापतेत्तमप्याहरेत्स तेजसम् (२) एवैनमाहरतीमे वै लोका-
यूपात्प्रयतो बिभ्यति दिवमग्रेण मालं खीरन्तरिक्षं मध्येन माहि सीरित्योहै-
भ्य एवैनं लोकेभ्यः शमयति वनस्पते शतवंशो विरोहेत्यावर्धने जुहोति
तस्माद्वावर्धनाद्दक्षाणां भूयां सुउत्तिष्ठन्ति सहस्रवल्गाविवयं रुहेमेत्याहाशि-

व॒मे॒वैता॒माशा॒स्ते न॒क्षसं॒गम् (३) वृ॒श्चे॒द्य॒दक्ष॒सं॒गं वृ॒श्चे॒द॒सर्द्धं॒ य॒ज॒मा॒नस्य॒
 प्र॒मा॒यु॒क्त॒स्या॒द्यं॒ का॒मये॒ताप्र॒ति॒ष्ठितः॒ स्या॒दि॒त्यारो॒हं तस्मै॑ वृ॒श्चे॒देष॒वै व॒न॒स्पती॒-
 ना॒मप्र॒ति॒ष्ठितो॒प्र॒ति॒ष्ठित॒एव॒ भ॒वति॒ यं का॒मये॒ताप॒शुः स्या॒दि॒त्य॒र्प॒णी तस्मै॑ शु॒ष्काग्रं॒
 वृ॒श्चे॒देष॒वै व॒न॒स्पती॒नाम॒प॒शव्यो॒प॒शुरे॒व भ॒वति॒ यं का॒मये॒त प॒शुमा॒न्त्स्या॒दिति॒
 ब॒हु॒पु॒र्णं तस्मै॑ ब॒हु॒ग॒ाखं॒ वृ॒श्चे॒देष॒वै (४) व॒न॒स्पती॒नां प॒शव्यः॒ प॒शुमा॒ने॒व
 भ॒वति॒ प्र॒ति॒ष्ठितं॒ वृ॒श्चे॒त्प्र॒ति॒ष्ठाका॒मस्यै॒षवै॒ व॒न॒स्पती॒नां प्र॒ति॒ष्ठितो॒यः स॒मे भ॒म्यै॒-
 स्वा॒द्यो॒नै॒रू॒ढः प्र॒त्ये॒वति॒ष्ठति॒ यः प्र॒त्य॒ङ्क॒प॒न॒त॒स्तं वृ॒श्चे॒त्सहि॒ मे॒ध॒म॒भ्यु॒प॒न॒तः
 प॒ञ्चा॒र॒त्निं तस्मै॑ वृ॒श्चे॒द्यं॒ का॒मये॒तो॒पे॒न॒मु॒त्तरो॒य॒ज्ञो॒र्नमे॒दिति॒ प॒श्वा॒क्षरा॒ प॒ङ्क्तिः॒
 पा॒ङ्क्तो॒य॒ज्ञो॒पे॒न॒मु॒त्तरो॒य॒ज्ञः (५) न॒म॒ति॒ प॒ङ्क॒र॒त्निं प्र॒ति॒ष्ठाका॒मस्य॒ ब॒ड्वा ऋ॒त-
 व॒ऋ॒तु॒ब्दे॒व प्र॒ति॒ति॒ष्ठति॒ स॒प्ता॒र॒त्निं प॒शुका॒मस्य॒स॒प्त॒प॒दा श॒क॒रो प॒शवः॒ श॒क॒री

पु॒शू॒नै॒वा॒व॒रु॒न्धे॒ न॒वा॒र॒त्निं॒ ते॒ज॒स्का॒म॒स्य॒ त्रि॒व॒ता॒स्तो॒मेन॒ सं॒मि॒तं॒ ते॒ज॒स्त्रि॒व॒त्ते॒ज॒-
 स्यै॒व भ॒व॒त्ये॒का॒द॒शा॒र॒त्नि॒मि॒न्द्रि॒यका॑म॒स्यै॒का॒द॒शा॒क्षरा॒ त्रि॒ष्टु॒र्गि॒न्द्रि॒यं त्रि॒ष्टु॒भि॒-
 द्वि॒या॒व्ये॒व भ॒व॒ति॒ प॑ंच॒द॒शा॒र॒त्निं भ्रा॒तृ॒व्य॒वतः॒ प॑ंच॒द॒शो॒वज्रो॑भ्रा॒तृ॒व्या॒भि॒भू॒त्यै
 स॒प्त॒दं॒शा॒र॒त्निं प्र॒जा॒का॑म॒स्य स॒प्त॒द॒शः प्र॒जा॒प॒तिः प्र॒जा॒प॒ते॒रा॒स्यै (६) ए॒क॒विं॒श॒-
 श॒त्य॒र॒त्निं प्र॒ति॒ष्ठा॒का॑म॒स्यै॒क॒विं॒शः स्तो॒मा॒नां प्र॒ति॒ष्ठा॒प्र॒ति॒ष्ठि॒त्या अ॒ष्टा॒श्रि॒भ॒व॒-
 त्य॒ष्टा॒क्ष॒रा गाय॒त्री ते॒जो॑गाय॒त्री गा॒य॒त्री य॒ज्ञ॒मुखं॒ ते॒ज॒सै॒व गा॒य॒त्रि॒या॒य॒ज्ञा॒म॒-
 खे॒न सं॒मि॒तः—१९) [जु॒वे॒स॒तै॒ज॒स॒म॒न॒क्ष॒सं॒गं॒वै॒य॒ज्ञा॒स्या॒ए॒का॒न्न॒विं॒श॒ति॒श्च॒]
 ॥ ३ ॥ प॒थि॒व्यै त्वा॒न्त॒रि॒क्षाय॒ त्वा दि॒वे त्वे॒त्या॒हि॒भ्य॒ए॒वै॒नं छो॒के॒भ्यः
 प्रो॒क्ष॒ति॒ परा॑ंचं प्रो॒क्ष॒ति॒ परा॑डि॒वु हि सु॒व॒र्गो॒ल्लो॒कः क्रू॒र॒मि॒व वा ए॒तत्क॑रोति
 य॒त्स॒न॒त्पु॒षो॒व॒न॒य॒ति॒ शान्त्यै॒ य॒वं॒म॒ती॒खं॒न॒य॒त्य॒गू॒र्वं य॒वो॒य॒ज॒मा॒ने॒न॒ यूपः॒ सं॒मि॒

तोयावनिव यजमानस्तावतीमेवास्मिन्नृजं दधाति (१) पितृणां सर्वम-
 सीति बर्हिर्वस्तृणाति पितृदेवत्यं १ ॥ ह्येतद्यन्निखातं यद्बर्हिर्वस्तृणीयमिनुया-
 त्पितृदेवत्योनिखातः स्याद्बर्हिर्वस्तृणीयमिनोत्यस्यामेवैनं मिनोति यूपशकल-
 मवस्थिति स तेजसमेवैनं मिनोति देवस्त्वासवितामध्वानुक्त्विह तेजसैवै-
 नमनक्ति सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्युदिति चषालं प्रति (२) मृचति तस्मा-
 द्धीर्वतओषधयः फलं गृह्णत्यनक्ति तेजोवा आज्यं यजमानेनाग्निष्ठा अग्निः
 संमितायदीग्निष्ठा मश्रिमनक्ति यजमानमेव तेजसानक्त्यां तमनक्त्यां तमेव यज-
 मानं तेजसानक्ति सर्वतः परिमृशत्यपरिवर्गमेवादिमन् तेजोदधात्युद्विर्वस्त-
 भानांतरिक्षं पुणेत्याह्रिषां लोकानां विधृत्यै वैष्णव्यति (३) कल्पयति वैष्ण-
 वो वै देवतया यूपः स्वयेवैनं देवतया कल्पयति द्वाभ्यां कल्पयति द्विपाद्यज-

मानः प्रतिष्ठित्यै यं कामयेत् तेजसैनं देवताभिरिद्विणे व्यर्धयेयमित्यग्निष्ठा-
 तस्याश्रिमाहवनीयादित्थं वेत्थं वार्तिनावयेत्तेजसैवैनं देवताभिरिद्विणे व्यर्ध-
 यति यं कामयेत् तेजसैनं देवताभिरिद्विणे समर्धयेयमिति (४) अग्निष्ठा-
 न्तस्याश्रिर्यमाहवनीयेन संमिनुयात्तेजसैवैनं देवताभिरिद्विणे समर्धयति ब्रह्म-
 वर्तिं त्वा क्षत्रवनिमित्याह यथा यजुरेवैतत्परिव्ययत्यूर्गै रशना यजमानेन
 यूपः संमितोयजमानमेवोजसमर्धयति नाभिद्वे परिव्ययति नाभिद्वएवा-
 स्माऊर्जं दधाति तस्मान्नाभिद्वऊर्जा भुजते यं कामयेतोर्जनम् (५) व्यर्ध-
 येयमित्यधूर्वा वातस्यावाचीं वावोहेदूजवनं व्यर्धयति यदि कामयेत् वर्बुकः
 पर्जन्यस्यादित्यवाचीमवोहेदृष्टिमेव नियच्छति यदिकामयेतावर्बुकः स्यादि-
 त्यूर्ध्वामुर्द्वेदृष्टिमेवोयच्छति पितॄणां निरवातं मनुष्याणामध्वं निखातादार-